

ФИЛИП РОТ ВЪЗМУЩЕНИЕ

Превод от английски: Невена Дишлиева, 2013

chitanka.info

На К. У.

*Олаф (на онова, което някога бе
колене)*

повтаря почти до безкрай:

*„Има лайна, знам, които няма
да изям“.*

е. е. кърмингс

*„Ще възнея Олаф възрадван и
голям“*

БЛАГОДАРНОСТИ

Китайският национален химн е цитиран тук в превод от Втората световна война на песента, написана след японското нашествие през 1931 г. от поета Тиен Хан по музика на композитора Ние Ар; съществуват и други преводи^[1]. През Втората световна война тази песен се пее от съюзниците на Китай в борбата срещу Японската империя по цял свят. През 1949 г. е приета за национален химн на Китайската народна република.

Голяма част от репликите, приписани на Маркърс Месър на 72–74 страница, са заети почти дословно от лекцията на Бърtrand Ръсел „Защо не съм християнин“, изнесена на 6 март 1927 г. в кметството на Батърси, Лондон, и издадена в едноименен сборник есета на религиозна тематика под редакцията на Пол Едуардс (Simon and Schuster, 1957 г.).

---

[1] В българското издание е използвана редактирана версия на превода, официализиран на уебстраницата на Китайското посолство в България. — Б. пр. ↑

НА МОРФИН

I

Близо два месеца и половина, след като добре обучените войскове части на Северна Корея, въоръжени от съветските и китайските комунисти, прекосиха трийсет и осмия паралел и на 25 юни 1950 г. нахълтаха в Южна Корея, с което започна мъчителната Корейска война, бях приет в „Робърт Трийт“ — малък колеж в центъра на Нюарк, кръстен на човека, основал града през XVII век. Бях първият член на семейството, пожелал да продължи образованието си. Никой от братовчедите ми не бе стигнал по-далече от гимназия, а нито баща ми, нито тримата му братя бяха завършили шести клас. „От десетгодишен работех, за да изкарвам пари“, казваше баща ми. Беше касапин в квартала и докато учех в гимназията, разнасях поръчки на клиентите му с колелото, с прекъсвания само по време на бейзболния сезон и следобедите, когато имаше състезания на междуучилищно ниво на отборите по дебати. Едва ли не в същия ден, в който напуснах магазина — между завършването на гимназията през януари и началото на колежа през септември работех там по шейсет часа на седмица, — едва ли не в същия ден, в който започнах да уча в „Робърт Трийт“, баща ми започна да се страхува, че ще умра. Навярно този страх по някакъв начин беше свързан с войната, в която Въоръжените сили на САЩ, под покровителството на Обединените нации, влязоха незабавно с цел да подкрепят усилията на лошо обучените и недобре въоръжени южнокорейски войници; или пък беше свързано със свидните жертви, които нашата армия даваше на комунистическата огнева мощ, и страховете на баща ми, че ако конфликтът се проточи, както се бе проточила Втората световна война, ще бъда мобилизиран, за да се сражавам и да загина във военните действия, както братовчедите ми Аби и Дейв бяха загинали през Втората световна война. А може би страхът му беше свързан с финансовите му затруднения: предната година, само на няколко преки от семейната кашерна месарница, отвори врати първият супермаркет в квартала и продажбите при баща ми рязко спаднаха, донякъде защото щандовете за месо и пилета подбиваха нашите цени, а отчасти и поради общия

следвоенен спад в броя на семействата, които си правеха труда да поддържат кашерни домакинства и да купуват кашерно месо и птици от удостоен с равинско свидетелство магазин, чийто собственик е член на Федерацията на кашерните месари в Ню Джърси. Или страхът му за мен се коренеше в страха за самия него, защото петдесетгодишен, след като цял живот се бе радвал на добро здраве, енергичният нисичък мъж бе започнал да развива упорита, дращеца кашлица, която, макар за майка ми да бе притеснителна, не му пречеше да държи димяща цигара в крайчеца на устата си по цял ден. Каквато и да бе причината — или съвкупността от причини, — подклаждаща тази рязка промяна в иначе благото му родителско поведение, този страх се проявяваше в желанието на баща ми да ме преследва денонощно и да знае точното ми местонахождение във всеки един момент. Къде ходиш? Защо не си беше у дома? Откъде да знам къде отиваш, като излезеш? Ти си младеж с великолепно бъдеще пред себе си — откъде да знам, че не ходиш някъде, където може да те убият?

Въпросите бяха нелепи, понеже, докато учех в горния курс, се бях доказал като благоразумен, отговорен, старателен, трудолюбив отличник, който излизаше с най-красивите момичета, участваше активно в съревнованията по дебати и беше ефикасен инфилдър в училищния бейзболен отбор, като при това съжителстваше в относително разбирателство с правилата за поведение в квартала и гимназията. Въпросите бяха и влудяващи — един вид бащата, с когото бях толкова близък през всичките тези години, бащата, до когото буквално израснах в магазина, вече не знаеше кой е синът му и какво представлява. Клиентите в месарницата разтапяха родителите ми, като им обясняваха какво удоволствие било да гледат как момченцето, на което някога носели курабийки — по времето, когато баща му го оставял да си играе с парчета сланина и да я реже като „истински месар“, макар и с тъп нож, — израства буквално пред очите им и се превръща във възпитан младеж с добри обноски и изискан език, който слага телешкото им в мелачката, за да го смели на кайма, разпръсква и смила талаша по пода, и щателно оскубва до последното перце шиите на мъртвите пилета, висящи от ченгелите на стената, когато баща му извика: „Би ли почистил две пилета, Марки, ако обичаш, за госпожа Еди-коя си?“. За седемте месеца преди колежа баща ми не само ми даваше да меля кайма и да скубя пилета. Научи ме как да отделям

агнешките ребра и да ги режа на котлетчета, как да направя прорез с ножа, а опра ли в костта, да взема месарската брадвичка и да клъцна остатъка. И беше възможно най-благият учител. „Само гледай да не се порежеш с месарската брадвичка и всичко ще е наред“, така казваше. Научи ме да проявявам разбиране към по-взискателните клиенти, особено към онези, които изрично държат да огледат месото от всички възможни ъгълчета, преди да го купят, към онези, за които се налагаше да вдигам билетата така, че буквално да надникнат през задника им, за да са сигурни, че са изчистени. „Няма да повярваш на какво са способни да те подложат някои жени, докато накрая си купят пиле“, наставляваше ме. А после ги имитираше: „Завърти го. Не, на другата страна. Дай да го видя отдолу“. Моята задача беше не само да оскубвам билетата, ами и да ги изкормвам. Цепваш трътката и си напъхваш дланта до китката, сграбчваш червата и вътрешностите и дърпаш навън. Това го мразех. Беше гадно и ми приляваше, но беше работа, която трябва да се свърши. Ето какво научих от баща ми, и го научих с радост: човек прави това, което трябва.

Магазинът ни беше на „Лайънс Авеню“ в Нюарк, на една пряка от болницата „Бет Израел“, и на витрината имаше място, където да се сипе лед — широка полица, килната леко към стъклото и повдигната откъм магазина. Пристигаше камион за лед, който ни го продаваше на кубчета, а ние го изсипвахме на определеното място и отгоре му подреждахме месото, така че хората да го виждат откъм улицата. През седемте месеца преди колежа, докато работех в месарницата на пълен работен ден, задълженията ми включваха и аранжирането на витрината. „Маркърс е майсторът“, хвалеше ме баща ми, когато хората повдигнаха въпроса. Подреждах всичко. Подреждах стекове и билета, и агнешки плешки — всички артикули, с които разполагахме, биваха изваждани и разполагани „артистично“ на витрината. Вземах и малко папрат за украса — набавях си я от цветарницата срещу болницата. Не само режах и кълцах, и продавах месо, не само аранжирах витрината с месо; през онези седем месеца, докато замествах майка ми и работех редом с баща ми, ходех с него и на борсата рано сутрин, та се научих и да купувам месо. Ходеше се веднъж седмично, в пет-пет и половина заранта, защото, ако отидеш на борсата и сам си избереш месото, и си го отнесеш сам до къщи, и си го прибереш сам в хладилника, спестяваш от комисионата за доставка. Купувахме цяла говежда

плешка, купувахме и преден агнешки бут за агнешки котлети, купувахме и цяло теле, купувахме и няколко говежди черни дроба, купувахме и няколко пилета и пилешки черни дробчета, а купувахме и мозък, понеже имахме двама-трима клиенти за подобна стока. Магазинът отваряше в седем сутринта и работехме до седем-осем вечерта. Бях на седемнайсет, млад, ентузиазирани и жизнен, но до пет следобед се скапвах. А баща ми продължаваше да вършее, мяташе бутове от по петдесет кила на рамо, отнасяше ги в хладилната камера и ги увесваше на ченгели. Ето го, реже и разфасова с ножовете, кълца с месарската брадвичка, в седем вечерта продължава да изпълнява поръчки, а аз едва се държа на краката си. Но беше мое задължение най-накрая, точно преди затваряне, да почистя дъските за рязане, да насипя отгоре им талаш и после да ги изстържа с металната четка, и така, като изцеждах и последните капчици останала ми силица, изжулвах кръвта, за да запазя мястото кашерно.

Пазя прекрасни спомени за тези седем месеца — прекрасни, ако не броим изкормването на пилета. Но дори и това беше прекрасно посвоему, защото е нещо, което правиш, при това го правиш добре и не се противиш да го вършиш. Та в този смисъл беше поучително. А на мен уроци ми дай, как само ги обичах! И баща ми обичах, и той мен, повече от когато и да било дотогава. В месарницата приготвих обяда — за него и за мен. Не само обядвахме там, но и си готвехме на една малка скара отзад в стаичката, точно до плота, където разфасовахме и подготвихме месото. Мятах на скарата пилешки дробчета за двама ни, мятах на скарата тънички флейки, и двамата с баща ми бяхме на седмото небе от щастие. Обаче малко след това унищожителната битка помежду ни започна: Къде ходиш? Защо не си беше у дома? Откъде да знам къде отиваш, като излезеш? Ти си младеж с великолепно бъдеще пред себе си — откъде да знам, че не ходиш някъде, където може да те убият?

Същата есен, когато започнах първата си година в „Робърт Трийт“, винаги когато баща ми заключваше по два пъти и предната, и задната врата, така че не можех да си отключая нито едната, нито другата и трябваше да хлопам, за да ме пуснат, ако закъснеех дори двайсет минути след определения от него вечерен час, се убеждавах, че е откачил.

И наистина беше: откачил от притеснение, че скъпоценното му единствено дете не е подготвено за опасностите на живота досущ като всеки друг младеж, комуто предстои да стане мъж; откачил от плашещото откритие, че едно малко момченце расте, източва се и засенчва родителите си и няма как да го задържиш, че трябва да му дадеш свободата да се откъсне от теб и да тръгне по света.

Напуснах „Робърт Трийт“ след първата година. Напуснах, защото баща ми изведнъж загуби вяра дори в способността ми да пресека сам улицата. Напуснах, защото надзорът на баща ми бе станал непоносим. Перспективата да се сдобия с независимост превърна този мъж с улегнал иначе характер, който много рядко избухва срещу друг човек, да се държи, все едно е готов да прибегне до насилие, ако дръзна да го разочаровам, докато аз — превърнал се благодарение на своята дарба за хладни логически разсъждения в титуляр на отбора по дебат в училище — бях толкова смазан, че само виех от безсилие пред неговото невежество и неспособност да прояви здрав разум. Трябваше да се измъкна от хватката му, преди да го убия — това заявих гневно на смутената ми майка, която не само не знаеше какво да прави, ами, оказа се, също неочаквано беше изгубила влиянието си над него.

Една вечер се прибрах с автобуса от центъра в девет и половина. Бях ходил до централния клон на обществената библиотека на Нюарк, тъй като „Робърт Трийт“ нямаше собствена библиотека. Сутринта бях излязъл от къщи в осем и половина и цял ден бях на училище, имах часове, учих, а майка ми ме посрещна с думите:

— Баща ти излезе да те търси.

— Защо? Къде отиде?

— В една билиардна зала.

— Че аз дори не знам как се играе билиард. Какво му е влязло в главата? Учих си уроците, по дяволите. Писах курсова работа. Четох. Какво друго си мисли, че правя ден и нощ?

— Говориха си с господин Пърлгрийн за Еди и баща ти се ядоса на теб.

Еди Пърлгрийн, чийто баща беше нашият водопроводчик, завърши гимназия заедно с мен и отиде в колеж в Панцър, Ист Ориндж, за да се готви да стане учител по физическо. Ритахме заедно от деца.

— Аз не съм Еди Пърлгрийн — рекох. — Аз съм си аз.

— А знаеш ли той какво направил? Без да каже на никого, отишъл с колата на баща си чак до Пенсилвания, в Скрантън, за да играе бiliarд в някаква специална зала там.

— Но Еди е спец по бiliarда. Нищо чудно, че е отишъл в Скрантън. Еди зъбите не може да си измие сутрин, без да мисли за бiliarд. Не бих се изненадал, ако замине и на Луната да играе бiliarд. Еди се преструва пред хора, които не го познават, че е на тяхното ниво, и се уговарят да поиграят, после направо ги разкатава и прибира по двайсет и пет долара на игра.

— Ще свърши като крадец на автомобили, така рече господин Пърлгрийн.

— О, майко, това е безумие! Каквото прави Еди, си е за него, няма нищо общо с мен. И аз ли ще свърша като крадец на коли?

— Разбира се, че не, скъпи.

— На мен не ми харесва тази игра, в която Еди е влюбен, не ми харесва средата, по която той си пада. Отрепките не ме вълнуват, мамо. Мен ме вълнуват смислените неща. Кракът ми не би стъпил в бiliarдна зала. О, я стига, повече няма да обяснявам какъв съм и какъв не съм. Дотук с обясненията. Нямам намерение да съставям списък с качества ми за пред хората, нито да изтъквам проклетото ми чувство за дълг. Няма повече да търпя откачените му глупости!

При което, сякаш по даден от суфльор знак, баща ми влезе през задния вход, все още нахъсан, вонящ на цигарен дим и ядосан, но вече не защото ме е намерил в зала за бiliarд, а защото не ме е намерил. Никога не би му хрумвало да тръгне да ме търси в библиотеката — в библиотеката никой няма да те фрасне с щека за бiliarд, защото си бог на тази игра, нито пък някой ще ти извади нож, задето си седнал и четеш дадената ти за домашно глава от „Залезът и упадъкът на Римската империя“ на Гибън, което правех от шест същия следобед.

— А, ето къде си бил — обяви той.

— Ами да, колко странно, нали? У дома. Спя тук. Живея тук. Аз съм ти син, ако си забравил.

— Нима? Обиколих навсякъде да те търся.

— Защо? Защо? Моля ви, някой да ми обясни защо „навсякъде“?

— Защото, ако нещо ти се случи... ако някога нещо ти се случи...

— Нищо няма да ми се случи, татко. Аз не съм онова страшилище за света, дето играе бiliarд, Еди Пърлгрийн! Нищо няма да ми се случи.

— Знам, че не си като него, да му се не види. Знам по-добре от всеки друг какъв късмет имам с моето момче.

— Тогава за какво е цялата работа, татко?

— Заради живота, където и едничка стъпка накриво може да доведе до трагични последици.

— О, боже, звучиш като мъдрост от курабийка с късметче.

— Така ли? Така значи? Не като притеснен баща, а като курабийка с късметче? Така звуча, когато говоря със сина си за бъдещето, което го очаква и което може да се провали и от най-малкото, от най-миниатюрното нещо?

— О, мътните го взели бъдещето! — изкрещях аз и изтичах навън, питайки се откъде да открадна кола, за да стигна до Скрантън и да поиграя бiliarд, а защо не и да си лепна гонорея?

По-късно научих от майка ми как са се развили всички събития този ден, как сутринта господин Пърлгрийн дошъл да провери тоалетната в задната част на магазина и след разговора им баща ми потънал в дълбок размисъл, чак до затварянето на магазина. Изпушил към три кутии цигари, така ми каза майка, толкова бил разстроен.

— Нямаш представа колко се гордее с теб — продължи тя. — Влезе ли някой в магазина, той започва: „Синът ми е пълен отличник. Никога не ни е разочаровал. Без изобщо да помирисва учебник — от горе до долу шестици“. Скъпи, докато те няма, си центърът на всичките му хвалби. Повярвай, така е. Непрекъснато се перчи с теб.

— А когато присъствам, съм центърът на всичките му нови страхове. Писна ми вече, мамо, до гуша ми дойде.

— Но нали го чух, Марки! Каза на господин Пърлгрийн: „Слава богу, че нямам такива грижи с моето момче“. Бях с него в месарницата, когато господин Пърлгрийн дойде да види оня теч. И точно така му рече, когато господин Пърлгрийн спомена Еди. Това бяха точните му думи: „Нямам такива грижи с моето момче“. Но господин Пърлгрийн подметна нещо, което запали фитила на баща ти: „Чуй какво ще ти кажа, Меснър, винаги си бил добър с нас, грижеше се за жена ми по време на войната и й даваше месо, чуй какво ще ти каже човек, който го е изпитал на гърба си. Еди също ходи в колеж, но това не означава,

че е поумнял достатъчно, за да страни от билиардните зали. Как изпуснахме Еди? Не че е лошо момче. Ами по-малкият му брат — що за пример е Еди за по-малкия си брат? Къде сбъркахме, че докато се усетим, и ето го в някаква билиардна зала в Скрантън, на три часа път от къщи! С моята кола! Откъде е взел пари за бензин? От билиард! Билиард! Билиард! Помни ми думата, Меснър: светът чака и се облизва, готов да ти го лапне“.

— И баща ми му вярва. Баща ми вярва не на това, което е гледал с очите си цял живот, а на това, което му казва един водопроводчик на колене, докато оправя тоалетната зад магазина! — Не можех да се спра. Да го подлуди една реплика, подхвърлена от най-обикновен водопроводчик! — Да, мамо — извиках накрая и се отправих с гръм и трясък към стаята ми, — най-малките, най-миниатюрните неща наистина могат да доведат до трагични последствия. И той го доказва!

Трябваше да се махна, но не знаех къде да отида. Всички учебни заведения ми бяха еднакви. „Обърн“. „Уейк Форест“. „Бол Стейт“. Южният методистки университет. „Вандербилт“. „Мюленбърг“. Повечето от тях свързвах единствено с имената на футболните им отбори. Всяка есен внимателно следях резултатите от колежанския шампионат по съботната спортна програма на Бил Стърн, но нямах добра представа от академичните различия между съперниците. „Луизиана Стейт“ — 35, „Райс“ — 20, „Корнел“ — 21, „Лафайет“ — 7, „Нортуестърн“ — 14, „Илинойс“ — 13. За мен разликата се изчерпваше с това: разпределението на точките. Колежът си е колеж — само фактът, че си завършил някъде и си получил степен, имаше значение за наивно и недобре информирано семейство като моето. Беше решено да посещавам колеж в центъра на Нюарк, защото е близо до нас и можехме да си го позволим.

Коего ме устройваше. В началото на зрелия ми живот, преди всичко изведнъж да стане толкова трудно, притежавах удивителния талант да изпитвам задоволство. Запазих го през цялото си детство, а през първата ми година в „Робърт Трийт“ все още ми беше в репертоара. Много се вълнувах, че съм там. Бързо започнах да издигам преподавателите ми в култ и създадох доста приятелства, повечето от тях с момчета от работнически семейства като моето, които не бяха

много по-добре образовани от мен самия. Част от тях бяха евреи и се познавахме от гимназията, но повечето не бяха и в началото ми беше страхотно приятно да обядваме заедно, защото бяха ирландци или италианци, което за мен бе непозната категория не само по отношение на Нюарк, но и в контекста на човешките същества изобщо. Освен това приемах с вълнение и учебните предмети; макар и да бяхме съвсем в началото, в мозъка ми започваше да се оформя нещо, което бих сравнил със случващото се в него при първото ми запознаване с азбуката. А също така, след като тренерът ме накара да хвана бухалката няколко сантиметра по-напред и да насоча топката през инфилда и към аутфилда, вместо да я пращам на сляпо, както правех в гимназията, онази пролет си спечелих място на титуляр в скромния бейзболен тим от първокурсници и играех втора база до един шортстоп, на име Анджелио Спинели.

Но преди всичко учех, всеки следващ учебен час откривах по нещо ново, поради което фактът, че „Робърт Трийт“ беше толкова малък и не се набиваше на очи, дори ми харесваше, възприемах го едва ли не като квартален клуб, не като колеж. „Робърт Трийт“ беше скътан в северния край на гъмжащия от живот и пълен с офис сгради, универсални магазини и профилирани семейни магазинчета център и беше приклещен между триъгълния минипарк на Революционната война, където се събираха всякакви отрепки (повечето от които познавахме по име), и мътната река Пасаик. Колежът се състоеше от две невзрачни сгради: стара, изоставена, опушена тухларница край индустриалния бряг на реката, трансформирана в класни стаи и учебни лаборатории, където се провеждаха часовете ми по биология, и на няколко преки разстояние, оттатък централната градска артерия и с лице към минипарка, който заместваше нашия кампус — където сядахме по пладне да си изядем сандвичите, приготвени още призори, в компанията на подаващите си бутилката с мискет нехранимайковци наблизо, — малка каменна сграда с колонада в неокласически стил с вид на банка, каквато всъщност е била доста години, преди стане учебно заведение. Вътре в сградата се помещаваха администрацията на колежа и импровизираната класна стая, където се провеждаха часовете ми по история, английски и френски, водени от преподаватели, които предпочитаха да ме наричат „господин Меснър“, а не „Маркър“ или „Марки“, и чиито писмени задания се стараех да

предавам преди крайния срок. Нямах търпение да порасна, да бъда образован, зрял, независим възрастен — именно това ужасяваше баща ми, който, дори докато ме заключваше пред къщата, за да ме накаже, задето съм си позволил да вкуся от най-дребните привилегии на младостта, се гордееше до пръсване с отдадеността ми към учението и с уникалния ми за семейството статут на колежанин.

Първи курс беше най-веселата и най-ужасната година в моя живот, поради което на другата се преместих в „Уайнсбърг“ — малък колеж по хуманитарни и инженерни науки в земеделската провинция на Централен Северен Охайо, на трийсет километра от езерото Ери и на осемстотин от двойно заключената задна врата на къщата ни. Живописният кампус на „Уайнсбърг“ с неговите високи, стройни дървета (по-късно от едно гадже разбрах, че били брястове) и обраслите с бръшлян правоъгълни сгради, накацали като на картичка по хълма, бяха като декор за цветните колежански музикални филми, където всички студенти сноват насам-натам и пеят и танцуват, вместо да учат. За да плати за колеж далече от дома, баща ми бе принуден да се раздели с Исак — любезния ортодоксален евреин с кипа, който отишъл да учи занаят като негов чирак, след като започнах първата си година в колежа, а майка ми, чиито задължения би трябвало с времето да бъдат поети от Исак, се наложи да се върне към ангажиментите си като постоянен партньор на баща ми. Само така бе възможно да свържат двата края.

Настаниха ме в стая в общежитието „Дженкинс“, където установих, че другите три момчета, с които щях да яделя, са евреи. Това разпределение ми се видя малко особено, първо, защото бях очаквал да имам само един съквартирант, и второ, защото част от приключението да замина да уча в колеж чак в Охайо включваше свързаната с това възможност да живея сред неевреи и да видя как е. И майка ми, и баща ми смятаха начинанието за странно, ако не и за опасно, но за мен, който бях на осемнайсет, то си беше съвсем обяснимо. Спинели, шортстопът, който също като мен се подготвяше за юридическия факултет, бе станал най-близкият ми приятел от „Робърт Трийт“ и фактът, че ме покани у дома си в италианския квартал „Фърст Уорд“, за да се запозная със семейството му и да ям от храната им, и да седя с тях, и да ги слушам как говорят с онзи акцент, и как се майтапят на италиански, беше не по-малко забележителен от

двата семестъра курс по история на Западната цивилизация, където на всяко занятие преподавателят разголваше още мъничко от облика на света, какъвто е бил, преди да съществувам.

Стаята в общежитието беше дълга, тясна, воняща и слабо осветена, с по две двойни легла в двата края на ухабеното дюшеме и четири ръбати стари дървени бюра, изподраскани от употреба, долепени до бозавите зелени стени. Заех долното легло под дългурест младеж, на име Бъртрам Флъсър, който имаше гарвановочерна коса и очила. Когато понечих да се представя, той изобщо не си направи труда да се здрависа с мен, а само ме изгледа, като че бях представител на биологичен вид, какъвто е имал късмета да не срещне до този момент в живота си. Другите две момчета също ми хвърлиха по един поглед, в който обаче не долових презрение, затова им се представих, както и те на мен, по начин, който донякъде ме убеди, че чешитът сред съквартирантите ми е Флъсър. И тримата бяха предпоследен курс английски език и литература и участваха в театралната трупа на колежа. Никой от тримата не членуваше в братство.

На територията на кампуса имаше дванайсет братства, но само две приемаха евреи — едното беше малко еврейско общество с петдесетина членове, а другото — нерелигиозно братство горе-долу наполовина по-малко, основано на местна почва от група студенти идеалисти, които приемаха всеки, до когото можеха да се докопат. Другите десет братства бяха запазена територия за християни от мъжки пол — разпределение, което никой не си и помисляше да оспори в кампус, който толкова се гордееше с традициите си. Внутрителните сгради на християнското братство с масивни каменни фасади и порти привличаха вниманието по улица „Бъкай“ — просналото се между шпалир от дървета авеню, разположено от тясна зелена ивица с оръдие от Гражданската война, което според пиперливите остроумия, повтаряни пред новодошлите, гърмяло винаги когато покрай него мине девица. Улица „Бъкай“ водеше от кампуса през улиците със спретнати едновременни къщи, скътани под огромни дървета, до единствената бизнес артерия в града — Главната улица, която беше дълга четири преки и се простираше от моста на Уайн Крик в единия край до железопътната гара в другия. Най-забележителната сграда на Главната беше „Ню Уилард Хаус“ — кръчмата, където в съботите, когато имаше мачове, се събираха

възпитаници на коледжите, за да удавят в пиене тегобите на академичното си ежедневиe, и където благодарение на студентското бюро по труда получих работа като сервитьор в петък и събота вечер при минимално заплащане от седемдесет и пет цента на час плюс бакшишите. Социалният живот в колежа от около 1200 души течеше основно зад масивните черни врати с метални елементи на братствата и на ширналите се зелени ливади пред тях — където, буквално във всякакви атмосферни условия две-три момчета неизменно ритаха футбол.

Съквартирантът ми Флъсър презираше всяка моя дума и ми се подиграваше безжалостно. Когато се опитвах да се държа мило с него, ме наричаше Принца от приказките. Когато му заявявах да ме остави на мира, казваше: „Такова голямо момче, пък толкова чувствително“. Нощем настояваше да си пуска Бетовен на грамофона, дори след като си легнех, при това със сила на звука, която, изглежда, не пречеше на другите две момчета, колкото на мен. Не знаех нищо за класическата музика, не си падах много-много по нея, а и имах нужда от достатъчно сън, за да мога да работя в края на седмицата и да запазя успеха, който ми позволяваше да остана в списъка с отличниците на колежа „Робърт Трийт“ през двата семестъра, за които се бях преместил тук. Самият Флъсър никога не ставаше преди обяд, дори да имаше занятия, и леглото му беше вечно неоправено, завивката висеше небрежно от едната страна, така че ми закриваше гледката към останалата част на стаята. Съжителството с него беше по-ужасно дори от това с баща ми през първата година в колежа — баща ми поне по цял ден беше на работа в месарницата, макар да бе напълно обсебен от грижата за моето благополучие. И тримата ми съквартиранти щяха да играят в есенното представление на „Дванайсета нощ“, поставено от трупата на колежа — пиеса, която чувах за пръв път. В гимназията бях чел „Юлий Цезар“, после в колежа заради общия курс по английска литература, който бях избрал, ми се наложи да прочета и „Макбет“, и дотам. В „Дванайсета нощ“ Флъсър играеше герой, на име Малволио, и вечерите, когато не слушаше Бетовен след часовете, лягаше на леглото си над моето и рецитираше репликите си на глас. Понякога крачеше наперено из стаята, репетирайки финалното си изречение, което гласеше: „Но ще платя и аз на всички вас!“^[1]. От леглото си го молах: „Флъсър, моля те, може ли по-тихо“, на което той отвърщаше още

веднъж — или с крещене, или с кикот, или със заплашително съскане: „Но ще платя и аз на всички вас!“.

Още след първите няколко дни след пристигането си в кампуса започнах да се оглеждам из общежитието за някой с празно легло в стаята, който би се съгласил да ме приеме за съквартирант. Отне ми още няколко седмици, през което време достигнах кулминацията на безсилието си пред Флъсър и близо час след като си бях легнал една нощ, скочих с вик от кревата, за да изтръгна една плоча от грамофона — най-грубият жест, който бях извършвал в живота си, и да я запратя в стената.

— Ти току-що унищожи Струнен квартет № 16 във фа мажор — оповести той, без да мръдне от мястото си на втория етаж, където си беше легнал с дрехите и обувките и пушеше.

— Не ме интересува! Опитвам се да спя!

Голата крушка на тавана бе светната от едно от другите две момчета. Всъщност и двамата скочиха от местата си и както си бяха по слипове, зачакаха да видят как ще се развият нещата.

— Толкова мило и любезно пале — започна Флъсър. — Спретнато. Добросъвестно и почтено. Малко безотговорно към чуждите вещи, но иначе преливащо от желание да изглежда като човешко същество.

— Че какво му е лошото да си човешко същество?

— Всичко — усмихна се Флъсър. — Човешките същества смърдят чак до седмото небе.

— Ти смърдиш! — изкрещях аз. — Ти, Флъсър! Не се къпеш, не се преобличаш, никога не си оправяш леглото — не се съобразяваш с никого! Или си изливаш страстите в четири сутринта, или надуваш музиката докрай!

— Ами аз не съм добро момче като теб, Маркърс.

Тук най-сетне се обади едно от другите момчета.

— Кротко — рече ми. — Той просто е досаден. Не го вземай толкова навътре.

— Но аз трябва да се наспя! — извиках. — Не мога да си върша работата, без да съм се наспал. Не искам да се разболея, за бога!

— Разболея се — отвърна Флъсър и добави към усмивката презрителен смях.

— Този е луд! — изкрещях към другите двама. — Всичко, което казва, е идиотско!

— Ти унищожил Квартета във фа мажор на Бетовен — продължи Флъсър, — и твърдиш, че аз съм лудият?

— Престани вече, Бърт — намеси се едното от другите момчета. — Млъкни и го остави да спи.

— След това, което този варварин направи със записи ми?

— Кажу ми, че ще ми възстановиш плочата — обърна се към мен момчето. — Кажу ми, че ще отидеш в града и ще ми купиш нова. Хайде, кажу ми, за да си лягаме вече всички.

— Ще ти купя нова — рекох, но отвътре ми кипеше пред тази несправедливост.

— Благодаря — кимна Флъсър. — Много ти благодаря. Наистина си мило момче, Маркър. Безукорно. Маркър — изкъпаното и спретнато облечено момче. В крайна сметка винаги постъпваш както е редно, точно както те е учила мама Аврелий^[2].

Възстанових счупената грамофонна плоча с парите, спечелени като сервитьор в кръчмата. Работата не ми харесваше. Прекарвах там много по-малко време, отколкото в месарницата при баща ми, и въпреки това заради врявата и многото пиене, и вонята на бира и цигарен дим, която изпълваше мястото, работата ми се струваше по-уморителна и посвоему не по-малко отвратителна от най-гадните дейности, които се налагаше да върша в магазина. Самият аз не пиех бира, нито какъвто и да е алкохол, никога не бях запалвал цигара и никога не се бях напъвал да крещя или да пея с пълно гърло, за да направя умопомрачително впечатление на някое момиче, както правеха пияниците, довели гаджетата си в кръчмата в петък и събота вечер.

Почти всяка седмица там се провеждаха така наречените „партита на брошката“, с които се отбелязваше неформалният годеж между момче от „Уайнсбърг“ и момиче от „Уайнсбърг“, като момчето подаряваше на момичето брошката на братството си, за да се появи тя в клас с бижутото, закачено на видно място на пуловера или на блузата ѝ. Брошка първата година, годеж втората и сватба непосредствено след

дипломирането — това бяха невинните цели, лелеяни от повечето девственици в „Уайнсбърг“ по времето, когато аз самият не бях излязъл от обятията на девствеността.

Зад кръчмата и съседните, обърнати към Главната улица, магазини минаваше тясна павирана уличка и студентите по цяла вечер влизаха и излизаха през задната врата, било за да повръщат, било да подирят уединение, та да опипват приятелките си и да се натискат в тъмното. За да бъдат обуздани тези изблици на интимност, има-няма на всеки половин час по алеята бавно минаваше полицейска кола с включени светлини, при което жадните за изпразване на открито младежи се втурваха презглава да се скрият в кръчмата. С малки изключения, момчетата от „Уайнсбърг“ изглеждаха или благопристойни, или невзрачни и явно бяха овладели до съвършенство уменията да се държат подобаващо (което ще рече, че нямаха представа как да се държат неподобаващо или да направят нещо, смятано за нередно), така че, когато се напиеха, вместо да буйстват като момчетата, просто клюмваха и им прилошаваше. Дори тези, които дръзваха да прекрачат прага навън към уличката, за да се натискат с гаджетата си, се връщаха вътре, все едно са ходили на фризьор. От време на време се случваше да видя момиче, което да ми хване окото, и докато разнасях насам-натам халби бира, извъртах глава, за да се опитам да я огледам по-добре. Почти винаги установявах, че гаджетото ѝ е най-противният и арогантен пияница на вечерта. Но понеже ми плащаха минимална заплата плюс бакшиши, всеки уикенд се явях на работа точно в пет и започвах да приготвям кръчмата за вечерта, работех до след полунощ, почиствах и като цяло се стараех да изглеждам като професионален сервитьор, нищо че посетителите щракаха с пръсти, за да ми привлекат вниманието, или пък ми подсвиркваха остро, пъхнали два пръста в уста, и се отнасяха с мен като със слуга, а не като със състудент, който се нуждае от тази работа. На няколко пъти ми се чу, че ме викат на една или друга от шумните маси с не особено любезното: „Ей, жид! Насам!“. Но предпочитях да се правя, че съм чул: „Ей, ти! Насам!“, и продължавах да изпълнявам задълженията си, като се придържам към урока, научен от баща ми в месарницата: цепваш трътката и си напъхваш дланта до китката, сграбчваш червата и вътрешностите и дърпаш навън; отвратително е, може да ти прилошее, но трябва да се свърши.

Неизменно след нощите, прекарани в работа в кръчмата, сънищата ми се къпеха в бира: бира капеше от крановете в банята, пълнеше тоалетната чиния, щом дръпнеш казанчето, изливаше се в чашата ми от кутиите прясно мляко, което пиех на обяд и на вечеря в студентския стол. В сънищата ми близкото езеро Ери, което на север граничи с Канада, а на юг — със САЩ, вече не беше десетото по големина сладководно езеро на земята, а най-големият резервоар за бира на планетата и моята работа беше да го преливам в халби, които да сервирам на момчетата от братствата, подвикващи грозно: „Ей, жид! Насам!“.

След време намерих празно легло в една стая на етаж под този, където ме влудяваше Флъсър, и след като попълних нужните документи при секретарката на декана на момчетата, се преместих при младеж в последния курс от инженерния факултет. Елуин Ейърс-младши беше едър здравеняк, говореше малко, нямаше нищо общо с евреите, учеше здраво, хранеше се в къщата на братството, където членуваше, и караше черен седан „Ласал“ с четири врати, модел 1940 година — последната, в която се произвеждал, както ми обясни, този велик автомобил на „Дженеръл Мотърс“. Докато бил малък, колата била на семейството му, а сега я държеше паркирана пред къщата на братството си. Само студентите последна година имаха право на коли, а Елуин използваше своята предимно за да прекарва следобедите си през уикенда, бърникайки из внушителния ѝ двигател. След вечеря — аз излапах своите макарони със сирене в мрачната студентска столова заедно с другите „независими“, докато той хапваше говеждо печено, шунка, стек и агнешки котлети със събратята си — двамата се настанявахме на бюрата си с лице към голата стена и цяла вечер не обелвахме ни дума. След като приключехме с уроците, отивахме да се измием на общите мивки надолу по коридора, обличахме си пижамите, промърморвахме „Лека нощ!“ и заспивахме — аз на долното легло, той на горното.

Съжителството с Елуин беше като да съм сам. Единственото, за което някога го чух да говори с участие, бяха предимствата на колата му, модел 1940, с увеличена колесна база спрямо предишните модели и по-голям карбуратор, осигуряващ повече конски сили. С кроткия си и

монотонен охайски акцент той изломотваше суха забележка и от раз прекъсваше разговора, който се опитвах да завържа, ако ми се приискаше да си направя кратка почивка от изнурителното учене. Но колкото и самотен да се чувствах понякога като съквартирант на Елуин, поне се бях отървал от онзи пагубен вредител Флъсър и успях да запазя отличния си успех — жертвите, които семейството ми правеше, за да уча в колежа, налагаха да продължавам да изкарвам само шестици.

Като подготовка за юридическия факултет бях избрал за своя основна дисциплина в колежа „Политически науки“, която включваше курс по основи на американската държавност и американската история до 1865 година, както и задължителните литература, философия и психология. Освен това се бях записал в Школата за запасни офицери и имах основателни очаквания, че след завършването си ще бъда изпратен да служа в Корея с лейтенантски чин. По това време войната беше навлязла във втората си ужасна година, седемдесет и пет хиляди китайски комунисти и севернокорейски части редовно провеждаха масирани офанзиви, а водените от Съединените щати сили на Обединените нации, след като отначало бяха дали многобройни жертви, на свой ред отвърщаха с масирани контраофанзиви. През цялата предишна година фронтовата линия се бе местила нагоре-надолу из Корейския полуостров и Сеул, столицата на Южна Корея, бе окупирана и освобождавана цели четири пъти. През април 1951 президентът Труман освободи генерал Макартър от длъжност, след като Макартър заплаши да бомбардира и да направи блокада на комунистически Китай, и до септември, докато пристигнах в „Уайнсбърг“, заместникът му, генерал Риджуей, беше навлязъл в трудната първа фаза от мирните преговори с комунистическата делегация от Северна Корея, а войната, изглежда, можеше да продължи с години и още десетки хиляди американци да се окажат мъртви, ранени или пленени. Американските войски никога не бяха воювали в по-страшна война от тази, възправени срещу безкрайни орди китайски войници, които сякаш бяха недосегаеми за огневата ни мощ и често нападаха нашите момчета в окопите с щикове или с голи ръце. Броят на загиналите американски войници вече надхвърляше сто хиляди, много от тях бяха паднали в жертва на безмилостната корейска зима, както и на изкуствеността на китайската армия в ръкопашния бой и

нощните нападения. Китайските комунисти понякога атакуваха с хиляди, комуникираха не чрез радиовръзки или портативни приемници — в много отношения тяхната армия бе далече от технологизацията, — а чрез сигнална тръба и се говореше, че няма нищо по-ужасяващо от нейния звук, проехтял в непрогледния мрак, и от вражеската паплач, проникнала крадешком сред редиците на американците, връхлетяла с лавина от остриета уморените ни войници, повалени от студа и сгушени в спалните си чували, с надежда да намерят мъничко топлинка.

Предната пролет конфликтът между Труман и Макартър бе довел до разследване от страна на Сената на уволнението на генерала, което следях във вестниците заедно с новините от войната, заинтересували ме силно веднага щом разбрах, че ако войната продължи да се лашка насам-натам, без нито една от страните да успее да завоюва победа, тази ситуация може да ме касае пряко. Ненавиждах Макартър заради десния му екстремизъм, който заплашваше да превърне корейския конфликт в повсеместна война с Китай, а навярно дори със Съветския съюз, който наскоро се бе сдобил с атомна бомба. Седмица след като бе уволнен, Макартър излезе пред обща сесия на Конгреса; изказа се за бомбардирането на китайските въздушни бази в Манджурия и за използването на националистическите сили на Чан Кай Шек в Корея, като завърши речта с прочутото си сбогуване, в което се заклеваше да „изчезне яко дим един стар войник, опитал се да изпълни дълга, какъвто му го е показало божието озарение“. След тази реч някои републиканци започнаха да спрягат тщеславния генерал с патрицианско излъчване, който по онова време караше седемдесетте, за свой кандидат за президентските избори през 1952 година. Както можеше да се очаква, сенатор Джоузеф Маккарти обяви, че уволняването от страна на демократа Труман на Макартър е „навярно най-голямата победа, която комунистите някога са печелили“.

Един семестър в ШЗО — или „Военно дело“, както бе отбелязана тази дисциплина в списъка — бе задължителен за всички студенти от мъжки пол. За да получи офицерски чин и да влезе в армията като младши лейтенант за двугодишна служба в транспортния корпус след дипломирането си, един студент трябваше да е изкарал най-малко четири семестъра в ШЗО. Ако човек изкараше само един семестър, щеше да завърши като редови войник и след основно

обучение да се окаже прост редник с пушка М1 и стърчащ от нея щик в някой скован от студ корейски окоп в очакване да прозвучи сигналната тръба.

Занятията по военно дело ми отнемаха по час и половина седмично. От образователна гледна точка ми се струваше смехотворна загуба на време. Капитанът, който ни преподаваше, изглеждаше малоумен в сравнение с другите ни учители (които също не впечатляваха с блестящ ум) и материалите, които четяхме, не можеха да задържат интереса ми по никакъв начин: „Опрете приклада на пушката в земята с цевта нагоре, долепете предната част на приклада до дясната си обувка, равнена с носа ѝ. Хванете пушката между палеца и другите пръсти на дясната си ръка...“. Въпреки това се явях на тестове и отговарях на въпроси в клас, за да съм сигурен, че ще бъда поканен да запиша курс за напреднали в ШЗО. Осем от по-големите ми братовчеди — седем от страната на баща ми и един по майчина линия — бяха участвали в битки във Втората световна война, двамата от тях, които си бяха останали редници с пушки, бяха загинали преди няма и десет години: единият в Анцио през 1943 година, другият при Арденската офанзива през 1944. Мислех си, че шансовете ми за оцеляване биха били далече по-големи, ако участвах във войната като офицер, особено при положение че въз основа на успеха ми и на репутацията ми сред съучениците — бях твърдо решен да бъда избран за отличника, който ще произнесе прощалното слово при завършването на випуска, — успея да си издействам прехвърляне от транспортни войски (с които имаше шанс да се озова в зона на военни действия) в разузнаването.

Исках да правя всичко както трябва. Правех ли всичко както трябва, щях да оправдая разходите, направени от баща ми, за образованието ми в колеж в Охайо, вместо в Нюарк. Щях да оправдая и усилията на майка ми, която бе принудена да се върне на пълен работен ден в месарницата. В сърцевината на моята амбиция бе желанието да се освободя от един властен, непреклонен баща, внезапно обзет от неконтролируем страх за благополучието на порасналия си син. Макар да се бях записал в програма, чиято цел бе да ме подготви за постъпване в юридическия факултет, на практика адвокатската професия не ме вълнуваше особено. Имах само бегла представа какво прави един адвокат. Исках да изкарам шестици, да

спя достатъчно и да не влизам в конфликт с бащата, когото обичах и чиито умения с дългите, остри като бръснарски ножове и масивния касапски сатър го бяха превърнали в моя първи герой, когато бях малък. Представях си ножовете и сатърите на баща ми всеки път, когато четях за битка с щикове срещу китайците в Корея. Знаех колко убийствено остри могат да бъдат. Знаех и как изглежда кръвта, как образува коричка по шията на пилетата, след като са ритуално заклани, как се стича от говеждото и покапва по ръцете ми, докато режа ребра покрай кокала, как се просмуква през кафявите хартиени пликове, въпреки че отвътре са промазани, и се настанява в улейчетата, които се пресичат върху трупчето за разфасоване под напора на секирата, стоварила се върху него. Баща ми носеше престилка, която се връзваше отзад на тила и на кръста и беше вечно окървавена — чиста престилка, която обаче се омазва с кръв няма и час след отварянето на месарницата. Майка ми също беше цялата в кръв. Един ден, докато режеше парче дроб — който се изплъзва и шава под ръката ти, ако не го държиш здраво, — тя си поряза дланта и се наложи да бъде закарана по спешност в болницата, където ѝ направиха дванайсет болезнени шева. Колкото внимателен и предпазлив да се стараех да бъда, се бях порязвал десетки пъти и се бе налагало да ме превързват неведнъж, а после баща ми ме упрекуваше, че съм си позволил да се разсейвам, докато работя с ножа. Израснах с кръв — с кръв и сланина, и брусове, и резачки, и ампутирани пръсти или липсващи фаланги на ръцете на тримата ми чичовци, както и на баща ми, — но така и не свикнах с нея, така и не се научих да я харесвам. Бащата на баща ми, който починал, преди да се родя, бил кашерен месар (същият онзи Маркърс, на когото съм кръстен, чийто половин пръст липсваше вследствие на опасната му професия), както и тримата братя на баща ми — чичо Музи, чичо Шеки и чичо Арти, всеки от които имаше магазин като нашия в различни краища на Нюарк. Кръв по набраздения, издигнат дървен гръб на хладилните витрини от порцелан и стъкло, по кантара, по брусовете, кръв обагреше ръба на рулото промазана хартия, струйника на маркуча, с който миехме пода на хладилната камера — миризмата на кръв беше първото, което ме лъхваше още с влизането в магазините на чичовците и лелите ми. Този мирис на трупно месо след заколването на животното и преди да бъде сготвено, ме блъсваше всеки път. После Аби, синът на Музи и негов пряк наследник, загина при

Анцио, а Дейв, синът на Шеки и негов пряк наследник, загина при Арденската офанзива, и оцелелите представители на семейство Меснър подгизнаха в тяхната кръв. Всичко, което знаех за адвокатската професия, беше, че е възможно най-далече от това, да прекараш активните години от живота си в смърдяща престилка, омацана в кръв — кръв, мазнина, парчета черва и всичко друго оставаше по престилката, понеже непрестанно си триеш ръцете в нея. С готовност приех да работя за баща ми, когато това се очакваше от мен, и покорно научих всичко за касапския занаят, на което той би могъл да ме научи. Но никога нямаше да ме научи да харесвам кръвта или дори да бъда безразличен към нея.

Една вечер двама членове на еврейското братство почукаха на вратата на стаята ми, докато двамата с Елуин учехме, и попитаха дали не бих слязъл да поговорим в „Совата“ — едно студентско свърталище и кафене. Излязох в коридора и затворих вратата зад себе си, за да не пречим на Елуин.

— Не мисля, че бих се присъединил към някое братство — обясних им.

— Ами не е задължително — отвърна ми единият.

Беше по-високият от двамата и стърчеше с няколко сантиметра над главата ми, излъчваше нещо плавно, увереност и лекота, които ми напомниха за всичките онези приятни, мили момчета, избирани за председатели на ученическите дружества и боготворени от момичетата, които им ставаха танцьорки или мажоретки. Тези младежи не познаваха унижението, докато край нас, останалите, то непрестанно жужеше като упорит комар, който отказва да се махне. Какво ли е целяла еволюцията, че да направи същество като момчето, което стоеше пред мен? Що за практическа приложимост имаше тази красота, освен да привлича вниманието върху несъвършенството на всички останали? Не че бях напълно пренебрегнат от бога на външния вид, но безмилостният критерий, поставен с този образец, правеше останалите чудовищно обикновени в сравнение него. Докато разговарях с него, трябваше съзнателно да извърна поглед, чертите му бяха толкова съвършени и видът му тъй покоряващ, тъй засрамващ... тъй значим.

— Защо не дойдеш да вечеряме някой път в къщата? — покани ме той. — Например утре. Ще има говеждо печено. Ще хапнеш вкусно и ще се запознаеш с братята, без ангажименти.

— Не. Не вярвам в братствата.

— Да вярваш в братствата ли? Че какво има да се вярва или да не се вярва? Група единомишленици се събират за приятелство и другарство. Спортуваме заедно, събираме се, ходим на танци, храним се заедно. Иначе тук човек може да се почувства ужасно самотен. Нали знаеш, че от хиляда и двеста студенти в кампуса евреите са под сто. Доста скромен брой. Ако не влезеш в нашето братство, единствената друга къща, която би приела евреин, е нерелигиозната, а те не разполагат с добра база, нито имат календар със социални събития. А, да ти се представя — казвам се Сони Котлър.

Име на простосмъртен, рекох си. Как е възможно при тези блеснали черни очи, брадичката с трапчинка и похлупак от чуплива черна коса? И беше тъй уверен и освободен.

— Аз съм последна година, не искам да ти оказвам натиск. Но братята са те забелязали, мяркат те из кампуса и са на мнение, че ще си много полезен за братството. Нали знаеш, че тук се допускат евреи едва от годините преди войната, така че сме сравнително младо братство и тепърва ни предстои да печелим купата на шампионата между братствата на „Уайнсбърг“. Много от нашите момчета учат здраво и продължават я с медицина, я с право. Помисли си, а? И ако ти се прииска да наминеш и да кажеш здрасти, ми се обади в къщата. Ако пък решиш да останеш за вечеря, още по-добре.

На другата вечер ме посетиха две момчета от нерелигиозното братство. Единият беше слаб и рус, нямах представа, че е хомосексуалист — като повечето хетеросексуални момчета на моята възраст не вярвах, че е възможно някой да има друга ориентация, — а другият беше набит и приветлив чернокож и говореше от името и на двамата. Беше един от тримата чернокожи сред студентите — между преподавателите нямаше нито един. Другите бяха две момичета и членуваха в малко нерелигиозно общество, съставено предимно от малцината на брой еврейски девойки в кампуса. Нямаше нито един представител на Ориента, всички бяха бели и християни — с изключение на мен, на това цветнокожо момче и на още няколко десетки други. Що се отнася до хомосексуалистите сред студентите,

нямах представа колко са. Така и не разбрах, нищо че спеше точно над главата ми, че Бърт Флъсър е бил такъв. Това щеше да ми се изясни по-късно.

— Казвам се Бил Куинби — представи се чернокожият, — а това е другият Бил, Бил Арлингтън. Ние сме от „Кси Делта“, нерелигиозното братство.

— Преди да продължите — прекъснах го, — искам да ви кажа, че нямам намерение да членувам в никое братство. Ще остана независим.

Бил Куинби се засмя.

— Повечето от момчетата в нашето братство са хора, които не смятаха да членуват никъде. Повечето от тях нямат нищо общо с обичайния студент в кампуса. Ние сме против дискриминацията и не приличаме на момчетата, чиято съвест може да им позволи да членуват в братства, където хора не биват приемани заради своята раса или религия. Струва ми се, че и ти си като нас. Или греша?

— Момчета, оценявам усилията ви, но няма да се присъединя към никое братство.

— Може ли да попитам защо?

— Предпочитам да бъда самостоятелен и да уча.

Куинби пак прихна.

— Ами пак ще ти кажа, че повечето от нашите членове предпочитат да са самостоятелни и да учат. Защо просто не ни навестиш? Не сме като другите братства в „Уайнсбърг“, традиционните. Ние сме група от ярки индивидуалности, ако мога да се изразя така — група аутсайдери, които са се събрали, защото не се числят към средата на класическите студенти и не споделят техните интереси. Виждаш ми се човек, който би се чувствал у дома си в нашата къща.

После се обади другият Бил и до голяма степен повтори думите на Сони Котлър от предишната вечер.

— Човек може да се чувства ужасно самотен тук, в кампуса, ако живее откъснато.

— Ще рискувам — отвърнах. — Не ме е страх да съм сам. Имам си работа, имам си уроците и не ми остава много време за самота.

— Харесваш ми — засмя се приветливо Куинби. — Харесва ми твоята самоувереност.

— И половината от момчетата във вашето братство са не по-малко самоуверени.

Тримата се засмяхме в един глас. Тези двамата Бил ми допаднаха. Дори ми се понрави мисълта да се присъединя към братство, в което членува чернокож — това определено би било забележително, особено ако го заведе у дома в Нюарк за тържествената вечеря в чест на Деня на благодарността, организирана от голямото семейство Меснър, — но въпреки това отговорих:

— Държа да отбележа, че не възнамерявам да обръщам внимание на нищо друго освен на уроците си. Не мога да си го позволя. Всичко би се отразило на успеха ми. — Мислех си, както често съм си мислел най-вече в дните, когато от Корея пристигаха особено потресаващи новини, как, след като завърша с отличие, ще се преместя от транспортни войски във военното разузнаване. — Затова съм тук и това смятам да правя. Все пак ви благодаря.

Следващата неделя сутрин, когато традиционно звъннах у дома в Ню Джърси, с изненада установих, че родителите ми знаят за посещението на Сони Котлър. За да не позволя на баща ми да се бърка в моите дела, споделях със семейството ми възможно най-малко по телефона. Обикновено ги уверявах, че съм добре и че всичко е наред. На майка ѝ беше достатъчно, но баща ми неизменно питаше:

— Е, какво друго става? Какво друго правиш?

— Уча. Уча, а в петък и събота работя в кръчмата.

— А какво правиш, за да си разнообразяваш дните?

— Нищо. Не ми е нужно разнообразие. Нямам време.

— Няма ли момиче на хоризонта?

— Още не.

— Внимавай — предупреждаваше ме той.

— Ще внимавам.

— Знаеш какво имам предвид.

— Знам.

— Не искаш да се забъркваш в проблеми.

— Няма — засмивах се аз.

— Да стоиш така сам... не ми харесва — вмяташе баща ми.

— Добре съм си сам.

— А ако сбъркаш и няма кой да те посъветва, ако няма кой да те насочи — тогава какво?

Така протичаше обичайният ни разговор, прекъсван често-често от дрезгавата му кашлица. Тази неделна сутрин обаче, още обадил се необадил, и той започна:

— Та значи, видял си се с младия Котлър. Знаеш го кой е, нали? Леля му живее тук, в Нюарк. Омъжена е за Спектър, дето държи магазина за канцеларски стоки на Главната. Спектър му е чичо. Като им казахме къде учиш, тя рече, че моминското й име е Котлър и семейството на брат й живее в Кливланд, а племенникът й учи в същия колеж и е председател на еврейското братство. Както и президент на Общия съвет на братствата. Евреин и президент на Общия съвет на братствата. Какво ще кажеш? Доналд. Доналд Котлър. Викат му Сони, нали?

— Да — отговорих.

— Та значи, минавал е, чудесно. Доколкото разбрах, бил много добър баскетболист, също и отличник. Е, какво ти каза?

— Предложи да стана член на братството му.

— И?

— Отговорих му, че братствата не ме интересуват.

— Но леля му твърди, че е прекрасно момче. Пълен отличник, като теб. И, разправят, бил много симпатичен.

— Симпатичен е, да — отвърнах вяло. — Татко, престани да ми пращаш хора.

— Но там си съвсем самичък. С пристигането те настаниха при три еврейчета, а ти какво направи? Изнесе се при неевреин и живееш с него.

— Елуин е идеалният съквартирант. Тих, съобразява се с околните, чист е и заляга здраво над учебниците. Не бих могъл и да мечтая за повече.

— Сигурно, сигурно, нямам нищо против момчето. Но след като младият Котлър е наминал...

— Татко, не мога повече така.

— Но аз не знам какво става с теб? Как да разбере какво става? Може да правиш какво ли не!

— Правя едно-единствено нещо — отсякох. — Уча и ходя на училище. А през уикендите печеля по осемнайсет долара.

— А какво пречи да си намериш приятелчета евреи? Момчета, с които да се храниш, да ходиш на кино...

— Виж, знам какво правя.
— На осемнайсет?
— Татко, затварям. Мамо?
— Да, скъпи.
— Затварям. Ще говоря с теб другата неделя.
— Ами Котлър... — бяха последните думи на баща ми, преди да прекъсна разговора.

Всъщност момиче имаше — ако не на хоризонта, поне такава, на което бях хвърлил око. Беше се прехвърлила от друг колеж като мен и пак като мен беше във втори курс, бледа и слаба, с кестенява коса и ми изглеждаше сдържано заплашителна и самоуверена. Беше в класа ми по американска история и понякога седяхме един до друг, но понеже не ми се рискуваше да я подтикна да ми заяви да я оставя на мира, още не бях събрал смелост дори да ѝ кимна, камо ли да я заговоря. Една вечер я видях в библиотеката. Седях на едно от многото бюра на полуетажа над главната читалня; тя четеше на една от дългите маси долу в основното помещение и прилежно си водеше бележки от някакъв справочник. Заплениха ме две неща. Първото беше пътят, прорязал прекрасната ѝ коса. Никога преди това не се бях усещал тъй уязвим от пътя в нечия коса. Другото беше левият ѝ крак, праметнат връз десния и поклащащ се ритмично. Полата ѝ закриваше крака до средата на прасеца, както се носеха момичетата тогава, но въпреки това от мястото, където бях седнал, виждах под масата непрестанното движение на този крак. Тя остана в същата поза има-няма два часа, продължи неуморно да си води бележки, а единственото, което правих аз през това време, беше да наблюдавам как косата ѝ е разделена на лъкатушещ път и как кракът ѝ непрестанно се полюшва нагоре-надолу. Не за пръв път се запитах какво ли изпитва едно момиче, когато си движи крака така. Домашното, което подготвяше, я бе погълнало изцяло, а аз, с мисленето си на осемнайсетгодишен младеж, бях погълнат от желанието да пъкна ръка под полата ѝ. Силният порив да хукна към банята бе потушен от страха, че ако го направя, някой библиотекар или учител, или дори достопочтен студент може да ме завари и да бъда изключен, и да свърша като редник в Корея.

Същата вечер седях на бюрото си до два сутринта — и с настолната лампа извита така, че светлината да не пречи на Елуин, който спеше на горното легло, — за да довърша домашното, което не написах, понеже цялото ми внимание беше съсредоточено върху полюшващия се крак на момичето с кестенява коса.

Случилото се, когато я изведох на среща, надхвърли всичко, което бих си представил в тоалетната на библиотеката, ако бях събрал смелостта да се усамотя в някоя от кабинките, за да облекча временно копнежа си. Правилата, които определяха начина на живот на момичетата в „Уайнсбърг“, бяха такива, че баща ми не би имал нищо против да бъдат приложени спрямо мен. Всички възпитаници от женски пол, включително последните класове, трябваше да се разписват на влизане и излизане от общежитието всяка вечер, ако ще да отиват до библиотеката. Нямаха право да са навън след девет през седмицата и след полунощ в петък и събота, и, естествено, им беше абсолютно забранено да припарват до мъжките общежития или до домовете на братствата, освен на организирани събития в присъствието на надзорник, а мъжете също не биваха допускани в женските общежития, освен за да изчакат на канапето с пъстра дамска на флорални мотиви във фоайето, ако ще извеждат гаджето си на среща, като дежурната викаше съответното момиче по вътрешния телефон и записваше името на младежа от студентската му карта, която той бе длъжен да представи. Понеже единствено на студентите последна година се позволяваше да имат коли в кампуса — а в колеж, където се обучаваха предимно деца от средната класа, семействата на малцина можеха да им осигурят кола или нейната поддръжка, — почти нямаше място, където двойка студенти да се усамотят. Някои ходеха в градското гробище и провеждаха сексуалната си игра, опрени на надгробните плочи или дори направо върху гробовете; други се задоволяваха с малкото, което успяваха да получат по време на кино; но най-често след вечерни срещи момичетата биваха притискани от стволите на дърветата в тъмницата около квадратния двор пред трите женски общежития и простъпките, които правилникът за поведение би трябвало да обуздава, отчасти биваха извършвани сред брястовете, които разкрасяваха кампуса. Обикновено не се стигаше подалече от опипване и натискане през катове дрехи, но за момчетата дори това частично задоволяване на страстите бе отвъд всякакви

граница. Тъй като еволюцията ненавижда петинг, който не води до задоволяване на нагона, наложените сексуални ограничения понякога бяха физически мъчителни. Удължена възбуда, която не бъде излята в оргазмено освобождаване, може да накара здрави и прави млади мъже да куцукат насам-натам като инвалиди, докато разкъсващата, пронизваща, смазваща болка на широко разпространеното изтезание върху тестисите, познато като сини топки, не отмине постепенно от само себе си. Петък и събота през нощта сините топки бяха нещо обичайно, състояние, изживявано от десетки момчета във вечерните часове между — да речем — десет и полунощ, докато еякулацията, този най-божествен и естествен цяр, беше неосъществимо, безпрецедентно събитие в еротичния календар на един колежанин, чието либидо в този период от живота му бе в своята върхова изява.

За вечерта, когато бях поканил на среща Оливия Хътън, Елуин ми зае черния си ласал. Беше делничен ден, когато не бях на работа, затова се налагаше да започнем рано, за да може Оливия да се е прибрала в общежитието до девет. Откарах я в „Охлюва“ — най-квалитетния ресторант в окръг Сандъски, на петнайсетина километра от колежа, по поречието на Уайн Крийк. Тя си поръча охлюви, специалитетът на заведението, докато аз не, и то не само защото никога не бях ял и не можех да си представя да сложа такава нещо в уста, а и защото се стараех да удържа сметката до възможния минимум. Заведох Оливия в този ресторант, защото ми се виждаше твърде изискана, за да я поканя на първа среща в „Совата“, където човек можеше да хапне хамбургер, пържени картопки и кока-кола за петдесет цента. Освен това, колкото и не намясто да се чувствах в „Охлюва“, в „Совата“ положението беше още по-зле, защото там редовните клиенти обикновено се тъпчеха в сепарета заедно с членове на собствените си братства и сестринства и доколкото можех да преценя, разговаряха най-вече за светски събития от предния уикенд или за предстоящите такива в близките почивни дни. Докато работех като сервитьор в „Уилард“, ми беше писнало от тях и техния начин на общуване.

Тя си поръча охлюви, аз — не. Тя беше от заможно предградие на Кливланд, аз — не. Родителите ѝ бяха разведени, моите — не, пък и нямаше никакъв шанс да се разведат. Беше се прехвърлила от колежа „Маунт Холиоук“ обратно в Охайо по причини, свързани с развода на

родителите ѝ, или поне така обясни. И беше дори още по-хубава, отколкото ми се бе видяла в клас. Никога досега не я бях гледал в очите достатъчно дълго, за да оценя колко са огромни. Нито пък бях забелязал колко прозирна е кожата ѝ. Нито пък бях дръзнал да загледам устата ѝ достатъчно продължително, за да разбере колко е плътна горната ѝ устна и как щръква предизвикателно напред при произнасянето на определени думи, например започващите с „у“ или „в“, или „ш“, или „с“, или „м“, като например, когато изразява съгласие с „може“, което изговаряше така, все едно има предвид „мъжжже“, докато аз го казвах по-скоро като „моше“.

След като бяхме разговаряли десетина-петнайсет минути, тя изненадващо се пресегна през масата и ме докосна по опакото на дланта.

— Толкова си напрегнат. Отпусни се.

— Не зная как — признах и макар да ми се щеше да го кажа като лековата, самоиронична шегичка, си беше самата истина. Аз не си давах миг покой. Непрестанно преследвах някаква цел. Разнасях поръчки и кормех пилета, и почиствах плотове, и изкарвах шестици, само и само никога да не разочаровам родителите си. Удрях с бухалката точно толкова силно, че да пресрещна топката и да я запратя между инфилдърите и аутфилдърите на противниковия отбор. Прехвърлих се от „Робърт Трийт“, за да се измъкна от неразумните ограничения на баща ми. Не се присъединявах към братство, за да се съсредоточа изключително върху учението си. Отнасях се към ШЗО най-сериозно, за да не свърша с куршум в челото в Корея. А сега целта беше Оливия Хътън. Бях я завел на ресторант, за който щях да платя почти половината от седмичния си бюджет, защото исках да си помисли, че и аз също като нея съм светски човек, а в същото време ми се щеше вечерята да приключи едва ли не преди да е започнала, за да я вкарам на предната седалка на колата, да паркирам някъде и да я докосна. До този ден представата ми за плътска близост се свеждаше до докосването. Бях докосвал две момичета в гимназията. И двете ми бяха гаджета за по около година. Само едната прояви желание да ми отвърне със същото. Трябваше да докосна Оливия, защото това докосване бе единствената пътека, която бих могъл да следвам, ако исках да изгубя девствеността си, преди да завърша колежа и да вляза в казармата. Ето — още една цел: въпреки че мрежите на правилата

продължаваха да оплитат кампуса на този средностатистически малък колеж от Средния запад в годините непосредствено след края на Втората световна война, бях решен да осъществя сексуален акт, преди да умра.

След вечерята подкарах колата извън границите на кампуса, в края на градския парк по пътя покрай градското гробище. Вече беше малко след осем, оставаше ми по-малко от час, за да я върна в общежитието, преди вратите да бъдат заключени за през нощта. Не знаех къде другаде бих могъл да паркирам, въпреки че бях притеснен от вероятността полицейската кола, която патрулираше по алеята зад кръчмата, да спре зад колата на Елуин и към нас да се приближи ченге с фенерче и с въпроса: „Добре ли сте, госпожице?“. Това питаха ченгетата, когато проверяваха, а тук проверяваха непрекъснато.

Така че, когато спрях двигателя и се извърнах, за да я целуна, имах да се притеснявам за две неща: полицията и късния час — осем и десет. Тя откликна на целувката ми без колебания. Казах си: „Не позволявай да те отхвърли, спри дотук!“, но това предупреждение беше безсмислено и ерекцията ми бе на същото мнение. Внимателно плъзнах ръка под връхната ѝ дреха и разкопчах блузата, пръстите ми напипаха сутиена ѝ. В отговор на движенията на пръстите ми върху чашките на сутиена ѝ, тя отвори уста още по-широко и продължи да ме целува дори още по-страстно, като прибави и език. Бях сам в колата на неосветен път, ръката ми обикаляше под блузата на момиче, чийто език обхождаше устната ми кухня — същият този език, който обитаваше сам тъмата на собствената ѝ уста и който сега ми се струваше възможно най-еротичният орган. До този момент не бях усещал в устата си друг език освен своя собствен. Дори само при тази мисъл, аха, да свърша. Дори само това със сигурност ми бе достатъчно. Но скоростта, с която тя ми позволи да продължа — и онзи трескав, лепкав, слюзест, плъзгащ се, олизващ зъбите ми език, езикът, който е като одрано от кожата тяло, — ме подтикна внимателно да насоча ръката ѝ към слабините си. И пак не усетих съпротива. Нямаше боричкане.

Бяха ми нужни седмици, докато осмисля това, което се случи после. И дори мъртъв, какъвто съм и сега, не знам откога, се опитвам

да пресъздам нравите, властващи над този кампус, и да тегля чертата под измъчените усилия да заобиколя тези нрави, довели до редица неудачи и в крайна сметка до смъртта ми на деветнайсетгодишна възраст. Дори сега (ако „сега“ вече изобщо означава нещо), отвъд плътското съществуване, докато все още съм жив тук (ако „тук“ и „аз“ означават нещо) само като спомен (ако „спомен“, в тесния смисъл на думата, е всеобхватната среда, в която устоявам като „себе си“), продължавам да се дивя на действията на Оливия. Нима вечността е за това — за да ровичкаш из дреболиите на живота? Кой да си представи, че човек ще трябва завинаги да помни всеки миг от живота си, чак до най-незначителната подробност? Или пък навярно това е просто моят живот след смъртта и всеки живот след смъртта е неповторим като живота преди нея, всеки е незаличим отпечатък на живот след смъртта, несъизмерим с никой друг? Няма как да преценя. Както и в живота, аз знам само онова, което е, а при смъртта това, което е, се оказва онова, което е било. Човек е окован в живота си не само докато го живее — продължаваш да си свързан с него и след като си отидеш. Или пък и в този случай само при мен е така. Кой да ми каже? И дали смъртта нямаше да е толкова ужасяваща, ако бях разбрал, че не представлява едно безкрайно нищо, а се състои от памет, която на свой ред разсъждава над себе си за вечни времена? Макар че това вечно помнене е просто преддверие на забравата. Като атеист, аз приемах, че животът след смъртта няма часовник, тяло, мозък, душа, бог — няма каквато и да било форма или същност, а е пълен разпад. Не знаех, че не само не е без помнене, но че помненето е всичкото. Освен това нямам представа дали моето помнене продължава три часа или един милион години. То не е памет, която е забулена в забрава — а е време. Няма почивка — защото животът след смъртта не спи. Освен ако не е само сън, и сънят за завинаги приключилото минало не остане завинаги с починалия. Сън или не, няма над какво толкова да се умува освен над отминалия живот. Това превръща ли нашето „тук“ в ад? Или в рай? По-добре ли е от забвението, или по-зле? Човек би си рекъл, че поне в смъртта несигурността ще изчезне. Но тъй като нямам никаква представа къде съм, какво съм или колко дълго ще остана в това състояние, несигурността изглежда вечна. Това със сигурност не е просторният рай на религиозното въображение, където всички ние, добрите хора, отново сме заедно, щастливи, доколкото е възможно,

понеже мечът на смъртта вече не виси над главите ни. За протокола, имам сериозното подозрение, че човек би могъл да умре и тук. Не може да върви напред, това е сигурно. Тук няма врати. Няма дни. Посоката (засега?) е само назад. И процесът на съдене е безкраен, но не защото те съди някакво божество, а защото ти самият си достатъчно заядлив, за да съдиш себе си заради своите действия.

Ако ме питате как е възможно — спомен връз спомен, нищо освен спомен, — естествено, не мога да ви отговоря, и то не защото не съществуваме нито „ти“, нито „аз“, поне не повече отколкото съществува „тук“ и „сега“, а защото всичко, което съществува, е припомненото минало, не възстановеното, държа да отбележа, не възроденото в непосредствената близост на царството на усещанията, а просто превъртаното наново. А колко още от миналото си бих могъл да поема? Преразказвайки собствената си история пред самия себе си час по час в един свят, където часовници няма, надничайки безтелесен в тази пещера на паметта, имам чувството, че правя това от милиони години. Наистина ли трябва да продължава още и още — деветнайсетте ми нищожни годинки завинаги, а всичко друго отсъства, деветнайсетте ми нищожни годинки неизбежно тук, постоянно присъстващи, а всичко, което включваше превръщането на тези деветнайсет годинки в реалност, докато всичко, което захвърля някого право в центъра, остава някаква далечна, далечна илюзия?

Тогава не повярвах — и най-смешното е, че все още не вярвам, — че това, което последва, се случи, защото Оливия искаше да се случи. Докато бях жив, това не беше нещо обичайно между момче с традиционно възпитание и приятно, добре възпитано момиче, и годината беше 1951, и за трети път в рамките на малко повече от половин век Америка беше във война. Категорично за нищо на света не бих повярвал, че случилото се би могло да има нещо общо с факта, че Оливия ме намира за привлекателен, камо ли, че ме желае. Кое момиче в този колеж „желае“ някое момче? Поне аз никога не бях чувал подобни чувства да съществуват сред момичетата в Уайнсбърг или Нюарк или където и да било. Доколкото ми бе известно, момичетата не се възпламеняваха от такива страсти; тях ги възпламеняваха ограниченията, забраните, отявлените табута, всичко

това в услуга на — в крайна сметка — смазващата амбиция на повечето ми връстници от колежа: да установят наново с надежден млад приходоносител същия вид семеен живот, от който временно се бяха откъснали с идването си в колежа, като при това го направят по възможно най-бързия начин.

Нито пък можех да повярвам, че онова, което направи Оливия, беше направено, защото ѝ е било приятно. Тази мисъл бе твърде смайваща дори за отворено към света, интелигентно момче като мен. Не, случилото се би могло да бъде единствено последица от това, че нещо не ѝ е наред, макар да не свидетелстваше непременно за морално или интелектуално падение — в клас ми правеше впечатление на по-умна от всяко друго момиче, което познавах, и по време на вечерята по никакъв начин не ми създаде усещането, че е възможно да не бъде възприета като човек с праволинеен и целенасочен характер. Не, това, което направи, задължително би трябвало да е причинено от някакво отклонение. „Сигурно е заради това, че родителите ѝ са разведени“, рекох си. Не можех да намеря друго обяснение за толкова неразбираема енигма.

Когато по-късно се прибрах в стаята си, Елуин още учеше. Върнах му ключовете от колата и той ги взе, като продължи да подчертава нещо в учебниците си по математика. Беше по долнище на пижама и тениска, на чина до него имаше четири празни бутилки от кока-кола. Докато се пригответе за сън около полунощ, щеше да изпие още поне толкова. Не се изненадах, че не ме пита как е минало — самият той никога не излизаше на срещи с момичета и никога не присъстваше на събиранията на братството си. В гимназията в Синсинати се беше занимавал с борба, но в колежа се бе отказал и от спорта, за да съсредоточи всичките си усилия върху инженерството. Баща му притежаваше компания за влекачи по река Охайо и синът възнамеряваше един ден да наследи бащата като мениджър на фирмата. В преследването на тази цел бе още по-съсредоточен дори от мен самия.

Но нима можех да се измия и да си облека пижамата, да си легна, без да споделя с някого това невероятно преживяване? Все пак се приготвих да направя точно това и почти успях, но след като полежах в леглото си петнайсетина минути, докато Елуин продължаваше да учи на бюрото си, изведнъж скочих и обявих:

— Тя ми направи свирка.

— Аха — включи се Елуин, без да вдигне глава от страницата, на която беше.

— Духаха ми.

— Да-да — отвърна своевременно съквартирантът ми, като по интонацията даде да се разбере, че вниманието му ще остане съсредоточено върху работата, независимо от всичките ми усилия да го разсея.

— Дори не съм я молил — продължих. — И през ум не би ми минало да я помоля да го направи. Изобщо не я познавам. А тя ми духа. Да ти е известно да се е случвало такова нещо?

— Не — рече Елуин.

— Защото родителите ѝ са разведени.

Сега вече се обърна и ме погледна. Имаше обло лице и огромна глава, а чертите му бяха толкова семпли, че сякаш бяха издялани по модела на направен от дете тиквен фенер за Хелуин. Като цяло чертите му се придържаха към принципите за утилитарност и той за разлика от мен не приличаше на човек, който трябва зорко да наблюдава емоциите си — ако, разбира се, въобще можеше да се говори за необузdana природа, която налага надзор.

— Тя ли ти каза? — попита.

— Нищо не ми каза. Просто гадая. Тя просто го направи. Поставих ръката ѝ върху панталоните си, а тя по собствена инициатива, без аз да правя каквото и да било, дръпна ципа, извади го и го направи.

— Е, Маркърс, много се радвам за теб, много, но ако нямаш нищо против, чака ме работа.

— Искам да ти благодаря за колата. Без нея нямаше да се случи.

— Добре ли върви?

— Перфектно.

— Така и трябва. Смазал съм я скоро.

— Сигурно го е правила и друг път. Не мислиш ли?

— Възможно е — отвърна той.

— Не знам какви заключения да си вадя.

— Ясно е.

— Не знам дали трябва да я видя пак.

— От теб зависи — приключи разговора той и аз мълчаливо си лежах в леглото, неспособен да заспя, защото се опитвах да си обясня какво е редно да мисля за Оливия Хътън. Как е възможно това сполетяло ме блаженство в същото време да е и такъв товар? Би трябвало да съм най-доволното момче в „Уайнсбърг“, а се чувствах най-обърканото.

Колкото и странно да ми се струваше поведението на Оливия, докато си мислех за случилото се, то ми се видя още по-неразгадаемо, когато двамата с нея се появихме в час по история и както обикновено седнахме един до друг, а в съзнанието ми мигом изникна онова, което тя бе направила — и което бях направил в отговор аз. Там, в колата, толкова се втрещих, че се изопнах на седалката и се вторачих в тила ѝ, докато главата ѝ се движеше в скута ми, сякаш наблюдавах как го прави на друго, не на мен. Не че бях виждал подобно нещо друг път, освен че сегиз-тогиз бях мярвал по някоя „мръсна снимка“ — неизменно с опърпани краища и овехтяла от подаването ѝ между стотици ръце на разгонени подрастващи, и задължително сред най-безценните придобивки на най-пропадналия тип в гимназията. Останах толкова изумен от съучастничеството на Оливия, колкото и от усърдието и съсредоточеността, с които го направи. Откъде знаеше какво и как се прави? И какво щеше да стане, ако бях свършил, което изглеждаше твърде вероятно още от самото начало? Не би ли трябвало да я предупредя — ако въобще останеше време да я предупредя? Не би ли било редно да се изпразня любезно в кърпичката си? Или да отворя вратата на колата и да орося гробищната алея вместо единия или другия от двама ни. Да, направи го, помислих си, изпразни се на алеята. Но, разбира се, не бих могъл. Категоричната немислимост на това, да свърша в устата ѝ — да свърша където и да било другаде освен във въздуха или в салфетка, или в мръсен чорап, — беше изкушение, твърде изумително за въображението на един новобранец. Но Оливия не каза нищо.

Единственото, което ми хрумна, беше, че за дъщеря на разведени родители, каквото и да правеше или каквото и да ѝ правеха, все ѝ беше добре. Трябваше да мине време, докато ми просветне, както се случи в

крайна сметка (доколкото мога да преценя, цели хилядолетия по-късно), че каквото и да направех, беше все добре и за мен.

Минаха дни, а аз не я поканих на втора среща. Нито пък се опитвах да я заговоря след часа, докато всички се изсипвахме в коридора. После, едно мразовито есенно утро, налетях на нея в студентската книжарница. Не мога да твърдя, че не се бях надявал все някъде да я срещна, въпреки че когато бяхме заедно в клас, дори не забелязвах присъствието ѝ. Всеки път, когато завивах зад ъгъла на някоя сграда в кампуса, все се надявах не само да я видя, но и да се чуя да ѝ казвам: „Трябва пак да излезем. Трябва да те видя. Ти трябва да си моя и само моя!“.

Беше със зимно палто от камилска вълна и високи вълнени чорапи, а върху кестенявата ѝ коса се кипреше топла бяла вълнена шапка с пухкав червен помпон най-отгоре. Току-що влязла в сградата от студа навън, с румени бузки и леко разсополивен нос, изглеждаше като последното момиче на света, което би могло да направи някому свирка.

— Здравсти, Марк — поздрави ме тя.

— А, да, здрасти.

— Направих го, защото много те харесвам.

— Моля?

Свали си шапката и тръсна коса — гъста, дълга, а не офъкана късо и с оставени надиплени къдрици над челото, както беше модата сред почти всички момичета в кампуса.

— Казах, че го направих, защото те харесвам — повтори тя. — Знам, че не можеш да си го представиш. Знам, че затова не се обаждаш и затова не ми обръщаш внимание в час. Така че, ето, помагам ти да разбереш. — Устните ѝ се разделиха в усмивка и аз си рекох: с тези устни тя, без да я карам, абсолютно доброволно... И въпреки това аз бях този, който изпитваше свян! — Друго за обясняване? — попита тя.

— О, не, не, това е достатъчно.

— Не е. — Този път го каза смръщено и при всяка промяна в изражението се променяше и красотата ѝ. Не беше просто едно красиво момиче, тя беше двацет и пет различни красиви момичета. — Ти си на километри далече от мен. Никак не е добре. Харесва ми това, че си сериозен. Хареса ми колко зряло се държа по време на вечерята — или поне на мен ми се стори, че се държиш зряло. Дори се

пошегувах с това, но ти беше толкова съсредоточен. Никога преди не съм срещала толкова сериозно момче. Хареса ми и на външен вид, Маркъл, все още ми харесваш.

— Правила ли си го на друго момче?

— Да — не се поколеба тя. — На теб никой ли не ти го е правил?

— Никой не е правил нещо, което дори да се доближава до това.

— Значи ме мислиш за курва — намръщи се пак тя.

— Разбира се, че не — побързах да я успокоя.

— Лъжец. Нали затова не ми говориш. Защото съм курва.

— Изненада ме, това е.

— А да ти е хрумвало, че може и аз да съм останала изненадана?

— Но ти си го правила и друг път. Нали току-що ми го каза.

— С теб ми беше за втори път.

— Първият път остана ли изненадана?

---

[1] Превод: Валери Петров. — Б. пр. ↑

[2] Тук Флъър се заиграва с името на Маркъл (Marcus), което на английски съпада с малкото име на римския император Марк Аврелий (Marcus Aurelius). — Б. пр. ↑

II

— Учех в „Маунт Холиоук“. Имаше купон в „Амхърст“. Бях пияна. Цялото преживяване беше отвратително. Не знаех къде се намирам. През цялото време се наливах. Затова се прехвърлих. Изключиха ме. Прекарах три месеца в клиника, за да се изчистя. Вече не пия. Сега с теб го направих, без да съм пила. Не бях пила и не съм луда. Исках да го направя с теб не защото съм курва, а защото исках да го направя с теб. Исках да ти го подаря. Не можеш ли да разбереш, че исках да ти го подаря?

— Май излиза, че не мога.

— Исках да ти дам това, което ти искаше. Толкова ли е трудно за разбиране? Казвам ти го съвсем ясно. Боже мой — отрони накрая, — какво ти става?

През следващия час по история тя реши да седне в дъното на стаята, за да не я виждам. Сега, когато знаех, че се е наложило да напусне „Маунт Холиоук“ заради проблеми с алкохола и че три месеца е била в клиника, имах още по-сериозни основания да страня от нея. Не пиех, родителите ми почти не лизваха, а и каква работа имам с човек, който още няма двайсет, а вече е лежал в болница заради алкохолизъм? Но колкото и да се опитвах сам себе си да убедя, че не бива да имам нищо общо с нея, ѝ изпратих писмо по вътрешната поща на кампуса:

Скъпа Оливия,

Мислиш си, че те отблъснах заради случилото се в колата онази нощ. Не е вярно. Както вече ти обясних, направих го, защото досега не ми се беше случвало дори бледо подобие на това. Както и никога никое момиче не ми е казвало думи като казаните от теб в книжарницата. Имал съм приятелки, които са ми били симпатични и на които съм казвал, че са много хубави, но никое момиче преди теб никога не ми е казвало, че ме харесва, и не е изразявало по друг начин възхищение от нещо, свързано с мен. Досега не

ми се е случвало с абсолютно никое момиче и не съм чувал и другиму да се е случвало — и го осъзнах едва когато ти ме заговори в книжарницата. Ти си различна от всички, които познавам, и последното, което би могъл да те нарече човек, е курва. Мисля, че ти си чудо. Ти си красива. Ти си зряла. Ти си, трябва да призная, далече по-опитна от мен. Това ме изуми. Бях зашеметен. Прости ми. Кажи ми „Здравей“ в клас.

Марк

Но тя не каза нищо; изобщо не погледна към мен. Повече не искаше да има нищо общо с мен. Бях я изгубил, при това, както осъзнах, не защото родителите ѝ бяха разведени, а защото моите не бяха.

Колкото и да си повтарях, че ми е по-добре без нея и че е започнала да пие поради същата причина, поради която ми направи свирка, не можех да си я избия от главата. Страхувах се от нея. Бях същият като баща ми. На практика аз бях баща ми. Не го бях оставил в Ню Джърси, ограничен от разбиранията си и разстроен от страховете и предчувствията си. Аз се бях превърнал в него в Охайо.

Започнах да ѝ звъня по телефона в общежитието, но тя не приемаше обажданията ми. Опитвах се да разговарям с нея след час, но тя избързваше напред. Писах ѝ още веднъж:

Скъпа Оливия,

Говори с мен. Погледни ме. Прости ми. Вече съм с десет години по-възрастен в сравнение с мига, в който се запознахме. Вече съм мъж.

Марк

Заради нещо детинско в последните три думи — детинско и жаловито, и неискрено — разнасях писмото в джоба си близо седмица, преди да го пхна през процепа в кутията на вътрешната поща на кампуса, окачена във фойето на общежитието.

Ето какъв отговор получих:

Скъпи Маркър,

Не мога да се видя с теб. Знам, че ще избягаш от мен, този път защото ще видиш белега на китката ми. Ако го беше забелязал в нощта на нашата среща, щях да ти кажа истината. Бях готова да го направя. Не се опитах да го скрия, но ти просто не го забеляза. Имам белег от бърснарска ножче. Докато учех в „Маунт Холиоук“, направих опит за самоубийство. Затова бях три месеца в онази клиника. Клиниката „Менингър“ в Топика, Канзас. Санаториум и болница за психопатични заболявания. Това е цялото й име. Баща ми е лекар и познава този-онзи, затова ме хоспитализираха там. Използвах ножчето, докато бях пияна, но предварително бях обмисляла да го направя, през цялото време, докато не живееш истински, аз ходех от час в час и се правех, че живея. Ако бях трезва, щях да успея. Така че, наздраве за десетте уискита с бира — благодарение на тях съм жива днес. На тях и на неспособността ми да довършвам нещата докрай. Дори самоубийството не ми е по силите. Не мога да оправдая съществуването си дори по този начин. Другото ми име е Самообвинение.

Не съжалявам за това, което направихме, но не бива да правим нищо повече. Забрави ме и си върви по пътя. Тук няма друг като теб, Маркър. Ти не просто си станал мъж — почти със сигурност си бил мъж през целия си живот. Никога не бих могла да си те представя като „дете“, дори когато си бил такова. И със сигурност не си бил дете като останалите тук. Ти не си обикновена душа и нямаш работа тук. Ако оцелееш в тази консервативна и омразна среда, те чака сигурно бъдеще. Всъщност защо изобщо си дошъл в „Уайнсбърг“? Аз лично съм тук именно защото е толкова консервативно и това би трябвало да ме направи нормално момиче. А ти? Ти би трябвало да учиш философия в Сорбоната и да живееш в мансарда на Монпарнас. Важи и за двама ни. Сбогом, прекрасни ми!

Оливия

Прочетох писмото два пъти, после заради благотворното влияние, което то оказа върху мен, изкрещях: „Няма друга като теб! Ти също не си обикновена душа!“. Бях я виждал как си води записки в час с автоматична писалка „Паркър 51“ — кафяво-черна, на петна, като коруба на костенурка, — но никога дотогава не бях виждал почерка ѝ, не бях виждал как извайва името си с писеца, приплеснатото „о“, необичайно издълженото „л“, изящната и плавна опашка на финалното „я“. Долепих устни до хартията и целунах „о“-то. И продължих да го целувам, и да го целувам. След което импулсивно, с връхчето на езика ми, започнах да облизвам мастилото от подписа, методично, като котка, която облизва паничката си с мляко, продължих, докато повече нямаше „о“, повече нямаше „л“, нито „и“, „в“, нямаше второ „и“, нямаше и „я“ — продължих да ближа, докато от извитата опашчица не личеше нито следа. Бях утолил жаждата си с почерка ѝ. Бях изял името ѝ. Бях направил всичко по силите ми, за да не се налага да излапам цялото писмо.

Онази нощ не можах да се съсредоточа върху домашното си, а останах вторачен в писмото, препрочитах го отново и отново, препрочитах го от горе до долу, после от долу до горе, започвах от „прекрасни ми“ и завършвах с „не мога да те видя“. Накрая прекъснах Елуин на чина му и го помолих да го прочете и да ми каже какво мисли. В крайна сметка, той ми беше съквартирант и в неговата компания прекарвах часове в учене и спане.

— Никога не съм получавал подобно писмо — рекох.

Това беше смущаващият рефрен, който отекваше през цялата онази последна година от живота ми: нищо такова никога преди. Да покажа онова писмо на Елуин — на Елуин, който мечтаеше да ръководи влекачната компания на баща си по река Охайо, — беше, разбира се, огромна и много глупава грешка.

— Това е същата, дете ти духа ли? — попита той, след като го прочете.

— Ами... да.

— В колата?

— Да, знаеш, тя е.

— Чудно. Не ми трябва друго, ами мръсница като нея да ми пипа ласала.

Вбесих се, че нарече Оливия мръсница, и още там, на място, реших, че ще си намеря нова стая и нов съквартирант. Отне ми седмица, докато намеря свободно легло на последния етаж в „Нийл Хол“ — най-старото общежитие в кампуса, останало още от основаването на учебното заведение като баптистка семинария, което въпреки външните аварийни стълби често наричахме помежду си „Огнения капан“. Стаята, която намерих, се оказа празна от години, преди аз да попълня наново всички необходими документи при секретарката на декана на момчетата и да се нанесе. Беше миниатюрна, в дъното на един коридор със скърцащо дюшеме и имаше висок и тесен тавански прозорец, който явно не беше мит от построяването на сградата през годината след Гражданската война.

Исках да си събера багажа и да се махна, без да ми се налага да обяснявам на Елуин защо го изоставям. Исках да изчезна и никога повече да не ми се налага да изтърпявам мълчанията му. Не понасях безмълвието му, не понасях и малкото, което все пак ми казваше — и неохотата, с която думите напускаха гърлото му, — когато благоволяше да проговори. Дотогава не бях осъзнавал колко всъщност не го харесвам, дори преди да нарече Оливия мръсница. Постоянните му мълчания трябваше да ме накарат да се замисля, че поради някаква причина не ме харесва — защото бях евреин, защото не учех инженерство, защото не членувах в братство, защото не се интересувах от поддържане на автомобилни двигатели или обслужване на влекачи, защото не бях каквото там друго не бях, — или че просто не го интересува дали съществувам. Да, наистина ми даде назаем безценния си ласал, когато го помолих, което тутакси идеше да покаже, че помежду ни има повече приятелски чувства, отколкото му бе възможно или желаше да ми покаже, или пък просто бе достатъчно човек, че от време на време да прави сърдечни и неочаквани неща. От друга страна обаче, бе нарекъл Оливия мръсница и поради тази причина го презирах.

Оливия Хътн бе прекрасно момиче, което някак си се беше пропило в колежа „Маунт Холиоук“ и трагично се бе опитало да сложи край на живота си с бръснач. Не беше мръсница. Беше героиня.

Все още събирах нещата си в два куфара, когато най-неочаквано Елуин се появи в стаята по средата на деня, мина току покрай мен, отиде до бюрото си и грабна две книги, оставени там, после се обърна

рязко и се насочи към вратата, както обикновено, без да пророни и дума.

— Изнасям се — казах.

— Е, и?

— О, майната ти!

Той остави книгите и ми фрасна един в челюстта. Имах чувството, че ще се строполя, после, че ще ми призлее, след което, притискайки удареното място на лицето си, за да проверя дали не кърви, или не е разместено, проследих с поглед как той взема обратно двете книги и напуска стаята.

Не разбирах Елуин, не разбирах и Флъсър, нито баща ми, нито Оливия — не разбирах нищо и никого. (Друга голяма тема през онази последна година от живота ми.) Защо му е на едно толкова симпатично и интелигентно, и изискано момиче да иска да умре на деветнайсет години? Защо се е пропила в „Маунт Холиоук“? Защо искаше да ми духа? Да ми „подари“ нещо, както се изрази? Не, в това, което направи тя, имаше още нещо, но не можех да разбера какво е. Разводът на родителите ѝ не би могъл да обясни всичко. А и какво би променило, ако можеше? Колкото повече се натъквавах, докато мислех за нея, толкова повече я желяех; колкото повече ме болеше челюстта, толкова повече я желяех. За пръв път в живота си получавах удар, бранейки честта ѝ, а тя не го знаеше. Местех се в „Нийл Хол“ заради нея, а тя не знаеше и това. Бях влюбен в нея, а тя не го знаеше — самият аз току-що го научих. (Друга тема: току-що да научавам разни неща.) Бях се влюбил в бивша подрастваща алкохоличка и пациентка на психиатричен санаториум, която бе направила неуспешен опит за самоубийство с бръснарско ножче, беше дъщеря на разведени родители и не беше еврейка. Бях се влюбил — или бях се влюбил в глупостта да се влюбиш — в същото момиче, с което баща ми навярно си ме е представял през онази първа нощ, когато ме заключи извън къщата.

Скъпа Оливия,

По време на вечерята забелязах белега. Не беше трудно да се досетя как се е озовал там. Не казах нищо, защото, след като ти не отвори дума, защо аз да го правя?

Също така предположих, когато отказа питие, че вероятно си имала период, когато си пиела много. Нищо от писмото ти не ме изненадва.

Много би ми се искало поне да излезем да се разходим...

Отвътре ми напираше да напиша „да се разходим покрай Уайн Крийк“, но не го направих от страх да не би да изтълкува превратно идеята ми като предложение за секс. Не знам какво си въобразявах, че правя, като я излъгах, че съм забелязал белега, а на това отгоре и добавих, че съм се досетил за проблема ѝ с алкохола. Преди да засегне темата в писмото си и въпреки пиянските изпълнения, на които бивах свидетел всеки уикенд, докато работех в „Уилард“, няхах никаква представа, че е възможно млад човек на тази възраст да бъде алкохолик. Що се отнася до хладнокръвното приемане на белега на китката ѝ — е, този белег, който не забелязах по време на първата ни среща, сега беше единственото, за което можех да мисля.

Дали този момент щеше да отбележи началото на житейското ми трупане на грешки (стига да разполагах с цял живот, през който да трупам грешки)? Тогава си помислих, че ако не друго, отбелязва поне началото на възмъжаването ми. После се запитах дали двете неща не са съвпаднали. Знаех само, че се дължеше на белега. Онемях. Никога дотогава не бях изпитвал толкова силни чувства към друг човек. Предишният ѝ проблем с пиенето, белегът, санаториумът, грехът, силата на духа — бях привлечен от всичко това. От дързостта му.

Дописах писмото:

Ако продължиш да седиш до мен в часа по история, ще мога да съсредоточа вниманието си върху материала. Сега непрекъснато си мисля за теб и за това, че седиш зад гърба ми, вместо да слушам какво ни преподават. Поглеждах към пространството, доскоро обитавано от твоето тяло, и изкушението да извърна глава е източник на постоянно разсейване — защото, прелестна ми Оливия, нищо не искам повече от това, да бъда близо до теб.

Обичам да те гледам и съм си изгубил ума по изящната ти фигура.

Имах вътрешни колебания дали да не напиша „и съм си изгубил ума по изящната ти фигура, с все белега и всичко“. Дали подценяването на белега ѝ от моя страна би било проява на безчувственост, или би било проява на зрялост? За всеки случай не написах „с все белега и всичко“, но добавих послепис: „Местя се в «Нийл Хол» поради разногласия със съквартиранта ми“, и изпратих писмото по вътрешната поща.

Оливия не се върна на мястото си до мен в часа по история, предпочете да остане да седи в дъното на класната стая, далече от погледа ми. Въпреки това не пропусках ден, в който да не изтичам до пощенската кутия в сутерена на „Дженкинс“, за да проверя дали не ми е отговорила. Всеки ден в продължение на една седмица надничах в празната кутия, а когато писмо най-сетне се появи, се оказа от декана на момчетата.

Уважаеми господин Меснър,

Получих сведения, че сте се преместили в „Нийл Хол“, след като за кратко сте обитавали две различни стаи в „Дженкинс“. Тези чести смени от страна на прехвърлил се студент, пребивавал в „Уайнсбърг“ едва един семестър от втори курс, за мен са притеснителни. Дали бихте имали нещо против да си запишете час при секретарката ми тази седмица, за да дойдете да поговорим? Няма да ви отнема много време, а убеден съм, срещата ни ще бъде от полза и за двама ни.

С уважение:

Хоус Д. Кодуел,
Декан на момчетата

Срещата с декана Кодуел бе насрочена за идната сряда, петнайсет минути след обедната молитва. Макар „Уайнсбърг“ да бе станал нерелигиозен колеж няма и две десетилетия след основаването си като семинария, един от последните белези от ранните дни, когато присъствието на богослужения е било всекидневна практика, беше строгото изискване студентите да посещават обедна литургия всяка сряда между единайсет и дванайсет, общо четирийсет пъти преди дипломирането си. Религиозното съдържание на литургиите бе разводнено до — или замаскирано като — разговор на високоморални теми, а лекторите невинаги бяха духовници: от време на време на амвона се качваха изтъкнати религиозни светила като президента на Обединената лутеранска църква на Америка, но веднъж-дваж в месеца ораторите бяха преподаватели от „Уайнсбърг“ или околни колежи, или пък местни съдии, или държавници от местната щатска управа. Почти половината от времето обаче литургията бе окупирана и амвонът — зает от доктор Честър Доунхауър, председател на теософския факултет на колежа „Уайнсбърг“ и баптистки свещеник, чиято любима тема беше: „Как да оценим самите себе си в светлината на библейското учение“. Имаше хор от петдесетина облечени в роби студенти, две трети от тях млади жени, които всяка седмица пееха по един християнски химн, с който се откриваше и закриваше едночасовата служба; по Коледа и Великден в програмата се включваше съответната празнична музика и службите бяха най-популярните за годината. Въпреки че по онова време училището беше светско от почти век, литургията се провеждаше не в някоя от залите на колежа, а в една методистка църква, най-внушителната в града, разположена по средата между Главната улица и кампуса, и единствената достатъчно голяма да побере всички студенти.

Имах вътрешна съпротива спрямо всичко, свързано с литургията, като се започне от мястото. Не ми се струваше честно да ме карат да седя в християнска църква и в продължение на четирийсет и пет-петдесет минути да слушам доктор Доунхауър или някой друг да ме наставлява пряко волята ми, за да бъда допуснат до дипломиране в светска институция. Изразих несъгласието си не защото бях примерен евреин, а защото бях отявлен атеист.

Впоследствие, в края на първия месец в „Уайнсбърг“, след като бях изслушал втора проповед от доктор Доунхауър, още по-разпалено

от първата пропагандираща „Христовия пример“, се отправих директно от църквата в кампуса и влетях в раздела с речниците и енциклопедиите на библиотеката, за да поровя из събраните там каталози на колежи и да си потърся друго учебно заведение, където да се прехвърля и да бъде далече от бащиния надзор, но без да съм принуден да правя компромис със съвестта си, като слушам непоносима за мен библейска помия. За да бъде свободен от баща ми, бях избрал училище на петнайсет часа с кола от Ню Джърси, без пряк автобусен или железопътен транспорт и на стотина километра от най-близкото летище, но без да предвидя, че младежите в тази страна са подложени на безжалостно промиване на мозъци.

За да изтрая втората проповед на доктор Доунхауър, счетох за нужно да извикам в паметта си песен, чийто пламенен ритъм и бойни слова бях научил в основното училище, докато Втората световна война бушуваше и нашите седмични училищни мероприятия, предназначени да насърчават нашия патриотизъм, се състояха в това, ние, децата, да пеем в хор химните на войсковите части: „Вдигнете котвите“ на флота, „С муниции в количките — напред!“ на пехотата, „Да полетим на синьото в безкрая“ на военновъздушните сили, „От залите на Монтесума“ на морските пехотинци, както и химните на така наречените „Морски пчели“ и на Женския корпус. Освен това пеехме и националния химн на китайските ни съюзници — или така ни беше казано — във войната, започната от японците. Ето го:

*Станете вие, които отказвате да бъдете роби!
С нашата собствена плът и кръв да построим нова
Велика стена!
Китайският народ среща трудности големи и
възмушение изпълва нашите сърца.
Станете! Станете! Станете!
Милиони хора с една цел, настъпвайте въпреки
вражеския огън!
Настъпвайте въпреки вражеския огън!
Напред! Напред! Напред!*

Сигурно съм изпял тези строфи поне петдесет пъти по време на втората проповед на доктор Доунхауър и още толкова, докато хорът възнасяше християнските си химни, като всеки път наблягах специално върху всяка от петте срички, които, слети една с друга, оформяха думата „възмущение“.

Кабинетът на декана на момчетата се намираше в дълъг административен коридор на първия етаж на „Дженкинс Хол“. Мъжкото общежитие, където бях спал на долното легло първо под Бъртрам Флъсър, а след това и под Елуин Ейърс, заемаше втория и третия етаж на същата сграда. Щом влязох в кабинета му от приемната, деканът заобиколи писалището си, за да ми подаде ръка. Беше слаб и жилест, но широкоплещест, с изпито лице, искрящи сини очи и гъста грива от прошарена коса; висок мъж, навярно клонеше към шейсетте, който продължаваше да се придвижва в пространството чевръсто като някогашния отявлен атлет, изявявал се в три дисциплини в „Уайнсбърг“ непосредствено преди Първата световна война. По стените имаше снимки на спортните отбори на „Уайнсбърг“, участвали в различни състезания, а на полица зад писалището му бе изложена бронзова футболна топка. Единствените книги в кабинета бяха томове от годишника на колежа, „Гнездото на бухала“, подредени хронологично в шкаф със стъклени вратички, който стоеше зад гърба му.

Посочи ми с жест да седна на стола срещу неговия и докато се връщаше на мястото си, подхвана приятелски:

— Поканих те да се срещнем и да видим дали мога да ти помогна с нещо, за да се адаптираш по-добре в „Уайнсбърг“. Както виждам от преписа ти — вдигна той от писалището картонената папка, която разлистваше, докато влизах, — през първата година в „Робърт Трийт“ си имал само отлични бележки. Не бих искал в „Уайнсбърг“ да се появи нещо, което по какъвто и да било начин да засенчи тези звездни академични постижения.

Потникът ми бе плувнал в пот, още преди да седна и сковано да изрека първите си няколко думи. И, разбира се, все още се чувствах превъзбуден и развълнуван от преживяното в църквата — не само от

проповедта на доктор Доунхауър, ами и заради бясно повтарянния на ум китайски национален химн.

— И аз не бих искал, сър.

Не очаквах да се чуя да изричам „сър“ като обръщение към декана, макар да не беше необичайно при първа среща с представител на властта от такъв калибър да бъда скован от стеснителност, придобиваща формата на извънмерна любезност. Макар да няха намерение да раболепнича, беше наложително да се преборя с натрапчивото усещане за застрашеност, а можех да го направя само ако говоря по-откровено и рязко, отколкото предполагаше разговорът. Неведнъж бях излизал от подобни срещи ядосан на себе си, задето в началото съм се държал плахо, а впоследствие съм преминавал към ненужна прямота, чрез която да преодолея свенливостта, и се бях клел в бъдеще да отвърщам възможно най-сбито на отправените ми въпроси, а иначе да не се дразня и да си държа езика зад зъбите.

— Съзираш ли евентуални трудности на хоризонта? — попита деканът.

— Не, сър, не съзирам, сър.

— Как върви учебната работа?

— Струва ми се, че добре, сър.

— Получавах ли това, което си се надявал, от часовете?

— Да, сър.

Всъщност не беше съвсем така. Преподавателите ми, поне според мен, се държаха или прекалено официално, или твърде дружески и през тези първи няколко месеца в кампуса не бях попаднал на нито един, който да притежава обаянието на преподавателите ми от първата година в „Робърт Трийт“. Почти всичките ми лектори в „Робърт Трийт“ пътуваха всеки ден по трийсет километра от Ню Йорк до Нюарк, за да преподават, и ми се виждаха кипящи от енергия и с мнение по всеки въпрос — някои от тях бяха откровено и нескрито ляво ориентирани, въпреки преобладаващия политически натиск, — което не забелязвах у тези представители на Средния запад. Някои от учителите ми в „Робърт Трийт“ бяха евреи и се въодушевяваха по начин, който далече не ми беше чужд, но дори тримата, които не бяха евреи, говореха много по-бързо и войнствено от господата преподавателите в „Уайнсбърг“ и донасяха със себе си в класната стая отношение, откраднато от глъчката оттатък Хъдсън, което бе по-остро

и по-бойко, като цяло по-живо и не целеше непременно да прикрие ненавистта и антипатията им. Понякога нощем, докато Елуин спеше на леглото над мен, си мислех за онези прекрасни учители, които имах късмета да срещна там, които посрещнах с отворени обятия и които първи ме въведоха в истинското познание, и с чувство на непозната и обезоръжаваща нежност си мислех за приятелите от отбора през първата година — например за италианския ми другар Анджелио Спинели, — които безвъзвратно бях изгубил. Нито за миг не бях почувствал, че в „Робърт Трийт“ съществува някакъв старомоден начин на живот, който преподавателите там се опитват да съхранят, и това усещане беше категорично различно от настроенията, които ме обземаха в „Уайнсбърг“ винаги щом чуех местните клакьори да славят добродетелните си „традиции“.

— Имаш ли среда? — попита Кодуел. — Запозна ли се вече с други студенти, завързваш ли приятелства?

— Да, сър.

Очаквах да поиска да изредя имената на хората, с които съм се запознал до момента, за да си ги запише в бележника с твърда подложка пред себе си — най-отгоре на страницата беше написано името ми — и да ги остави на секретарката си за проверка, за да стане ясно дали казвам истината. Но вместо да каже друго, той просто сипа вода от гарафата отстрани на масичката в една чаша, която ми подаде през писалището.

— Благодаря, сър. — Едва отпих от водата, да не би да попадне в кривото ми гърло и да предизвика неконтролируемо кашляне. Освен това цял пламнах при мисълта, че още като ме е чул да му отговарям на първите няколко въпроса, е успял да прецени колко ми е пресъхнала устата.

— В такъв случай единственият проблем явно е, че имаш трудности да се настаниш в общежитието — продължи той. — Така ли е? Както ти написах в писмото, малко се тревожа, че само за няколко седмици, откакто си тук, сменяш вече трето място. Кажи ми със свои думи, къде според теб е проблемът?

Предната вечер си бях репетирал отговора, понеже предположих, че преместването ми от стая в стая ще е основна тема на разговора. Само дето в момента не можах да се сетя какво бях възнамерявал да отговоря.

— Бихте ли повторили въпроса си, сър?

— Успокой се, синко — рече Кодуел. — Пийни си още вода.

Послушах го. Ще ме изхвърлят от училище, мислех си. Задето си смених стаята няколко пъти, ще ме накарат да напусна „Уайнсбърг“. Така ще приключи всичко. Изгонен, призван на военна служба, изпратен в Корея и убит.

— Какъв е проблемът с настаняването ти, Маркър?

— В първата стая, където бях разпределен — да, това бяха думичките, които си бях подготвил и научил наизуст, — един от тримата ми съквартиранти пускаше силно музика, след като си лягах, и не успях да се наспя. А трябва да спя, за да мога да си върша работата. Положението беше нетърпимо. — В последния момент реших да кажа „нетърпимо“, вместо „непоносимо“, както бях репетирал предната вечер.

— А не можахте ли да седнете и да се разберете за някакво приемливо и за двама ви време, когато той да си слуша музика? — попита Кодуел. — Наложително ли е било да се изнесеш? Нямахте ли друг избор?

— Да, наложително беше.

— Нямахте ли как да постигнете компромис?

— Не и с него, сър. — Възнамерявах да спра дотук с надеждата, че ще приеме за плюс факта, че защитавам Флъсър, като не споменавам името му.

— Често ли ти се случва да не успяваш да постигнеш компромис с хора, с които си на различно мнение?

— Не бих казал „често“, сър. Не бих казал, че подобно нещо се е случвало друг път.

— А вторият ти съквартирант? Съжителството с него явно също не се е получило. Така ли е?

— Да, сър.

— Как мислиш, на какво се дължи?

— Интересите ни не бяха съвместими.

— Значи, и там не е имало как да се постигне компромис.

— Да, сър.

— И сега, както виждам, живееш сам. Живееш съвсем сам под стряхата на „Нийл Хол“.

— Семестърът отдавна започна, сър, това беше единствената празна стая, която успях да намеря.

— Пийни си вода, Маркър. Ще се почувстваш по-добре.

Но устата ми вече не беше пресъхнала. Не се и потях. Всъщност това негово „Ще се почувстваш по-добре“ ме вбеси, предвид че бях свръхизнервен, а се справях не по-зле, отколкото би се справил всеки на моята възраст в тази ситуация. Бях ядосан, чувствах се унижен, засегнат, дори не можех да погледна към чашата. Защо трябваше да бъда подлаган на този разпит просто защото се бях изнесъл от една стая в общежитието в друга в търсене на покой, за да мога да си върша учебната работа? Какво му влиза в работата? Няма ли си по-важни дела, отколкото да ме разпитва за условията в общежитието? Бях пълен отличник — нима не бе достатъчно за всички неподлежащи на удовлетворение възрастни (като под всички разбирах декана и баща ми)?

— Ами братството, в което членуваш? Предполагам, се храниш там.

— Не членувам в братство, сър. Не се интересувам от живота на братствата.

— В такъв случай как би определил интересите си?

— Занятията ми, сър. Ученето.

— Това, разбира се, е похвално. Но нищо повече? Не си ли установил някакви отношения с когото и да било, откакто си се преместил в „Уайнсбург“?

— Работя през почивните дни, сър. Работя в един бар като келнер. Налага се да работя, за да помагам на баща ми да покрива разходите по образованието ми, сър.

— Не е нужно да го правиш, Маркър, можеш да престанеш да ме наричаш „сър“. Наричай ме „декан Кодуел“ или просто „господин декан“, ако предпочиташ. „Уайнсбург“ не е военна академия, а и не сме в началото на века. Все пак е 1951 година.

— Нямам нищо против да ви наричам „сър“, господин декан.

Всъщност имах против. Направо го ненавиждах! Идеше ми да взема думата „сър“ и да му я натикам в задника, защото ме принуди да му дойда на крака в кабинета, че да ме върти на шиш. Та аз бях пълен отличник. Защо това на никого не му беше достатъчно? Работех в почивните дни. Защо на никого не му беше достатъчно? Дори първата

си свирка не можах да възприема, без да се запитам какво се е объркало, че да получа тази възможност. Защо и това на никого не му беше достатъчно? Какво повече да направя, за да се докажа пред хората?

И тук деканът вмъкна баща ми.

— Тук пише, че баща ти е кашерен месар.

— Не ми се вярва, сър. Спомням си, че написах само „месар“. Така пиша винаги във формуляри, сигурен съм.

— Да, така си написал, наистина. Аз просто предположих, че всъщност е кашерен месар.

— Така е. Но във формуляра не съм го отбелязал.

— Разбрах. Но нима не е по-точно да се каже, че е кашерен месар?

— И това, което съм написал, не е неточно.

— Бих се запитал, Маркърс, защо не си уточнил, че е кашер.

— Не мисля, че в случая има връзка. Ако бащата на новопостъпил студент е дерматолог или ортопед, или гинеколог, нима той няма да напише просто „лекар“. Или „доктор“? Поне така предполагам.

— Но „кашерен“ не влиза точно в същата категория.

— Ако ме питате, сър, дали съм се опитвал да скрия религиозната си принадлежност, отговорът ми е: не.

— Ами наистина се надявам да е така. Радвам се да го чуя. Всеки има право открито да изповядва собствената си вяра и това важи за „Уайнсбърг“, както и за цялата ни страна. От друга страна, в графата „Религиозни предпочитания“ не си отбелязал „юдейство“, както забелязвам, макар да си от еврейско потекло, и в съответствие с опитите на колежа ни да съдейства на студентите да съжителстват с представители на своята вяра първоначално те бяхме настанили със съквартиранти евреи.

— В графата „Религиозни предпочитания“ не бях попълнил нищо.

— Виждам. И се питам защо?

— Защото нямам такива. Защото не предпочитам да практикувам една религия пред друга.

— В такъв случай какво ти дава духовна храна? Кому се молиш, когато се нуждаеш от утеха?

— Не ми е нужна утеха. Не вярвам в Бог, не вярвам в молитвата. — Като участник в отбора по дебати в гимназията бях известен с това, че заявявам директно позицията си — това направих и сега. — Хранят ме истинските, а не въображаемите неща. От моя гледна точка да се молиш е нелепо.

— Нима? — усмихна се в отговор той. — И въпреки това милиони хора го практикуват.

— Някога милиони са смятали, че земята е плоска, сър.

— Да, вярно е. Но мога ли да те попитам, Маркърс, просто така, от любопитство, как се оправяш в живота — изпълнен, както неизбежно се случва в живота на всеки от нас, с изпитания и прекеждия, — когато ти липсва религиозно или духовно напътствие?

— Изкарвам само шестици, сър.

Това предизвика втора усмивка — снизходителна усмивка, която ми хареса по-малко и от първата. Вече бях готов да презра декана Кодуел от дъното на душата си, защото ме бе подложил на това изпитание.

— Нямах предвид оценките ти — рече той. — Оценките ти ги знам. Гордееш се с тях с пълно право, както вече ти казах.

— В такъв случай, сър, значи знаете отговора на въпроса си за това, как се оправям без религиозно или духовно напътствие. Оправям се чудесно.

Вече бях започнал лекичко да го изнервям, както можех да видя, при това в посока, която нямаше да ми помогне по никакъв начин.

— Хм, ако мога да се изразя така — прокашля се деканът, — нямам впечатление, че се оправяш чудесно. Поне не личи да се оправяш чудесно със съквартирантите си. Явно винаги когато се появи различие в мненията между теб и съквартиранта ти, ти си събираш багажа и напускаш.

— Има ли нещо лошо в това, да намериш решението, като просто напуснеш? — попитах, а вътрешно се усетих как започвам да си пея: „Станете вие, които отказвате да бъдете роби! С нашата собствена плът и кръв да построим нова Велика стена!“.

— Няма нищо лошо, не повече, отколкото в това, да намериш решението, като преглътнеш и останеш. Виж докъде я докара — озова се в най-неприветливата стая в целия кампус. Стая, в която никой не е изявил желание да живее и където никому не се е налагало да живее от

много години. Честно казано, не ми се нрави идеята да живееш там сам. Това е най-отвратителната стая в целия колеж, дума да няма. И е била най-отвратителната стая, на най-отвратителния етаж, в най-отвратителното общежитие от сто години насам. Зиме е кучи студ, а още в началото на пролетта става парник, пълни се с мухи. И точно там да решиш да прекараш дните и нощите си като второкурсник в този колеж.

— Но, сър, аз не живея заради религиозните си вярвания — ако това се опитвате да ми намекнете по заобиколен начин.

— А тогава защо?

— Както вече ви казах... — подхванах, докато в същото време в главата ми с пълна сила трещеше: „Китайският народ среща трудности големи...“, — в първата стая не успях да се наспивам добре, защото един от съквартирантите ми настояваше да пуска грамофона си късно през нощта и рецитираше на висок глас нощем, а във втората се озовах в компанията на човек, чието поведение възприемах като абсолютно нетърпимо.

— Търпимостта явно ви е проблем, млади човече.

— Никой досега не ми го е казал, сър — отвърнах аз, като в същия миг изпях най-красивата дума на света: „Възмущение!“. Изведнъж се запитах как ли е на китайски. Прииска ми се да я науча тази дума и да обикалям кампуса, и да я крещя с пълно гърло.

— Явно има няколко неща за самия теб, които никой никога не ти е казал преди — беше отговорът му. — Но „преди“ си живял у дома, в пазвата на семейството от детството си. Сега живееш като възрастен човек, самостоятелно, заобиколен от още хиляда и двеста възрастни хора, и това, което би трябвало да овладееш тук, в „Уайнсбърг“, наред с уроците си, е да се научиш да съжителстваш с хората и да бъдеш толерантен към околните, които не са твои индигови копия.

Вече разпален от пеенето наум, избълвах:

— Ами тогава какво ще кажете да се отнасят на свой ред с малко повече толерантност към мен? Извинете, сър, нямам намерение да се държа грубо или арогантно. Но... — за своя собствена изненада се наклоних напред и стоварих юмрук по плота на писалището му — какво точно престъпление съм извършил? Бил съм се преместил няколко пъти, преместил съм се от едно общежитие в друго — това за

престъпление ли се смята в „Уайнсбърг Колидж“? Това престъпник ли ме прави?

В този момент той си сипа вода и на свой ред отпи дълго. О, де да му бях налял аз — снизходително, изтънчено. Де да му бях подал чашата с думите: „Успокойте се, господин декан. Пийнете си, а?“.

Благосклонно усмихнат, той рече:

— Някой да е казал, че е престъпление, Маркърс? Демонстрираш склонност към драматично преувеличение. Не ти върши много работа и е качество, на което би било добре да обърнеш внимание. А сега ми кажи как се разбираш със семейството си? Вкъщи наред ли е всичко между теб, майка ти и баща ти? От този формуляр виждам — тук, където си посочил липса на религиозни предпочитания, — че нямаш братя и сестри. Значи, у дома сте си само тримата, ако може да се вярва на написаното от теб.

— Защо да не може да се вярва, сър? — Млъкни, казах си наум. Млъкни и от сега нататък престани да маршируваш! Де да можех. Не можех, понеже склонността към преувеличения не бе присъща на мен, а на декана: самата среща беше плод на това, че той придаваше нелепо преувеличено значение на това, къде избирам да живея.

— Съвсем точно се изразих, когато отбелязах, че баща ми е месар — отвърнах. — Той е месар. И не съм единственият, който би го описал като месар. Самият той би нарекъл себе си месар. Вие сте този, който използва определението „кашерен месар“. Което приемам. Но то не ви дава основание да твърдите, че съм бил по някакъв начин неточен при попълването на формуляра си за прехвърляне в „Уайнсбърг“. Няма нищо неточно в това, че оставих квадратчето с религиозните си предпочитания празно...

— Ако мога да те прекъсна, Маркърс... Как се разбирате тримата от твоя гледна точка? Това е въпросът, който ти зададох. Ти, майка ти и баща ти... как се разбирате? Моля за откровен отговор.

— Двамата с майка ми се разбираме прекрасно. Винаги е било така. С баща ми също сме се разбирали добре през по-голямата част от живота ми. От последната година в гимназията, докато постъпих в „Робърт Трийт“, работех по няколко часа на ден при него в месарницата. Напоследък помежду ни се породиха напрежение, от което и двамата не сме доволни.

— Напрежение за какво, ако мога да попитам?

— Той се тревожи ненужно, защото ставам независим.

— Ненужно, защото няма причина ли?

— Ни най-малка.

— А тревожи ли се например за неспособността ти да се приспособиш към съквартирантите ти в „Уайнсбърг“?

— Не съм му разказвал за съквартирантите ми. Не мисля, че е важно. Нито пък изразът „неспособност да се приспособя“ описва адекватно това затруднение, сър. Не искам да се разсейвам от ученето с излишни и безполезни проблеми.

— Не бих нарекъл двукратното ти местене в рамките на по-малко от два месеца „излишен и безполезен проблем“ и, убеден съм, баща ти би се съгласил с мен, ако бе запознат със ситуацията, както със сигурност е в пълното си право да бъде. Не мисля, че ти самият би си направил труда да се местиш, ако проблемът наистина бе „излишен и безполезен“. Но, като заговорихме, Маркъс, излизал ли си на среща с момиче, откакто си в колежа „Уайнсбърг“?

Изчервих се. „Станете вие, които отказвате да бъдете роби!...“

— Да — признах.

— Една, няколко? Много?

— Една.

— Само една.

Преди да е дръзнал да ме попита с кого, преди да се наложи да изговоря името ѝ и да бъда принуден да отговоря на единствения въпрос относно случилото се помежду ни, станах от стола.

— Сър, отказвам да бъда подложен на такъв разпит. Не виждам смисъл. Не разбирам защо трябва да ме разпитвате за отношенията ми със съквартирантите или за връзката ми с религията, или за оценката ми на нечия друга религия. Това са си лични мои работи, както социалният ми живот и как го живея. Не нарушавам никакви закони, поведението ми не вреди и не наранява никого, и с никое свое действие не съм погазил ничии права. Ако нечии права са погазени, те са моите.

— Седни си на мястото, моля, и ми обясни.

Седнах и този път, по своя инициатива отпих голяма глътка вода от чашата. Вече започваше да ми идва повече, но как да отстъпя, при положение че той беше в грешка и правият бях аз?

— Възразявам срещу това, да ходя на обедна литургия четирийсет пъти преди дипломирането ми, за да получа степен, сър.

Не виждам с какво право колежът ще ме принуждава дори веднъж да слушам свещеник от каквото и да е вероизповедание, дори веднъж да слушам християнски химни, призоваващи християнско божество, при положение че съм атеист, който е, ако говорим открито, дълбоко обиден от практиките и вярата на организираната религия. — Сега, почувствал се слаб, не можех да се спра. — Нямам нужда от проповедите на професионални моралисти, за да ми казват как да се държа. Определено нямам нужда от кой да е бог, за да ми го казва. Чувствам се напълно способен да водя морално съществуване, без да подхранвам вярвания, които са невъзможни за доказване и надхвърлят всяка степен на доверие, което, по мое мнение, не е нищо друго освен приказки за деца, разказвани от възрастни, при това с не повече достоверност на фактите, отколкото вярата в Дядо Коледа. Предполагам, сте запознат, декан Кодуел, със съчиненията на Бърtrand Ръсел. Бърtrand Ръсел, изтъкнатият британски математик и философ, миналата година спечели Нобелова награда за литература. Едно от литературните произведения, за които бе отличен, е широко разпространеното му есе, представено за пръв път под формата на лекция през 1927 година и озаглавено: „Защо не съм християнин?“. Запознат ли сте с това есе, сър?

— Моля, седни си на мястото — отвърна деканът.

Послушах го, но продължих:

— Питам ви дали сте запознат с това много важно есе на Бърtrand Ръсел. Приемам, че отговорът ви е „не“. Е, аз съм запознат, защото си поставих за цел да науча наизуст големи откъси от него, когато бях капитан на отбора по дебати в гимназията. Все още не съм го забравил и си обещах, че няма да допусна да го забравя. Това есе и други като него съдържат аргументите на Ръсел не само срещу християнското разбиране за Бог, а срещу разбиранията за Бог на всички големи религии по света, всяка от които Ръсел намира едновременно за неистинна и вредна. Ако бяхте прочели това есе, а в интерес на либерализма и преодоляването на предразсъдъците бих ви препоръчал да го направите, щяхте да откриете, че Бърtrand Ръсел, който е един от най-изтъкнатите логици, а също философ и математик, отхвърля по най-логичен и безапелационен начин аргумента за първопричината, аргумента за естествения закон, аргумента за целесъобразността, нравствените аргументи в полза съществуването

на дадено божество и аргумента за поправянето на неправдата. Ще ви дам два примера. Първо, за да докаже, че аргументът за първопричината не би могъл да бъде валиден по никакъв начин, той казва: „Ако всичко трябва да има причина, то причина трябва да има и Бог. Ако нещо може да съществува без причина, тогава това нещо би могло да бъде самата природа, не по-малко от Бог“. Второ, що се отнася до целесъобразността, той казва: „Нима мислите, че ако ви бе дадено всемогъщество и всезнание, и в допълнение към тях милиони години, през които да усъвършенствате своя свят, то нямаше да можете да сътворите нещо по-добро от ку-клукс-клан или фашистите?“. Ръсел говори и за недостатъците в учението на Христос според това, как Христос се явява в Евангелията, като не пропуска да отбележи, че дълбоко се съмнява в съществуването на Христос в исторически план. За него най-сериозният недостатък на Христос в нравствен аспект е вярата му в съществуването на ада. Ръсел пише: „Самият аз не вярвам, че една истински човечна личност може да вярва във вечното наказание“, и обвинява Христос в отмъстителна злоба срещу хората, които не желаят да чуят учението му. Философът поставя открито въпроса за това, как църквите са забавяли човешкия прогрес и са приемали за нравствено онова, което им е угодно, като причиняват на различни хора незаслужени и ненужни страдания. Религията, заявява той, се базира основно и най-вече на страх — страх от непознатото, страх от провал, страх от смъртта. Страхът, казва Бъртранд Ръсел, е бащата на жестокостта, и ето защо нищо чудно, че жестокостта и религията вървят ръка за ръка през вековете. Покори света с ум, продължава Ръсел, а не чрез робска потиснатост от ужаса, че живееш в него. Цялото схващане за Бог, обобщава той, е схващане, недостойно за свободния човек. Това са мисли на Нобелов лауреат, известен със своя принос към философията и с изкусността си в логиката и теорията на познанието, и аз съм напълно съгласен с тях. След като съм ги изучавал и премислял, възнамерявам да живея в съгласие с тях, както, убеден съм, ще трябва да признаете, сър, имам пълното право да сторя.

— Моля те, седни — каза за пореден път деканът.

Седнах. Изобщо не бях осъзнал, че пак съм станал. Но ето какво може да причини на човек в криза призивът „Станете!“, повторен три пъти последователно.

— Значи, ти и Бърtrand Ръсел проявявате не повече търпимост към организираната религия — беше коментарът му, — духовенството и вярата в божественото, отколкото ти, Маркърс Месър, доколкото мога да преценя, проявяваш към своите съквартиранти; отколкото проявяваш към любящ баща, който се труди неуморно и за когото благополучието на сина му е от първостепенна важност. Неговото финансово бреме да плаща, за да те изпрати да се изучиш в колеж далече от дома, вярвам, не е никак маловажно. Нали така?

— Защо иначе бих работил в „Ню Уилард Хаус“, сър? Да, точно така е. Мисля, че това вече ви го казах.

— Е, а сега ми кажи, като този път оставиш Бърtrand Ръсел на мира, склонен ли си да толерираш изобщо нечий вярвания, когато те противоречат на твоите собствени?

— Бих казал, сър, че религиозните възгледи, които по всяка вероятност са непоносими за деветдесет и девет процента от студентите, преподавателите и административния персонал на „Уайнсбърг“, са моите.

Тук той разгърна папката ми и започна бавно да отгръща страница след страница, навярно за да си опресни впечатленията от досието ми, навярно (надявах се) за да се въздържа да ме изключи на секундата заради обвинението, което бях отправил към целия колеж. Навярно просто искаше да ми покаже, че колкото и да е високо ценен и уважаван в „Уайнсбърг“, той все пак е човек, който не понася да му противоречат.

— Както виждам — продължи, — се готвиш да учиш за адвокат. Въз основа на този разговор мога да кажа, че си роден за изключителен адвокат. — Вече без да се усмихва, додаде: — Виждам те един ден да пледираш пред Върховния съд на Съединените щати. И да печелиш, млади момко, да печелиш. Възхищавам се на твоята прямота, на дикцията ти, на структурата на изреченията ти — възхищавам се на упорството и увереността, с която държиш на всяка своя дума. Възхищавам се на способността ти да запамятаваш и възпроизвеждаш неясни словесни конструкции, макар и да не съм особено възхитен от избора ти кого и какво да четеш и от лековерността, с която приемаш за чиста монета рационалистически богохулства, изблъвани от неморална особа като Бърtrand Ръсел — човек с четири брака, безочлив прелюбодеец, радетел за свободна любов, признал

социалистическите си пристрастия, освободен от университетска длъжност заради организиране на антивоенна кампания по време на Първата световна война и хвърлен в затвора за това от британските власти.

— Ами Нобеловата награда!

— Възхищавам се дори на теб, Маркърс, когато тропна с юмрук по бюрото ми и стана на крака, за да ме посочиш с пръст и да попиташ за Нобеловата награда. У теб има хъс за победа. Възхищавам се на това, или поне бих се възхитил, ако беше избрал да впрегнеш този свой дух в по-достойна кауза, отколкото да се доверяваш на човек, заклеймен като подривен и престъпен елемент от собственото си правителство.

— Не съм искал да ви соча, сър. Дори не съм се усетил, ако съм го направил.

— Направи го, синко. Не за пръв път и по всяка вероятност не за последен. Но това е най-малкото. Да разбере, че Бъртранд Ръсел за теб е герой, не ме изненадва особено. Във всеки кампус има по един-двама преждевременно развити в интелектуално отношение младежи, самозвани членове на една елитна интелигенция, които имат нужда да издигнат себе си на по-друго ниво, да се почувстват нещо повече от състудентите си, нещо повече дори от своите преподаватели, и така да минат през етапа на намиране на агитатор или иконокласт, на когото да се възхищават, от порядъка на Ръсел или Ницше, или Шопенхауер. Така или иначе, тези схващания не са целта на нашия разговор днес и със сигурност е твое право да се възхищаваш на когото си искаш, колкото и вредно да е влиянието и колкото и опасни да са последиците от този така наречен свободен мислител и самопровъзгласен реформатор — поне според мен. Маркърс, това, заради което те повиках днес, и това, което ме притеснява, не е, че си научил наизуст, понеже си участвал в отбор по дебати в училище, опърничавите идеи на Бъртранд Ръсел, предназначени да захранват въображението на недоволни и бунтари. Това, което ме притеснява, са социалните умения, които демонстрираш досега в „Уайнсбърг“. Притеснява ме изолацията, в която се поставяш. Притеснява ме желанието ти за отявлено отхвърляне на дълговечната традиция на колежа, за което свидетелства реакцията ти към ходенето на църква — простичко изискване за дипломиране, което отнема малко повече от час седмично

в продължение на три семестъра. Почти същото е като изискването за обучение по физическо възпитание и е не по-вредно, както прекрасно съзнаваш. През всичките тези години в „Уайнсбърг“ никога не съм срещал студент, който да се възпротиви на някое от тези изисквания и да провиди в тях посегателство над правата му или да ги сравни с това, да бъде осъден да работи в солните мини. Притеснява ме колко зле се приспособяваш към общността на колежа „Уайнсбърг“. Според мен с този проблем трябва да се заемем своевременно и да го решим в зародиш.

Ще ме изключи, помислих си. Ще ме изпрати обратно у дома, за да бъда мобилизиран и да загина на фронта. Не разбра нито думичка от това, което му цитирах от „Защо не съм християнин?“. Или е разбрал и точно затова ще бъда мобилизиран и ще загина на фронта.

— Нося както лична, така и професионална отговорност пред студентите — продължи Кодуел, — пред семействата им...

— Сър, не мога да издържам повече на това. Мисля, че ще повърна.

— Моля? — Кодуел вече бе изгубил търпение и сега поразително искрящите му, кристалносини очи ме гледаха със смъртоносна смесица от изумление и отчаяние.

— Лошо ми е — рекох. — Имам чувството, че ще повърна. Не мога да понеса да ми държат такъв тон. Аз не съм бунтар. Не съм размирник. Нито една от тези думи не ме описва и ненавиждам употребата и на двете, дори да ги използвахте само по подразбиране, не конкретно спрямо мен. Не съм направил нищо, с което да заслужа тази лекция, с изключение на това, че си намерих стая, където мога да се посветя на уроците си, без да ме разсейват, и да се напивам, за да мога да ходя на работа. Не съм нарушил никое правило. В пълното си право съм да се социализирам или да не се социализирам както и колкото намеря за добре. Това е, казано по същество. Все ми е едно дали в стаята е горещо, или студено — това не ме притеснява. Все ми е едно дали е пълна с мухи, или не е пълна с мухи. Не е там работата! Нещо повече, трябва да ви обърна внимание, че аргументът ви срещу Бъртранд Ръсел не беше аргумент срещу неговите идеи, основаващ се на разум и позоваващ се на интелект, а аргумент срещу личността му, позоваващ се на предразсъдък, тоест нападка на лична основа, която

няма стойност в логиката. Сър, с уважение моля за вашето позволение да стана и да напусна, защото се боя, че ако остана, ще повърна.

— Разбира се, че можеш да напуснеш. Така се справяш с трудностите, Маркър — махаш се. Не ти ли е хрумвало досега? — С поредната усмивка, чиято неискреност бе унищожителна, додаде: — Съжалявам, че ти загубих времето.

Той се изправи от другата страна на писалището, при което аз, получил привидно съгласие, също се надигнах от стола, този път, за да си вървя. Но не и без един последен удар, с който да изравня резултата.

— Не се справям с трудностите, като си тръгвам. Замислете се как се опитах да ви насърча да приемете в сърцето си Бъртранд Ръсел. Категорично се противопоставям на това ваше мнение, господин декан Кодуел.

— Е, поне най-накрая преодоляхме обръщението „сър“... Ох, Маркър... — провлачи той, докато ме изпращаше до вратата, — ами спортът? Тук пише, че си играл в бейзболния отбор на първокурсниците. Така че поне мога да си направя извода, че приемаш бейзбола. На каква позиция?

— Втора база.

— Ще участваш ли в нашия бейзболен отбор?

— Като първокурсник играех в отбора на един съвсем малък колеж у дома. На практика всеки, изявил желание да влезе в отбора, беше приет. Част от момчетата, например кечърът ни и първата база, изобщо не бяха играли бейзбол в гимназията. Не мисля, че съм достатъчно добър, за да се класирам за тукашния отбор. Хвърлянето на топката тук сигурно става по-динамично, отколкото съм свикнал, и не мисля, че приплъзването на ръце по бухалката, което правех като първокурсник, ще реши проблемите ми при батирането на това ниво. Навярно бих удържал позиция в собственото си поле, но едва ли ще свърша много работа на плейта.

— Значи, доколкото разбирам, няма да кандидатстваш за бейзболния отбор, защото ще трябва да участваш в състезанието?

— Не, сър! — избухнах. — Няма да кандидатствам за отбора, защото съм реалист по отношение на възможностите си да допринеса за отбора! И не искам да си губя времето, при цялото учене, което ме чака! Сър, ще повърна. Предупредих ви вече. Не е моя вината. Ето, започва се... извинете!

И повърнах, макар че, за късмет, не върху декана или писалището му. Свел глава, повърнах изобилно върху килима. После, опитвайки се да спася килима, опръсках и стола, на който седях, а когато извърнах глава от стола, повърнах върху стъклото на една от рамкираните снимки, окачени на стената на декана — онази на непобедимия отбор по футбол на „Уайнсбърг“ от 1924 година.

Призляваше ми при мисълта да водя битка с декана по същия начин, както ми призляваше при мисълта да водя битка с баща ми или със съквартирантите ми. Но водех битка, все едно какво желяех.

Деканът помоли секретарката си да ме изпрати по коридора до мъжката тоалетна, където, веднъж влязъл и останал сам, измих лицето и изплакнах устата си с вода, като пълнех шепи от крана. Изплюх се в мивката и продължих, докато престанах да усещам вкус на повръщано в устната кухина и в гърлото си, а после с навлажнени с топла вода хартиени кърпи позачистих, доколкото можах, пръските, отхвърчали върху пуловера, панталоните и обувките ми. После се надвесих над мивката и се взрях в огледалото, за да огледам добре устата, която не можех да затворя. Стиснах зъби тъй здраво, че посинената ми челюст започна да пулсира от болка. Защо изобщо споменах литургията? Та това е най-обикновена дисциплина, уведомих очите си — очите за моя изненада, изглеждаха невероятно изплашени. Приеми тази тяхна църква за част от ангажиментите, които трябва да поемеш, за да завършиш с отличие — приеми я така, както приемаш изкормването на пилета. Кодуел беше прав: където и да отидеш, винаги ще има нещо, което да те изнервя — или баща ти, или съквартирантите ти, или това, че трябва да отидеш на църква четирийсет пъти, — така че си избий от главата мисълта да се прехвърлиш в друго училище и просто завърши годината първи по успех в класа!

Но тъкмо се канех да изляза от тоалетната, за да побързам за часа по американска държавност, когато долових тънка жилка мирис на повръщано, и като сведох поглед, забелязах миниатюрни пръски, полепнали по ръбовете на подметките и на двете ми обувки. Събух се и както бях застанал по чорапи пред мивката, със сапун, вода и хартиени кърпи измих и последната капчица повръщано, заличих последния лъх миризма. Дори си събух чорапите и ги поднесох към

носа ми. В този момент двама студенти влязоха да използват писоарите. Не казах нищо, не дадох обяснения, просто си обух обратно чорапите, завързах си връзките и се магнах. „Така се справяш с трудностите, Маркърс — махаш се. Не ти ли е хрумвало досега?“

Излязох и се озовах в красив кампус в Средния запад, наред с щедър, великолепен, облян в слънчева светлина ден, всичко около мен нашепваше блажено: „Весели се в бликация живот! Млад си, кипиш от живот, възторгът ти принадлежи!“. Наблюдавах със завист другите студенти, които се разхождаха по павираните алеи, насекли потъналия в зеленина четириъгълник на двора. Защо не умея да изпитам удоволствието, което изпитват другите от великолепията на този мъничък колеж, откликващ на всичките им нужди? Защо съм в конфликт с всички? Започна от къщи, с баща ми, и оттам ме последва упорито дотук. Първо беше Флъсър, после се появи Елуин, а накрая и Кодуел. И чия е грешката — тяхна или моя? Как толкова бързо успях да се забъркам в проблеми — аз, който никога в живота си не бях се озовавал в затруднена ситуация? И защо си търсех още беля, като пишех умилкващи се писма на момиче, едва година по-рано направило опит да си пререже китките?

Седнах на една пейка, отворих класъора с три метални обръча и на чист лист хартия с редове започнах ново писмо: „Моля те, отговаряй ми, когато ти пиша. Не мога да понеса мълчанието ти“. Но времето беше твърде прелестно и кампусът беше твърде прелестен, за да ми се стори мълчанието на Оливия непоносимо. Всичко беше толкова прекрасно, а аз бях толкова млад и единствената ми работа беше да стана отличник на випуска! Продължих да пиша: „Чувствам се на ръба да си събера нещата и да се магна отгук заради това изискване за ходене на църква. Бих искал да поговорим по този въпрос. Глупаво ли е от моя страна? Нали ме попита как изобщо съм избрал да се прехвърля тук? Защо «Уайнсбърг»? Срам ме е да ти кажа. А току-що излизам от разговор при декана на момчетата, който си пъха носа в моите работи по начин, а убеден съм, няма право. Не, не стана и дума за теб, за нас. Говорихме си за преместването ми в «Нийл Хол».“ И тогава откъснах страницата от тефтера си толкова яростно, все едно бях собственият ми баща, и я накъсах на парченца, които натиках в джобовете на панталона ми. Нас! Няма никакво нас!

Носех сиви панталони от каша с басти, карирана риза, червеникавокафяв пуловер с шпиц деколте и бели обувки от еленова кожа. По същия начин бе облечено момчето, снимано на корицата на каталога на „Уайнсбърг“, който поисках да ми бъде изпратен и получих по пощата заедно с формулярите за кандидатстване в колежа. Виждаше се как момчето от снимката върви с момиче, облечено с костюм от две части с жилетка и дълга тъмна пола, навити бели памучни чорапи и излъскани до блясък мокасини. Тя му се усмихваше, както си вървяха, сякаш той току-що ѝ беше казал нещо особено духовито и умно. Защо избрах „Уайнсбърг“? Заради тази снимка! От двете страни на двойката щастливи студенти имаше дървета с огромни корони; момичето и момчето вървяха през хълмиста ливада, покрай покрити с бръшлян сгради в далечината зад тях, а момичето се усмихваше одобрително на момчето, което пък изглеждаше толкова уверено и безгрижно до нея, че попълних формулярите и ги изпратих, а след броени седмици бях приет. Без да кажа на никого, изтеглих от спестовната си книжа сто долара, които усърдно бях спестявал от заплатите, давани ми от баща ми като негов служител, и един ден след училище отидох на Главната и влязох в най-големия универсален магазин, намерих раздела за ученически униформи и си купих панталона, ризата, обувките и пуловера, които носеше момчето от снимката. Бях взел каталога със себе си в магазина; сто долара си беше малко състояние и не исках да допусна грешка. Освен това си купих и колежанско сако от туид с шарка тип рибена кост. Накрая ми останаха пари само за билетче обратно до къщи с автобуса.

Постарах се да вкарам кутиите с покупките в къщата, когато знаех, че родителите ми са на работа в месарницата. Не исках да разберат, че съм си купил дрехи. Не исках никой да разбере. Тези дрехи нямаха нищо общо с облеклото, което се носеше в „Робърт Трийт“. Там носехме същите униформи като в гимназията. Не ни бяха нужни нови, за да отидем в „Робърт Трийт“. Сам вкъщи, отворих кутиите и подредих дрехите на леглото, за да видя как изглеждат. Наместих ги така, както би ги носил човек — риза, пуловер и сако отгоре, под тях панталоните, а обувките най-отдолу на земята до леглото. После съблякох всичко, което имах по себе си, и го струпах до краката ми като купчина дрипи, облякох новите дрехи и отидох в

банята, спуснах капака на тоалетната чиния и стъпих отгоре, за да видя в три четвърти огледалото повече от себе си, отколкото би било възможно да видя, ако стоях прав на пода, обут с новите си бели обувки от еленова кожа с розовеещи пластмасови подметки и токове. Сакото имаше две къси цепки, по една от двете страни на гърба. Никога дотогава не бях притежавал такова сако. Бях имал две спортни сака, едното купено за моя бар мицва през 1945 година, а другото — за завършването на гимназията през 1950 година. Завъртях се внимателно на капака на тоалетната чиния и се опитах да се видя и отзад, откъм гърба с двете цепки. Пъхнах длани в джобовете на панталона, за да си придам небрежен вид. Но няма как да изглеждаш небрежен, когато си стъпил върху тоалетна чиния, затова слязох и отидох в спалнята, свалих дрехите и ги прибрах обратно по кутиите, които скрих в дъното на гардероба ми, зад бухалката, шпайковете, ръкавицата за бейзбол и една надрана стара бейзболна топка. Нямах намерение да казвам на родителите ми за новите дрехи и със сигурност нямаше да ги нося пред приятелите ми от „Робърт Трийт“. Щях да ги държа в тайна, докато стигна в „Уайнсбърг“. Дрехите, които си купих, за да напусна дома ми. Дрехите, които си купих, за да започна нов живот. Дрехите, които си купих, за да ме превърнат в нов човек и да престана да бъда синът на месаря.

Е, това бяха същите дрехи, с които бях облечен, когато повърнах в кабинета на Кодуел. Това бяха дрехите, които носех, когато седях в църквата и се стараех да не науча как да водя благочестив живот в съгласие с библейските учения, а вместо това си пеех наум китайския национален химн. Това бяха дрехите, които носех, когато съквартирантът ми Елуин ме фрасна така, че за малко да ми счупи челюстта. Това бяха дрехите, които носех, докато Оливия се надвеси над мен в колата на Елуин. Да, има една снимка, която заслужава да бъде поставена на корицата на каталога за „Уайнсбърг“ — аз, облечен в тези дрехи, докато Оливия ми прави свирка, а аз не знам как да реагирам.

— Сякаш не си на себе си, Маркърс. Добре ли си? Може ли да седна?

Беше Сони Котлър, стоеше до мен, облечен в същите дрехи, които носех и аз, само дето не беше с обикновения кафяво-червен пуловер, а с кафяво-червен със сиво по него и с анаграмата на колежа, извезана отгоре — пуловер, който беше спечелил, играейки в отбора по баскетбол. И там. Лекотата, с която носеше дрехите си, сякаш бе продължение на плътния му глас, наситен с авторитет и увереност. Лежерната убедителност, която се излъчваше от него, недосегаемостта му, едновременно ме отвращаваха и привличаха навярно защото ми се струваше, безоснователно или не, че се коренят в неговото снизходително отношение. Това, че като че ли нищо не му липсваше, ме изпълваше със странното впечатление, че му липсва всичко. Но пък тези впечатления биха могли да са просто издънки от завистта и страхопочитанието, с които бе изпълнен един второкурсник.

— Разбира се — отвърнах, — заповядай, седни.

— Изглеждаш така, сякаш току-що са те прекарвали през обръч.

Той, разбира се, изглеждаше така, сякаш току-що е приключил снимки за холивудска кинокомпания в партньорство с Ава Гарднър.

— Деканът ме извика. Имахме разногласия. Скарахме се. — „Затваряй си устата!“, казах си. Защо му споделям? Но все някому трябваше да кажа, нали? Трябваше да говоря с някого тук, а не беше речено Котлър непременно да е лошо момче само защото баща ми е организиран нещата така, че той да дойде да ме посети в стаята ми. Както и да е, чувствах се толкова неразбран от всички, че ми идеше да изпружа врат към небето и да вия като куче, ако Котлър не се бе озовал наблизко.

Разказах му, доколкото успях спокойно, за спора относно ходенето на църква, който се бе разrazil между мен и декана.

— Че кой ходи на църква? — учуди се Котлър. — Плащаш на някого да ходи вместо теб и въобще не е нужно кракът ти да стъпва вътре.

— Ти така ли правиш?

Той прихна.

— Че какво друго да правя? Ходих веднъж. Първата година. Бяха поканили равин. Веднъж на семестър канят католически свещеник и веднъж в годината — равин. Иначе са доктор Доунхауър и разни други велики мислители от Охайо. Страстната отдаденост на равина на

идеята за добродетелност беше достатъчна да ме откаже от църква завинаги.

— Колко се плаща?

— За заместник? Два кинта на присъствие. Нищо работа.

— Четирийсет пъти по две е осемдесет долара. Не е нищо работа.

— Виж, представи си, че губиш петнайсет минути, докато слезеш до църквата. И ако ти си ти, ако наистина си ти, не ти е до смях, когато си вътре. Не ти е никак забавно. Просто стоиш там в църквата и един час преливаш от гняв. После губиш още петнайсет минути, кипейки от гняв, докато се връщаш обратно нагоре по баира, за да се придвижиш до следващия си ангажимент. Това прави деветдесет минути. Деветдесет минути по четирийсет пъти прави шейсет часа гняв. Това също не е нищо работа.

— Как намираш човек, на когото да платиш. Обясни ми схемата.

— Човекът, когото наемаш, взема картата, която разсилният му подава на вратата на влизане, и на излизане я връща, подписана с твоето име. Това е. Да не мислиш, че графолог разследва почерка върху всяка картичка в стаичката, където се пазят архивите? Пъхат ти името в някой регистър и това е. Преди ти определяха място и назначаваха надзирател, който познаваше лично всички и обикаляше алеите между пейките, за да види кой отсъства. Тогава — край с тебе. Но след войната смениха правилника и сега трябва просто да платиш на някого да отиде вместо теб.

— Но на кого?

— На когото и да е. На някой, който си е направил четирийсетте ходения. Това си е бизнес. Ти работиш като сервитьор в кръчмата, друг пък работи като заместник в методистката църква. Ще ти намеря някого, ако искаш. Може да опитам дори да ти намеря човек за под два долара.

— Ами ако този човек си отвори устата? Тогава край с тебе, заминаваш.

— Още не съм чул някой да си е отворил устата. Това си е бизнес, Маркърс. Най-обикновена бизнес сделка.

— Кодуел със сигурност знае какво става.

— Кодуел е най-отявленият проповедник тук. На него не му го побира умът как е възможно някой да не е влюбен в речите на доктор

Доунхауър и да предпочита да се мотае в стаята си в сряда следобед. О, голяма грешка си направил, че си се оплакал на Кодуел от църквата. Хоус Д. Кодуел е идолът на това място. Местният най-велик халфбек във футбола, най-великата мърда в бейзбола, най-великият център в баскетбола, най-великият символ на „традицията на «Уайнсбърг»“. Изрепчи му се за нещо, свързано с традициите на колежа, и ще те направи на пух и прах. Помниш ли какво е да изриташ топката от ръка? Кодуел държи рекорда на „Уайнсбърг“ по отбелязване на точки с подхвърляне и шут за един сезон. И знаеш ли как нарича всеки от тези голове? „Точка за Христос“. Ето сред какви подлеци се движиш, Маркъс. Погледът отстрани върши чудеса в „Уайнсбърг“. Дръж си езика зад зъбите, пази си гърба, усмихвай се — и си прави каквото искаш. Изобщо не приемай нещата лично, не ги приемай навътре и може да установиш, че това не е най-ужасното място на света, където да прекараш най-хубавите години от живота си. Вече намери Кралицата на свирките за 1951 година. Добро начало.

— Не знам за какво говориш.

— Искаш да кажеш, че не ти е духала? Ти си уникал.

— Продължавам да не те разбирам — троснах се аз.

— Оливия Хътън.

Яростта премина като вълна през тялото ми — същата вълна, която ме заля, когато Елуин нарече Оливия мръсница.

— Защо говориш така за Оливия Хътън?

— Защото свирките са допълнителен бонус в Централен Северен Охайо. Новините за Оливия се разпространиха бързо. Не гледай така стреснато.

— Не го вярвам.

— По-добре повярвай. Госпожица Хътън е малко нещо сачма.

— Това пък защо го казваш? Бях на среща с нея.

— И аз.

Това вече ме изненада. Сkochих от пейката и замаян и объркан от онова, което правеше (или не правеше) отношенията ми с другите хора толкова мъчително разочароващи, избягах от Сони Котлър и забързах към часа по американска държавност, а до слуха ми достигнаха последните му думи: „Добре де, вземам си обратно това за сачмата. Чу ли? Да кажем, че е просто странна птица, която адски я бива в секса и това е израз на обърканата ѝ душевност — става ли? Маркъс? Марк?“.

Вечерта пак повръщах, в комплект със стомашни болки и разстройство, и когато най-накрая си дадох сметка, че съм болен, и то не е само заради срещата ми с декана Кодуел, призори се замъкнах до Здравната служба на кампуса, където още преди дежурната сестра да има възможност да попита какво ми е, трябваше да изтичам до тоалетната. Веднага ми определиха легло, в седем ме прегледа докторът на колежа, а преди осем вече пътувах с линейка към градската болница на четирийсетина километра от колежа и до обяд вече ме бяха оперирали от апендицит.

Първият ми посетител беше Оливия. Дойде на другия ден, чула за операцията в часа по история предния следобед. Почука на откренатата врата на стаята ми броени секунди след като бях приключил разговора с родителите ми, на които деканът Кодуел се бе обадил веднага след като станало ясно, че се налага да бъда опериран по спешност в болницата.

— Слава богу, че си проявил достатъчно здрав разум да отидеш на лекар — заключи баща ми — и че са реагирали своевременно. Слава богу, че не се случи нещо ужасно.

— Татко, това е просто апендицит. Оперираха ме от апендицит. Нищо повече.

— Ами ако не бяха го диагностицирали?

— Да, но го диагностицираха. Всичко мина идеално. Ще ме изпишат от болницата до четири-пет дни.

— Наложих се апендектомия по спешност. Даваш ли си сметка какво означава по спешност?

— Но въпросът приключи. Няма смисъл да се притеснявате повече.

— Има смисъл да се притесняваме, когато се касае за теб.

Тук баща ми замълча по принуда, прекъснат от пристъп на раздираща кашлица. Звучеше по-зле от всякога. Когато успя да продължи, каза:

— Защо те изписват толкова бързо?

— Четири-пет дни е нормално. Няма нужда да ме държат повече в болницата.

— Когато те изпишат, ще взема влака и ще дойда. Затварям магазина и идвам.

— Не, татко. Не говори така. Благодаря ти за предложението, но ще се оправя в общежитието.

— Кой ще се грижи за теб там? Трябва да се възстановяваш в домашни условия, при семейството ти, където ти е мястото. Не знам защо колежът не държи на тези неща. Как ще се възстановиш далече от дома, ако никой не се грижи за теб?

— Но аз вече мога да ставам и да ходя. Добре съм.

— Колко далече е болницата от колежа?

Изкушавах се да отговоря: „Двайсет хиляди километра“, но кашлицата му беше твърде болезнена, за да го иронизирам.

— Няма и половин час с линейка — рекох. — Болницата е много добра.

— Значи, в самия Уайнсбърг няма болница, ако съм разбрал правилно?

— Татко, дай да чуя майка. Този разговор не ми помага. Не помага и на теб. Звучиш ужасно.

— Звуча ужасно ли? Ти си този, който е в болница на стотици километри от дома.

— Моля те, дай да говоря с майка.

Когато майка взе слушалката, ѝ казах да намери начин да го спре, защото иначе ще се прехвърля в университет на Северния полюс, където няма телефони, болници или доктори, а само бели мечки, които дебнат из ледените късове да докопат студенти, голи в минусовите температури...

— Стига, Маркърс. Идвам да те видя.

— Но изобщо не е нужно — нито ти, нито той. Операцията беше рутинна, всичко свърши, добре съм.

Тя прошепна.

— Аз го знам. Но баща ти няма да се откаже. Тръгвам в събота с нощния влак. В противен случай никой в тази къща няма да спи спокойно.

Оливия. Тъкмо затворих след разговора с майка ми, и ето ти я нея. В ръцете си стискаше букет цветя. Понесе ги към мен, седнал в

леглото, подпрян на възглавници.

— Не е забавно човек да е сам в болница — рече тя. — Донесох ти ги, за да ти правят компания.

— Струваше си рязането — отвърнах.

— Съмнявам се. Много ли беше зле?

— За няма и ден. Най-страхотното беше в кабинета на декана Кодуел. Извика ме, за да ме върти на шиш, задето съм си сменил стаята в общежитието, а аз се изповръщах върху трофеите му. После се появи ти. При всички положения, страхотна случка с апендицит.

— Ще отида да намеря ваза за цветята.

— Какви са?

— Не знаеш ли? — Тя вдигна букета към носа ми.

— Познавам бетона, асфалта. Не и цветята.

— Наричат се рози, скъпи.

Щом се върна в стаята, беше разопаковала розите от хартията и ги наместваше в стъклена ваза, наполовина пълна с вода.

— Къде да ги сложа, че да ги виждаш най-добре? — попита ме тя, докато оглеждаше стаята, която, макар и малка, пак беше просторна и със сигурност по-светла от тази, която обитавах в „Нийл Хол“. В общежитието разполагах само с миниатюрно таванско прозорче под стряхата, докато тук два прилично големи прозореца гледаха към добре поддържана ливада, където някой беше събрал листата с грапа, беше ги натрупал на купчина, готови за горене. Беше петък, 26 октомври 1951 година. Корейската война беше на една година, четири месеца и един ден.

— Най-добре ги виждам, когато ги държиш ти. Най-добре ги виждам, когато ти си тук. Просто остани и ми позволи да погледам теб и розите. Затова съм тук.

Но докато изричах думата „ръце“, в главата ми изплува казаното от Сони Котлър за Оливия и яростта ме заля наново, този път насочена едновременно към Котлър и към Оливия. В същото време се надигна и пенисът ми.

— С какво те хранят? — попита тя.

— Желирани сладкиши и тъмна бира. Утре започват с охлювите.

— Много си закачлив.

Беше толкова красива! Как е възможно да е правила свирка на Сони Котлър? От друга страна, как е възможно да е правила свирка и

на мен? Ако той я е канил на среща само веднъж, тогава, значи, тя е духала и на него на първата среща? „И на него“ — звучеше толкова мъчително.

— Виж... — отроних и повдигнах чаршафа.

Тя сведе клепачи престорено скромно.

— Какво ще стане, господарю, ако влезе някой?

Не можех да повярвам, че го каза, но от друга страна, не можех да повярвам и на това, което аз направих. Тя ли ми вдъхваше повече кураж, или пък аз на нея, а може би взаимно се насърчавахме?

— Раната ти сълзи ли? — поинтересува се тя. — Тази торбичка, дето виси там, дренаж ли е?

— Не знам. Не мога да кажа. Сигурно.

— Ами шевове?

— Това е болница. Нима има по-удачно място, където да се намирам, ако с шевовете стане нещо?

В походката ѝ, докато се приближаваше към леглото ми, а пръстът ѝ сочеше ерекцията ми, долових нещо нежно еротично.

— Много си особен, знаеш ли? Ужасно много — каза, след като най-сетне се озова край леглото ми. — Повече, отколкото съзнаваш.

— Винаги съм особен, след като ми махнат апендикса.

— Винаги ли, след като ти махнат апендикса, ти е толкова огромен?

— Без пропуск. — Огромен. Каза „огромен“. Наистина ли?

— Естествено, не бива да го правим — дяволито рече, докато обвиваше длан около пениса ми. — За такова нещо може и двамата да ни изхвърлят от училище.

— Ами тогава спри! — прошепнах в отговор, като, разбира се, ясно си давах сметка, че е права и точно това ще ни се случи: ще ни хванат, ще ни изключат и тя ще трябва да се върне да бере срам в Хънтинг Вали, а аз ще бъда призован за наборна служба и убит.

Но пък тя не спря, всъщност дори не започна по същество, защото аз вече се бях изпразнил високо във въздуха и навсякъде по чаршафите заваля сперма, докато Оливия зарецитира тихичко: „Изстрелях аз стрела във висинето / и на земята падна тя, незнайно где“^[1], точно когато сестрата влизаше, за да ми премери температурата.

Беше пухкава и среброкоса неомъжена жена на средна възраст, на име госпожица Клемънт — въплъщението на съпричастната, грижовна, едновременна медицинска сестра — дори носеше колосана бяла касинка, за разлика от повечето по-млади сестри в болницата. Когато трябваше да използвам подлогата за пръв път след операцията, тя кротко ме успокои с думите: „Тук съм, за да ти помагам, докато имаш нужда от помощ, а това е помощта, от която имаш нужда в момента, така че няма от какво да се притесняваш“, и в същото време внимателно ме намести над подлогата, после ме почисти с влажна тоалетна хартия, а накрая махна подлогата с моята слуз вътре и ме настани обратно под завивките.

И това беше наградата ѝ, задето винаги ми бършеше задника тъй внимателно. А моята? За онова бързо еднократно погалване от ръката на Оливия наградата ми щеше да бъде Корея. Госпожица Клемънт сигурно вече звънеше на декана Кодуел, който на свой ред, чул за какво става въпрос, звънеше на баща ми. Не ми беше никак трудно да си представя как, след като получава новината, баща ми върти сатъра с такава сила, сякаш се опитва да разсече дебелия четири педи месарски плот, върху който обикновено разфасоваше трупове на крави.

— Извинете — пророни госпожица Клемънт, затръшна вратата и се изпари. Оливия бързо се втурна в тоалетната ми и се върна с кърпи за ръце — една за чаршафите, една за мен.

Като се преструвах на мъжествено спокоен, попитах Оливия:

— Какво ще направи тя сега? Какво ще стане?

— Нищо — отвърна Оливия.

— Правиш го с такова адско хладнокръвие. Имаш ли опит?

Когато отговори, гласът ѝ дрезгавеше:

— Не беше нужно да го казваш.

— Извинявам се. Съжалявам. Но на мен ми е толкова непознато.

— Значи, не мислиш, че и на мен ми е непознато?

— Ами Сони Котлър?

— Не мисля, че това е твоя работа — отвърна остро тя.

— Не е ли?

— Не.

— Адското ти хладнокръвие явно важи за всичко. Откъде знаеш, че сестрата няма да направи нищо?

— Тя също се притесни ужасно.

— Кажи ми, как стана такава?

— Каква? — попита Оливия, вече вбесена.

— Толкова... веща.

— О, да, Оливия е веща — повтори язвително тя. — Всеки в клиниката „Менинджър“ го знаеше.

— Защото наистина е така. Ти държиш всичко под контрол.

— Наистина го мислиш, нали? Аз, която сменям осем хиляди настроения в минута и притежавам торнадо от чувства, аз, която мога да бъда пометена от една-едничка дума, от една сричка — аз държа всичко под контрол? Боже мой, ти си сляп — заключи тя и се върна в тоалетната с кърпите.

Оливия дойде с автобуса в болницата на другия ден — петдесет минути пътуване в едната посока — и в стаята ми протече същата възхитителна сцена, след което тя почисти и докато беше в банята, за да изхвърли салфетките, смени водата във вазата, за да се запазят свежи цветята.

Госпожица Клемънт вече се грижеше за мен, без да говори. Въпреки успокоителните думи на Оливия не можех да повярвам, че сестрата не е казала на някого и че възмездието няма да дойде, след като напусна болницата и се върна в училище. Бях убеден, както би бил и баща ми, че понеже са ме хванали на калъп с Оливия в болничната стая, следва да очаквам главоломна катастрофа.

Оливия беше очарована, че съм касапски син. Изглежда, ѝ беше далече по-интересно, че съм син на касапин, отколкото това, което за мен не беше без значение — че тя е лекарска дъщеря. Никога преди не бях излизал с лекарска дъщеря. Бащите на повечето ми познати момичета имаха квартални магазинчета като нашето или бяха търговци, които продаваха вратовръзки, алуминиеви обшивки или застраховки „Живот“, или бяха електротехници, водопроводчици или нещо такова. В болницата, след като получих оргазма си, тя почти веднага започна да ме разпитва за месарницата, а аз почти веднага осъзнах, че за нея аз съм нещо като сина на укротител на змии или цирков артист, отгледан под шапитото.

— Разкажи ми още — примоли се тя. — Искам да чуя повече.

— Защо? — попитах.

— Защото не знам нищо за тези неща и защото толкова те харесвам. Искам да науча всичко за теб. Искам да разбера какво те е направило това, което си, Маркър.

— Ами магазинът ме направи това, което съм, ако изобщо нещо има значение, макар че какъв точно е резултатът, вече не съм убеден. Откакто дойдох тук, съм в доста объркано състояние на духа.

— Научил те е да се трудиш усърдно. Направил те е честен. Дал ти е почтеност.

— А, сериозно? Месарницата?

— Сто процента.

— Е, нека тогава ти разкажа за Шишкото. Като стана дума за почтеност, нека ти разкажа какво научих от този човек. Ще започна с него.

— Страхотно. Време за разказване на приказки. Дебелакът и как той научи Маркър на почтеност.

Тя се засмя, изпълнена с очакване. Смях на дете, което го гъделичкат. Нищо специално, но аз останах като зашеметен като от всичко друго, свързано с нея.

— И така, всеки петък в магазина идваше един дебел човек и обираше всички тлъсти изрезки. Може да е имал име, но също така може да е нямал. Беше просто Шишкото. Идваше веднъж седмично и обявяваше: „Шишкото е тук“, претегляше цялата тлъстина, плащаше на баща ми и си заминаваше. Тлъстината се събираше в кофа за боклук — обикновена двайсетлитрова кофа, ей толкова голяма, и докато изрязвахме тлъстината, я хвърляхме там. Преди големите еврейски празници, когато хората се запасяваха с месо, се събираха по няколко кофи за него. Едва ли е плащал кой знае колко пари. По няколко долара на седмица, не повече. Е, нашият магазин беше близо до ъгъла, където спираше автобусът за центъра — автобус номер осем на „Лайънс Авеню“. В петък, след като Шишкото натовареше тлъстината, оставяше кофите, а аз трябваше да ги измия. Спомням си как веднъж едно от симпатичните момичета от класа ми подхвърли: „О, когато автобусът спря пред магазина на баща ти, те видях как почистваш кофите за отпадъци“. Тогава отидох при баща ми и му казах: „Това съсипва социалния ми живот. Повече не мога да почиствам боклукчийските кофи“.

— Чистел си ги пред магазина? — поинтересува се Оливия. — Направо на улицата?

— Че къде другаде? Имах четка за изстъргване, препарат, слагаш малко вода с препаратата и стържеш вътре. Ако не го изчистиш добре, започва да смърди. Гранясва. Но едва ли ти се слушат такива работи.

— Напротив, слушат ми се.

— Имах те за голяма светска дама, но в много отношения ти си дете, нали?

— Разбира се. Нима не е победа на моята възраст? Ти би ли искал да е другояче? Продължавай. Миеш кофите за отпадъци, след като той си тръгне...

— Та значи, вземаш кофа вода, изливаш я вътре, заплакваш и изхвърляш водата в улея, оттам тя потича покрай бордюра, повлича боклуците отстрани на шосето и изчезва в шахтата при завоя. Повтаряш цялата процедура още веднъж и готово, кофата е чиста.

— И ти реши — обади се през смях Оливия, не, не точно през смях, а по-скоро като гризна стръвта на смеха, — че така няма да завъдиш гаджета.

— Да, така реших. И затова казах на шефа — винаги се обръщам към баща ми така, — та, викам му: „Шефе, не мога повече да се занимавам с тези кофи за отпадъци. Съученичките ми минават по улицата, автобусът им спира пред магазина и ме виждат как мия боклукчийски кофи, а на другия ден трябва да ги поканя да излязат с мен на кино в събота вечер? Шефе, не мога да го направя“. А той ми отвърна: „Срам ли те е? Защо? От какво те е срам? Единственото, от което човек трябва да го е срам, е кражбата. Нищо друго. Ще продължаваш да чистиш кофите за отпадъци“.

— Страхотно — възкликна тя и този път ме омагьоса със съвсем различен смях — смях, изпълнен с любов към живота във всичките му неочаквани обаятелности. В този момент човек би си помислил, че цялата Оливия е събрана в нейния смях, докато всъщност тя бе събрана в белега си.

За нея беше „страхотно“ и я забавляваше много, когато ѝ разказах за Големия Менделсон, който работеше за баща ми, когато бях малък. „Големия Менделсон беше цапнат в устата — започнах аз. — Мястото му наистина беше отзад, в хладилното помещение, а не отпред, при клиентите. Но аз бях на седем-осем години, а той имаше

отвратително чувство за хумор и понеже му викахме Големия Менделсон, ми се струваше най-смешният човек на света. Накрая се наложи баща ми да се отърве от него.“

— Какво направи Големия Менделсон, че баща ти да го уволни?

— Ами в четвъртък сутрин баща ми се връщаше от пазара на пилци и стоварваше всичката стока на купчина, за да могат хората да си изберат каквото им хареса за уикенда. Стоварваше всичко на масата. Както и да е, една жена, госпожа Склон, имаше следния навик: ще вземе пиле, ще му подуши устата, а после и задника. После ще вземе друго, пак устата и пак задника. Правеше това всяка седмица, и то толкова много пъти, че Големия Менделсон не можа да се въздържи и един ден й рече: „Госпожо Склон, вие дали ще се представите добре на такава проверка?“. Тя толкова се вбеси, че грабна един нож от плота и извика: „Само да съм те чула да ми говориш така втори път, заколвам те!“.

— И баща ти го уволни заради това?

— Налагаше се. Дотогава вече беше изпуснал доста такива реплики. Но специално за госпожа Склон, Големия Менделсон беше прав. Госпожата не беше безпроблемна дори за мен, а аз бях най-милото момче на света.

— Никога не съм се съмнявала — отбеляза Оливия.

— Е, за добро или за лошо, наистина бях такъв.

— Си. Все още.

— Госпожа Склон беше единствената сред клиентите ни, която не желаше да ме уреди с дъщерите си. При нея номерата ми не минаваха. Ничии номера не минаваха. Носех ѝ поръчката. И тя винаги, винаги я изваждаше. А винаги поръчваше доста. И я изваждаше от торбата, разопаковаше восъчната хартия и вадеше всичко, претегляше месото, за да е сигурна, че не сме я ударили в кантара. А аз бях длъжен да стоя и да наблюдавам цялото представление. Винаги бързах, защото винаги трябваше да разнеса поръчките възможно най-скоро, за да мога да се върна в училищния двор и да ритам топка. Така че в един момент се научих да правя друго — нося ѝ поръчката на задния вход, оставям я на стълбите, чукам на вратата веднъж и дим да ме няма. Тя обаче ме сгащваше. Винаги. „Меснър! Маркър! Меснър! Меснър! Касапският син! Веднага ела обратно!“ Всеки път щом се озовях в компанията на госпожа Склон, имах чувството, че съм във вихъра на събитията. С

Големия Менделсон също. Наистина го мисля, Оливия. С хората в месарницата се чувствах така. Това място ме зареждаше с радост. — Но това беше преди, помислих си, преди баща ми да бъде превърнат в безпомощен роб на мислите си.

— Значи госпожа Склон е имала везна в кухнята си? — попита Оливия.

— В кухнята, да. Не точно везна. Беше кантарче за мерене на бебета. Освен това никога не бе намирала нещо нередно. Но задължително мереше месото и винаги ме хващаше, като се опитвах да избягам. Не можех да ѝ избягам на тази жена. Даваше ми по четвърт долар бакшиш. Беше доста добър бакшиш. Повечето даваха дребни стотинки.

— Бил си от скромен произход. Като Ейбрахам Линкълн. Честният Маркърс.

— Ненаситната Оливия.

— А като започна войната? Тогава месото на даджи ли беше? Имаше ли черен пазар? Баща ти купуваше ли на черно?

— Дали е подкупвал собственика на кланицата? Да. Но клиентите му невинаги успяваха да получат купони, а се случваше да им дойдат гости или да приютят роднини и те нямаше как да не ги нагостят с месо, така че всяка седмица давахме на кланицата малко суха пара, а човекът ни осигуряваше допълнително месо. Нищо особено. Ставаше някак естествено. Но в други отношения баща ми беше човек, който никога не нарушава законите. Мисля, че това бе единственият закон, който някога е нарушавал, а в онези дни всички го правеха — в една или друга степен. Не знам дали знаеш, но кашерното месо трябва да се мие веднъж на три дни. Баща ми вземаше една метличка и кофа с вода и измиваше цялото месо. Но на някои еврейски празници се налагаше да затваряме — макар самите ние да не ги спазваме стриктно, все пак сме евреи в еврейски квартал, а още повече и кашерни месари. Веднъж, за един еврейски празник, баща ми забравил, така ми каза. Да речем, че Седер Песах се пада в понеделник или вторник, а той измил месото предния петък. В понеделник или вторник трябва да отиде и да го измие още веднъж, но този път забравил. Е, никой нямало как да знае, че баща ми е забравил, той обаче знаел и не продал месото на никого. Взел го и го продал на загуба на Мюлер, който държи обикновена месарница на улица

„Бъргън“. Сид Мюлер. Но баща ми не би продал такова месо на клиентите си. Избрал да загуби пари.

— Значи, си се научил на почтеност от него, в магазина.

— Вероятно. Всъщност не мога да кажа, че съм научил нещо лошо от него. Това би било невъзможно.

— Късметлията Маркъс.

— Така ли мислиш?

— Знам го.

— Разкажи ми какво е да си докторска дъщеря.

Докато ми отговаряше, лицето ѝ изгуби цвета си.

— Няма нищо за разказване.

— Все пак...

Не ме остави да довърша.

— Научи се да бъдеш тактичен — заяви хладно тя и с тези думи сякаш бе въртнала ключ или дръпнала щепсел, сякаш през нея премина вълна лошо настроение, лицето ѝ угасна. За пръв път в мое присъствие същото се случи и с красотата ѝ. Угасна. Игривостта и блясъкът изведнъж секнаха, веселостта при историите за месарницата секна и бе заменена от ужасна, болезнена бледност в мига, когато пожелах да узная повече за нея.

Престорих се на безразличен, но бях шокиран, толкова шокиран, че заличих почти незабавно от съзнанието си този момент. Все едно някой ме завъртя и продължи да ме върти отново и отново, докато ми се зави свят, и ми беше нужно първо да възстановя равновесието си, преди да мога да отговоря: „Добре тогава, щом трябва да се науча да бъда тактичен, ще бъда тактичен“.

Но не бях щастлив, а преди това се бях чувствал толкова щастлив не само защото бях събудил смеха на Оливия, но и защото си спомних баща ми такъв, какъвто го познавах някога — какъвто винаги е бил, — през онези безгрижни, еднообразни дни, когато хората се чувстваха спокойни и домът им не бе под заплаха. Помнех баща ми, сякаш той все още беше такъв и в живота ни не бе настъпил идиотският обрат. Помнех го тогава, когато той бе всичко друго, но не и беззащитен — когато беше безспорният шеф — безапелационен, авторитетен, но без да те потиска, а аз, неговото дете и наследник, се чувствах толкова удивително свободен.

Защо тя не ми отговори, когато я попитах какво е да си докторска щерка? Отначало заличих този момент, но по-късно той се върна в съзнанието ми и отказа да си тръгне. Заради развода ли беше, затова ли не искаше да говори толкова? Или имаше нещо по-страшно? „Научи се да бъдеш тактичен.“ Защо? Какво имаше предвид?

В неделя преди обяд пристигна майка ми и двамата се усамотихме на слънчевата покрита веранда в дъното на коридора, за да поговорим. Исках да ѝ покажа колко солидно се държа на краката си и колко надалече мога да вървя, и как като цяло се чувствам отлично. Радвах се да я видя тук, далече от Ню Джърси, в тази непозната за нея част на страната — подобно нещо не се беше случвало никога преди, — но знаех, че когато Оливия дойде, ще се наложи да ги запозная и че майка ми, която не пропускаше нищо, ще забележи белега на китката на Оливия и ще ме попита какво правя с момиче, което е правило опит за самоубийство — въпрос, чийто отговор все още не знаех. Рядко минаваше и час, без да си го задам.

Отначало си мислех да кажа на Оливия да не идва в деня, когато ще дойде майка ми. Но вече я бях наранил достатъчно с глупавата си забележка, че е правила свирка на Котлър, а после още веднъж, като най-невинно я бях попитал какво е да си докторска дъщеря. Не исках да я наранявам още веднъж, затова не направих нищо, за да задържа белега ѝ извън обсега на орловия поглед на майка ми. Не сторих нищо, което ще рече, че постъпих по най-грешния начин. За пореден път.

Майка ми беше изтощена от пътуването с нощния влак — последвано от едночасов трансфер с автобус — и макар да бяха минали едва няколко месеца, откакто се бяхме видели за последно у дома, ми се стори доста остаряла — по-измъчена и измършавяла майка от тази, която бях оставил. Един непривично изтерзан поглед, непривичен за нея, разкри пред мен по-дълбоки бръчки и се впи в чертите ѝ, вкопчи се в кожата ѝ. Колкото и да се опитвах да я успокоя, че съм добре — както и себе си, че тя е добре, — и макар да я излъгах, че всичко в „Уайнсбърг“ е повече от прекрасно, от нея се излъчваше тъга, която беше толкова непривична, че накрая трябваше да попитам:

— Мамо, има ли нещо не наред, за което не знам?

— Има нещо не наред, за което знаеш. Баща ти. — И ме изуми още повече, като избухна в плач.

— Болен ли е? Да няма нещо?

— Марки, мисля, че откача. Не знам как другояче да се изразя. Нали помниш какво ти говореше за операцията? Сега е така с всичко. Баща ти, който би се опълчил на всяка трудност в семейството, би изтърпял всяко изпитание в магазина, би се държал мило и с най-досадния клиент... Дори когато ни обраха и крадците го заключиха в хладилника и изпразниха касата, нали помниш какво каза той: „Пари се печелят. Слава богу, че никой от нас не пострада“. Същият човек, който изрече тези думи и който вярва в това, сега просто се побърква от притеснения. Това е човекът, който, след като Аби загина във войната, беше неотлъчно до чичо Музи и леля Хилда, който след смъртта на Дейв е упование за чичо Шеки и леля Герти, който до ден-дневен е стожерът на цялото семейство Меснър след всичките им трагедии — ела сега да видиш какво става, когато единственото, което прави, е да кара камиона. Шофира из окръг Есекс цял живот, а изведнъж започва да раздава заповеди, все едно на пътя е пълно с манияци и той е единственият нормален. „Гледай го тоя, виж какво прави. Видя ли я тая жена, луда ли е? Защо хората пресичат на жълто? Да ги блъснат ли искат, не искат ли да живеят и да видят как внуците им растат, как отиват на училище и се женят?“ Сервирам му вечерята, а той души храната, все едно се опитвам да го отровя. Сериозно ти говоря. „Това прясно ли е — пита ме, — помириши го.“ Храна, която съм сготвила аз, в безукорната ми кухня, а той не я яде, защото си мисли, че може да е развалена и да го отрови. На масата сме само аз и той, аз се храня, той — не. Ужасно е. Седи и не докосва чинията си, чака да види дали няма да се гътна.

— И в магазина ли се държи така?

— Да. Страх го е от всичко. „Губим клиенти. Супермаркетът ни съсипва бизнеса. Продават богато разнообразие от стоки почти без надценка, да не мислиш, че не го знам. Удрят в кантара, уж половин кило пилешко струва по седемнайсет цента, а го смятат по двайсет. Знаем им номерата, абсолютно съм убеден, че мамят клиентите...“ И така, скъпи, в тоя дух, ден и нощ. Вярно, че бизнесът ни замира, но същото важи за всеки друг бизнес в Нюарк. Хората се местят в предградията и бизнесът върви след тях. Кварталът преживява

революция. Нюарк не е какъвто беше по време на войната. В града хората също пострадаха, но не е чак като да умират от глад. Имаме разходи, но кой няма? Аз оплаквам ли се, че се налага пак да работя? Не. Никога. А той това прави. Аз подготвям и опаковам поръчката така, както съм я подготвяла и опаковала двайсет и пет години, а той ми вика: „Не така, на клиентите не им харесва така! Така си се разбързала да се прибереш, че виж как си я опаковала!“. Оплаква се дори как приемам поръчки по телефона. Хората предпочитат да разговарят с мен, да поръчват на мен, понеже аз им показвам съчувствие. Ама според него бърборя много с клиентите. Вече не търпи да бъда мила с хората! На телефона съм, приемам поръчка и казвам: „О, значи пристигат внуците. Колко хубаво! Харесва ли им училището?“. А баща ти грабва слушалката от ръката ми и отсича: „Ако искате да си говорите с жена ми, обадете се вечер, не в работно време“, и затваря. Ако това продължава, ако не се вразуми, ако ще трябва и занапред да го гледам как гони граха с вилицата из чинията и как се оглежда като обезумял за хапчето цианид... Скъпи, на това ли му викат промяна на личността, или на баща ти му се е случило нещо ужасно? Дали не е нещо ново? Ей така, изневиделица? На петдесет? Или е било нещо отдавна спотаено, което е изплувало на повърхността? Нима е възможно толкова години да съм живяла с бомба със закъснител? Знам само, че нещо е превърнало мъжа ми в друг човек. Собственият ми скъп съпруг, а сега съвсем се обърках и не знам един човек ли е, или са двама!

Тя замълча, обляна в сълзи — майка ми, която никога не плаче, никога не трепва, образованото, родено в Америка момиче, което научи идиш от баща ми, за да може да разговаря с по-възрастните клиенти, възпитаничката на гимназията „Саут Сайд“, която с търговското си образование спокойно би могла да работи като счетоводител в някой офис, но вместо това се бе научила да кълца месо и да го приготвя, за да работи редом до баща ми в магазина — до баща ми, чиято непоклатима надеждност, чиито здрав разум и последователност в мисленето ме бяха изпълвали с увереност през цялото ми безоблачно детство. В крайна сметка тя пак стана счетоводител — по-точно казано, и счетоводител, който, след като се прибере от цял ден работа в магазина, се заемаше да води сметките нощем и всяко последно число на месеца изпращаше пликите с

нашето лого „Кашерно месо Меснър“ с нарисувана в левия горен ъгъл мъничка кравичка, а срещу нея вдясно — пиле. Докато растях, нищо не можеше да ми вдъхне повече увереност от тези миниатюрни рисунки върху пликите и силата, която се излъчваше от тях. Имало едно време едно прекрасно, дисциплинирано и трудолюбиво семейство, от което струяло единство, но което в един момент започнало да се плаши от всичко, и ето че сега майка ми се побъркваше от мъка, защото не беше съвсем сигурна дали да припише всичко на „промяна на личността“. А аз просто бях избягал от къщи.

— Може би трябваше да ми кажеш — рекох. — Защо не ми каза, че положението е чак толкова зле?

— Не исках да те тревожа в училище. Имаш си уроци.

— Как мислиш, кога започна всичко?

— Онази нощ, когато те заключи отвън. Тогава започна. Тогава всичко се промени. Нямах представа колко съм се борила с него, преди да се прибереш онази нощ. Никога не съм ти споменавала. Не исках да го карам да се чувства още по-неловко. „Какво ще постигнеш, като заключваш вратата два пъти? — попитах го. — Наистина ли искаш синът ти да не влезе в къщата, затова ли заключваш два пъти? Мислиш си, че му даваш урок? Ами ако той ти даде един урок и отиде да спи другаде? Защото именно това би направил един разумен човек, ако се озове заключен отвън — няма да стои там на студа и да чака да пипне пневмония. Ще се вдигне и ще отиде някъде, където е топло и където е желан. Ще отиде да спи у приятел, ще видиш. Например у Стенли. Или у Алан. И техните родители ще го пуснат. Няма да стои със скръстени ръце, не и Марки.“ Но баща ти не трепна. „Откъде да знам къде е в този час? Откъде да знам, че не е в някой бардак?“ Легнали сме си, а той за какво ми говори — за това, дали синът ми е в бардак, или не. „Откъде да знам — пита ме, — че не е някъде навън и не си съсипва живота?“ Не можах да го овладя, и ето резултата.

— Какъв е резултатът?

— Че сега живееш наред Охайо и той обикаля къщата и крещи: „Защо го оперираха от апендицит в болница на осемстотин километра от къщи? Нима в Ню Джърси няма болници, където може да бъде отстранен един апендикс? В този щат се намират най-добрите болници на света! Какво изобщо прави той там?“. Страх, Маркърс, страхът се

процежда през всяка пора, гневът изтича през всяка пора и не знам как да спра нито едното, нито другото.

— Заведи го на лекар, мамо. Заведи го в някоя от онези тъй прекрасни болници в Ню Джърси и ги застави да разберат какво му е. Може да му дадат нещо, което да го успокои.

— Не се шегувай с това, Марки. Не се шегувай с баща ти. Всичко това са дамги на трагедията.

— Но аз не се шегувам, говоря сериозно. Като те слушам, наистина си мисля, че има нужда от лекар. Нека някой го прегледа. Не може всичко да се стовари на твоята глава.

— Но баща ти си е баща ти. Няма и един аспириин да изпие, ако го боли глава. Не се предава. Не отива на лекар и заради кашлицата си. Него ако питаш, хората се глежат. „От цигарите е — отсича и край, това решава въпроса. — Баща ми е пушил цял живот. Аз пуша цял живот. Шеки, Музи и Арти също пушат цял живот. Меснъррови пушат. Не ми трябва доктор, за да ми каже как се реже пържола от врат, както не ми е нужен лекар, за да ми обяснява за пушенето.“ Вече не може да кара в задръстване и да не натиска клаксона на всеки, който го доближи, а когато му кажа, че не е нужно да натиска клаксона, ми крещи: „Не е ли? С всичките тия откачалки, дето карат по пътищата?“. Но той си е такъв — той е откачалката на пътя. И повече не се трае.

Колкото и да бях притеснен за състоянието на майка ми, колкото и да бях разтревожен да я видя толкова разстроена — нея, котвата и опората на нашия дом, която зад тезгяха на месарницата беше истински виртуоз с касапски сатър до мозъка на костите си, не помалко от баща ми, — думите й ми напомниха защо изобщо съм в „Уайнсбърг“. Да оставим настрана църквата, да оставим настрана Кодуел и проповедите на доктор Доунхауър, полицейския час на момичетата и всичко останало, което не му беше наред на това място — приеми го, каквото е, и се възползвай. Защото, като напусна дома си, ти спаси живота си. Спаси неговия живот. Аз бих го гръмнал, за да му затворя устата. Бях готов да го гръмна и сега заради това, което причиняваше на майка ми. И все пак това, което причиняваше на себе си, беше по-страшно. Но как да застреляш човек, чиято лудост на петдесетгодишна възраст не само разстройва живота на жена му и променя непоправимо този на сина му, ами съсипва и неговия собствен?

— Мамо, трябва да го заведеши при доктор Шилдкрет. Той вярва на доктор Шилдкрет. Кълне се в доктор Шилдкрет. Да чуем какво мисли доктор Шилдкрет.

Самият аз нямах особено високо мнение за Шилдкрет, най-малко ме интересуваше какво мисли; беше лекар на семейството ни само защото беше ходил в едно училище с баща ми и бе израсъл в безпаричие на същата бедна улица в предградие на Нюарк. Понеже бащата на Шилдкрет беше „мързеливо копеле“, а майка му — изстрадала женица, която по скромното мнение на баща ми била „светица“, техният син идиот беше станал наш семеен лекар. Проклети да сме, но не знаех кого или какво друго да препоръчам освен Шилдкрет.

— Няма да отиде — поклати глава майка ми. — Вече му предложих. Отказва. Нищо му нямало, проблемът бил в другите.

— Тогава иди ти при Шилдкрет. Кажу му какво става. Чуи какво ще те посъветва. Може да го изпрати на специалист.

— Специалист по шофиране из Нюарк, без да натискаш клаксона на всяка кола, която те доближи? Не. Не мога да причиня това на баща ти.

— Кое?

— Да го злепоставям пред доктор Шилдкрет. Ако разбере, че съм ходила да говоря зад гърба му, ще остане съкрушен.

— Затова по-добре съкрушената да си ти? Погледни се. Та ти си развалина. Ти, която си толкова силна, да допуснеш да станеш развалина. Същата развалина, която бих станал и аз, ако бях останал с него в онази къща още един ден.

— Скъпи... — Тя посегна и ме хвана за ръката. — Скъпи, мога ли? Дали е възможно? Изминах целия този път, за да ти задам този въпрос. Ти си единственият, с когото бих могла да споделя.

— Дали е възможно какво? Кой въпрос?

— Не мога да изрека думата.

— Коя дума?

— Развод.

И тогава, докато ръката ми все още беше в нейната, тя ги сграбчи и двете и покри с тях устата си. В нашата еврейска общност разводът бе нещо непознато. Бях научен да вярвам, че такова нещо в еврейския свят не съществува. Разводът беше нещо срамно. Разводът беше нещо

скандално. Разтурването на едно семейство посредством развод бе равносилно на престъпление. Като дете не чух сред приятелите, съучениците или семейните ни приятели дори за едно семейство с разведени родители, с пияници или пък, като се замисля, с куче. Бях възпитан да се отнасям и към трите с възмущение. Единственото, с което майка ми би ме изненадала повече, би било да ми каже, че е отишла да си купи немски дог.

— О, мамо, трепериш. В шок си. — Аз също. Дали би могла? Защо пък не? Аз избягах в „Уайнсбърг“, защо тя да не получи развод? — Омъжена си за него вече двайсет и пет години. Ти го обичаш.

Тя енергично тръсна глава.

— Не го обичам! Мразя го! Седя в колата, докато той кара и ми крещи как всички са криви, само той е прав, а аз го мразя и го ненавиждам вдън душа!

Тази страст и плам изненада и двамата ни.

— Не е вярно — възразих. — Макар сега да ти се струва така, това не е постоянно състояние. Чувстваш се така само защото мен ме няма и ти си сама с него, и не знаеш как да подходиш. Моля те, иди при доктор Шилдкрет. Поне е някакво начало. Помоли го за съвет. — Междувременно се притеснявах Шилдкрет да не каже: „Прав е. Хората вече не знаят как да карат. И аз съм го забелязал. В наше време влезеш ли в колата, все едно държиш живота си в ръце“.

Шилдкрет беше тъпанар и некадърник и беше цял късмет, че проблемът с апендицита ми се появи, когато не му бях в обсега. Сигурно би ми предписал клизма, с което щеше да ме убие.

Да ме убие. Прихванал съм го от баща ми. Единственото, за което мислех, беше как някой може да ме убие. „Много си особен, знаеш ли. Ужасно много. Повече, отколкото съзнаваш.“ А Оливия има сетива за особените неща, нали така?

— Ще отида при адвокат — отсече майка ми.

— Не.

— Да. Вече ходих. Имам си адвокат. — Каза го безпомощно, както някой би изрекъл: „Фалирах“ или „Ще ми правят лоботомия“. — Сама ходих. Повече не мога да живея с баща ти в онази къща. Не мога да работя с него в магазина. Не мога да се возя с него в колата. Не мога повече да спя до него в леглото. Не го искам такъв до себе си — твърде е ядосан, за да лежи до него човек. Плаши ме. Това дойдох да ти кажа.

— Вече не плачеше. Сега изведнъж бе станала себе си, готова и годна за битка, а аз аха да заплача, понеже знаех, че нищо от това не би се случило, ако си бях останал у дома.

Нужни са мускули, за да станеш касапин, а майка ми имаше мускули. Усетих го, докато ме прегръщаше, за да утеши сълзите ми.

Щом се върнахме от слънчевата веранда в стаята — като се разминахме с госпожица Клемънт, която като истинска светица любезно държеше погледа си извърнат, — заварихме вътре Оливия да натъкмява втория букет цветя, който беше донесла няколко минути по-рано. Ръкавите на пуловера ѝ бяха навити нагоре, за да не ги намокри с водата, която беше наляла във втората намерена отнякъде ваза, и ето го там белега, белега на китката на същата онази ръка, която бе накарала госпожица Клемънт да замлъкне, същата ръка, с която провеждахме скверните си деяния в болничната стая, докато в стаите около нас хората пазеха поведение, съблюдаваха правилата и не си позволяваха дори да говорят на висок глас. Сега белегът на Оливия ми изглеждаше толкова ярък, сякаш се бе порязала преди броени дни.

Като дете, баща ми понякога ме водеше в кланицата на улица „Астър“ в нюаркския Айрънбанд. Заведе ме и на птичия пазар в дъното на „Бъргън“. На птичия пазар видях как убиват пилетата. Видях ги как убиват стотици пилета според изискванията на кашер. Най-напред баща ми избираше пилетата, които му харесват. Държаха ги в клетка, може би на пет нива, и той бъркаше и изваждаше едно, стискаше го за главата, за да се предпази от клюна, и опипваше гръдната му кост. Ако пилето започне да шава насам-натам, значи е младо и няма да е жилаво; ако стои сковано, бе повече от вероятно да е старо и жилаво. След това баща ми духаше в перата му, за да му види кожата — кожата трябваше да жълтее, да има мазнинка. Избраното пиле поставяше в една от техните кутии, след което касапинът, наречен шохет, колеше птиците ритуално. Изпъва шията назад — без да я скършва, просто я огъва, за да вижда какво върши, — след което с острия си като бръснач нож срязва гръкляна. За да бъде пилето кашерно, трябваше да го заколи с едно-единствено смъртоносно движение. Една от най-странните гледки, които си спомням от ранното ми детство, беше заколването на некашерно пиле и директното отсичане на главата му.

Шат! Туф! После хвърлят обезглавеното пиле във фуния. Имаха шест-седем фунии в кръг. Там кръвта се оттичаше от тялото в огромен варел. Понякога краката на пилетата продължаваха да мърдат, а сегиз-тогиз по някое се изсулваше през фунията и поне така разправяха, тръгваше да бяга без глава. Такива пилета можели да се блъснат в зид, но пак бягали. Кашерните пилета също биваха пъхани във фуниите. Пускането на кръв, убиването — баща ми беше обръгнал на тези неща, но в началото аз, разбира се, се разстройвах, колкото и да се опитвах да не ми личи. Бях малък, шест-седемгодишен, но това беше работа и скоро приех, че работата е мизерна. Същото важеше и в кланицата, където, за да бъдат животните кашерни, кръвта трябва да се източи. В некашерна кланица могат да застрелят животното или да го зашеметят, могат да го убият по всякакъв начин, който им хрумне. Но за да бъде кашерно, трябва да му се източи кръвта до смърт. И понеже бях хлапето на касапина, което трябва да научи занаят, те увесваха животното за краката, за да му източат кръвта. Първо около задния крак се пристяга верига — така го приклепват. Но в същото време веригата е и за повдигане и скоро го повдигат, а животното виси на краката си и цялата му кръв се стича към главата и горната част на тялото. После вече са готови да го убият. Влиза шохет с кипа. Сяда в една ниша, поне така е в кланицата на улица „Астор“, поема главата на животното, полага я на коленете си, взема доста голям нож, казва една браша, благословия, и прерязва гръкляна. Ако го направи с едно движение, ако пререже трахеята, хранопровода, сънната артерия и не докосне гръбначния стълб, животното умира мигновено и е кашерно; ако са нужни две движения или пък животното е болно или осакатено, или ножът не е идеално остър, или докосне дори лекичко гръбначния стълб, животното не е кашерно. Шохетът прерязва гърлото от ухо до ухо, после оставя тялото да виси, докато цялата кръв се изцеди. Все едно е взел кофа кръв, все едно е взел няколко кофи и ги е излял всичките едновременно, защото точно така блика кръвта от артериите върху пода, циментов под с улеи. Онзи стои, обут в ботуши, нагазил до глезените в кръв въпреки отводнителния канал — и аз видях всичко това като дете. Много пъти го видях с очите си. Според баща ми беше важно да го виждам — същият този човек, който сега се страхуваше от всичко заради мен и поради някаква причина се страхуваше за себе си.

Та искам да кажа: това е, което се бе опитала да стори Оливия, да се самоубие според правилата за кашер, като изпразни тялото си от кръв. Ако беше успяла, ако беше свършила работата майсторски с едно идеално движение на острието, щеше да бъде кашерна според изискванията на равинския закон. Издайническият белег на Оливия се дължеше на опита ѝ да извърши собственото си ритуално убийство.

Високия ръст съм наследил от майка ми. Тя беше едра, масивна жена, само няколко сантиметра под метър и осемдесет, извисяваше се не само над баща ми, ами и над всички майки в квартала. С тъмните си рунтави вежди и невчесана прошарена коса (и в магазина с губите си сиви дрехи под оцапаната с кръв бяла престилка) тя бе убедително въплъщение на труженичката — нещо като съветската колхозничка в пропагандните плакати за отвъдокеанските съюзници на Америка, които висяха по стените на началното училище по време на Втората световна война. Оливия беше крехка и светла и макар да бе висока метър седемдесет и четири-пет, пак изглеждаше дребничка до майка ми, така че когато жената, навикнала да работи в омазана с кръв бяла престилка, като размахва дълги ножове, наострени като мечове, и да отваря и затваря тежката врата на хладилника, подаде на Оливия ръка да се здрависат, аз видях не само как трябва да е изглеждала Оливия като малка, ами и колко незащитена е тя от смущение, когато смущението я връхлети с пълна сила. Нежната ѝ ръчица не само бе сграбчена като крачето на агънце сукалче в огромната мечешка лапа на майка ми; самата тя все още беше сграбчена от онова, което я бе подтикнало, едва броени години след детството, най-напред да започне да пие, а после и да застане на ръба на унищожението. Беше мека и крехка до мозъка на костите си, наранено малко момиченце, и най-накрая осъзнах това единствено защото майка ми, дори подложена на насилие от страна на баща ми и готова да стигне чак до развод, което би било равносилно на убийството му — да, вече го видях и него мъртъв, изобщо не беше мека и крехка. Фактът, че баща ми бе принудил майка ми да отиде сама при адвокат и да повдигне въпроса за развод, беше проява не на слабостта ѝ, а на смазващата сила на необяснимата промяна в нея, на това, че съпругът ѝ изведнъж се бе

преобърнал с хастара навън и неумоливо сипеше предупреждения за надвиснала катастрофа.

Майка ми се обръщаше към Оливия с „госпожице Хътън“ през всичките двайсет минути, които двете прекараха с мен в болничната ми стая. Иначе поведението ѝ — както и поведението на Оливия — беше безукорно. Не задаваше неудобни въпроси, не любопитстваше за миналото ѝ и не се опитваше да си обясни какво говори за отношенията между нас двамата фактът, че Оливия подрежда цветя в стаята ми — тя просто се държеше възпитано. Представих Оливия като моя състудентка, която идва да ме информира за домашните и носи в училище писмените работи, които подготвям, за да не изоставам с материала. Не я засякох нито веднъж да гледа китките на Оливия, нито пък забелязах да ѝ хвърля подозрителни или неодобрителни погледи. Ако майка ми не се бе омъжила за баща ми, би могла без никакъв проблем да си намери далече по-квалифицирана работа, изискваща далече повече от нивата на дипломатичност и интелигентност, приложими в месарницата. Внушителната ѝ фигура противоречеше на финеса, на който бе способна, когато обстоятелствата налагаха проницателност в сфери на живота, където баща ми беше невежа.

Оливия, както казах, също не ме разочарова. Дори не трепна от непрестанното обръщение „госпожице Хътън“, макар че аз се сепвах всеки път. Какво в нея налагаше подобна официалност? Едва ли, понеже не е еврейка. Макар майка ми да беше местна нюаркска еврейка, типична за класата, времето и произхода си, не беше някоя глупава провинциалистка и знаеше прекрасно, че като живее в сърцето на Американския запад в средата на ХХ век и че синът ѝ повече от вероятно ще подири компанията на момичета, изповядващи преобладаващата, повсеместна, едва ли не официална американска религия. В такъв случай външният вид на Оливия ли я накара да се дръпне, онова нейно излъчване на привилегирована особа, сякаш никога в живота си не се бе изправяла дори пред едничка трудност? Или бе заради крехкото и младо момичешко телце? Възможно ли беше майка ми да не е подготвена за онази гъвкава физическа нежност, увенчана с изобилна грива от кестенява коса? Защо да повтаря отново и отново „госпожице Хътън“ на възпитано деветнайсетгодишно момиче, което — доколкото на нея ѝ бе известно — не бе направило

нищо друго, освен да помага на възстановяващия се след операция неин син в болницата? Какво я бе поставило нащрек? Какво я бе разтревожило? Едва ли бяха цветята, макар че те не помагаха. Единственият отговор бе, че е хвърлила бърз поглед към белега и поради тази причина за нея е невъзможно да изрече малкото име на Оливия. Значи, беше белегът в съчетание с цветята.

Белегът бе обсебил майка ми и Оливия го знаеше, аз също го знаех. Всички го знаехме, поради което едвам успяхме да се съсредоточим върху думи, изречени за каквото и да било друго. Оливия издържа в компанията на майка ми цели двацет минути — сърцераздирателен акт на храброст и сила.

Веднага щом Оливия си тръгна, за да хване автобуса обратно за Уайнсбърг, майка ми отиде в банята не за да се измие, а за да измие мивката, ваната и тоалетната чиния със сапун и хартиени кърпи.

— Мамо, недей — извиках я. — Преди малко слизаш от влака. Всичко е достатъчно чисто.

— Тук съм, нужно е, ще го направя.

— Нищо не е нужно. Тук чистят всяка сутрин, рано-рано.

Но на нея ѝ беше нужно повече, отколкото на банята. Работа — някои хора копнеят за работа, каквато и да е работа, колкото и да е черна и нелицеприятна, за да изцедят горчивината от живота си и да се прочистят от убийствените мисли. Докато излезе, пак бе станала майка ми, търкането и лъскането бяха възстановили женствената топлина, с която винаги ме бе обгръщала. Спомням си, че като дете в училище изразът „работеща майка“ изскачаше в главата ми винаги когато се сетех за майка — работеща майка, но не защото работата беше бремене за нея. За мен майчинското ѝ величие извираше от факта, че тя съперничеше на баща ми по касапската си мощ.

— Е, разкажи ми за училището — подхвана тя и се настани на един стол в ъгъла на стаята, докато аз се подпрях на една възглавница на леглото. — Разкажи ми какво учите.

— Американска история до 1865 година. От първите заселници в Джеймстаун и Масачузетс Бей до края на Гражданската война.

— Харесва ли ти?

— Да, мамо, харесва ми.

— Какво друго учите?

— Основи на американската държавност.

— Това пък какво е?

— Как е устроена държавата. На какво се опира. Законите. Конституцията. Разделението на властта. Трите власти. Учил съм гражданско право в гимназията, но не сме навлизали в такива подробности за устройството на държавата. Интересен курс. Четем документи. Четохме някои казуси от Върховния съд.

— Това е чудесно за теб. Точно в сферата на интересите ти. Ами учителите?

— Стават. Не са гениални, но нямам проблеми с тях. И бездруго не са последна инстанция. Има си учебници, има и библиотека — разполагам с всичко необходимо на един мозък да получи образование.

— И си по-щастлив далеч от дома?

— Да, мамо, по-добре се чувствам. — Чувствам се по-добре, защото ти не си далече оттам, добавих наум.

— Почети ми малко, скъпи. Почети ми нещо от учебниците си. Искам да чуя какво учиш.

Взех първия том на „Развитието на Американската република“ — книгата, която Оливия ми бе донесла от стаята ми в общежитието, отворих я напосоки и започнах да чета от началото на главата, която вече бях минал: „Администрацията на Джеферсън“, с подзаглавие: „Революцията от 1800 година“. „Томас Джеферсън — започнах — години по-късно разсъждава върху събитията, изпълнили неговия интензивен живот, и стига до заключението, че избирането му за президент е революция досущ като революцията от 1776 година. Според собствената му оценка той спасил страната от монархия и милитаризъм и я върнал към по-простичкото републиканско устройство. Но опасност от монархия на практика никога не е съществувала; човекът, спасил страната от милитаризъм, е Джон Адамс; а в малко опростеност няма нищо революционно.“

Продължих да чета: „Фишър Еймс предсказва, че с президент якобинец Америка ще попадне в безпощадните лапи на терора. При все това последвалите четири години са едни от най-спокойните на Републиканските олимпиади, белязани не от радикални реформи или народни брожения...“. Вдигнах глава наред изречението и видях, че майка ми почти е заспала на стола. На лицето ѝ имаше усмивка.

Нейният син ѝ четеше на глас това, което учеше в колежа. Струваше си пътуването с влак и пътуването с автобус, а може би дори това, да види белега на ръката на госпожица Хътън. За пръв път от месеци тя беше щастлива.

И за да задържа това ѝ състояние, аз продължих: „... а от мирното придобиване на територия, необятна като Съединените щати. Изборите от 1800–1801 година водят по-скоро до промяна на хората, отколкото на мерките, и до прехвърляне на федерална мощ от географската ширина на Масачузетс към тази на Вирджиния...“. Тя вече беше заспала дълбоко, но аз продължих да чета. Джеймс Мадисън. Джеймс Монро. Джон Куинси Адамс. Бих стигнал чак до Хари Труман, ако това би ми помогнало да успокоя съвестта си, задето бях оставил майка сама с пощръклелия ми баща.

Тя пренощува в хотел недалече от болницата и се върна при мен на другата сутрин, понеделник, преди да се качи на автобуса и после на влака към къщи. Мен самия щяха да ме изпишат от болницата същия ден подир обед. Сони Котлър се обади предната вечер. Тъкмо бил чул за операцията и въпреки конфуза от последната ни среща — към която никой от двамата ни не се върна, — настоя да дойде да ме прибере от болницата с колата си и да ме закара до училището, където деканът Кодуел вече се бил погрижил да ми осигури легло за една седмица в малката лечебница към Студентската здравна служба. Можех да ходя да си почивам там по всяко време на деня, като продължа да посещавам часовете, без физическото. След това би трябвало да мога да изкачвам трите етажа до таванската ми стая в „Нийл Хол“. А още няколко седмици по-късно — да се върна и към работата ми в кръчмата.

Сутринта в понеделник майка ми вече изглеждаше на себе си — несъкрушима и несъкрушена. След като приключих с уверенията, че колежът се е погрижил прекрасно да бъде уредено всичко около прибирането ми, първото, което тя каза, беше:

— Няма да се разведа с него, Маркърс. Размислих. Ще го търпя. Ще направя каквото ми е по силите, за да му помогна, ако изобщо нещо може да му помогне. Ако това искаш от мен, това ще направя. Не ти трябва разводени родители, а аз не искам да имаш разводени

родители. Вече съжалявам, че изобщо си позволих да ми хрумне подобна мисъл. Съжалявам, че я споделих с теб. Както го направих, тук, в болницата, при положение че ти тъкмо беше станал от кревата и се опитваше да правиш първи стъпки сам... не биваше. Не беше честно. Извинявам се. Ще остана с него, Маркъс, в добро и зло.

Очите ми се наляха със сълзи и аз тутакси ги покрих с длан, все едно можех или да ги скрия, или да успея някак си да ги натикам обратно с пръстите си.

— Поплачи си, Марки, и друг път съм те виждала да плачеш.

— Знам, че си ме виждала. Знам, че няма проблем. Просто не искам. Толкова съм щастлив... — Наложил се да замълча за момент, докато си възвърна гласа и се възстановя от усещането, че думите ѝ са ме смалили до миниатюрното същество, което не е нищо друго, освен гола нужда от постоянно обгрижване. — Просто съм много щастлив да чуя това. Поведението му може да е нещо временно, нали разбираш? Такива неща се случват, нали, когато хората станат на определена възраст.

— Сигурна съм, че е така — успокой ме тя.

— Благодаря ти, мамо. За мен е голямо облекчение. Не мога да си го представя да живее сам. Само с магазина и работата си, без да има при кого да се прибира вечер, сам-самичък през уикендите... звучи невъобразимо.

— По-лошо е от невъобразимо, така че въобще не се напъгай да си го представиш. Но сега трябва да те помоля за нещо в замяна. Защото има нещо, което аз пък не мога да си представя. Никога досега не съм те молила за каквото и да било. Никога не съм го правила, защото не е имало за какво. Защото като син ти нямаш грешка. Винаги си се старал да бъдеш добро момче. Винаги си бил най-добрият син, когото може да има една майка. Но ще те помоля да прекратиш отношенията си с госпожица Хътън. Защото да си с нея, е невъобразимо за мен. Марки, ти си тук, за да се учиш, да изучаваш Върховния съд и Томас Джеферсън, да се подготвяш да влезеш в юридическия факултет. Тук си, за да можеш един ден да станеш личност в това общество, която да е за пример и към която да се обръщат за помощ. Тук си, за да не ти се налага да си от онези Меснърови като дядо ти и баща ти, и братовчедите ти, за да не

работиш в месарница до края на дните си. Не си тук, за да си търсиш белята с едно момиче, стиснало бръснача, за да си пререже китките.

— Китката — поправих я. — Прерязала си е едната китка.

— Едната стига. Човек има само две, така че едната е достатъчна. Марки, ще остана при баща ти и в замяна ще те помоля да я зарежеш, преди да си затънал и да не знаеш как да се измъкнеш. Искам да сключим сделка. Ще сключиш ли сделка с мен?

— Да.

— Така те искам! Това е то моето снажно, прекрасно момче! Светът е пълен с млади жени, които не са си рязали никакви китки — които не са рязали нищо. Милиони са. Намери своята сред тях. Не е задължително да е еврейка, може да е всякаква. Сега сме 1951 година. Не живееш в стария свят с моите родители и техните родители, и техните преди това. За какво ти е? Старият свят е далече, много е далече и всичко, свързано с него, отдавна го няма. Остана единствено кашерното месо. То е достатъчно. Стига. Трябва да стигне. И навярно ще стигне. Всичко друго ще се нагласи. Ние тримата никога не сме живели в бедност и няма да го допуснем и сега. Ние сме американци. Излизай с когото си поискаш, ожени се за когото си поискаш, прави каквото и с когото решиш — стига никога да не е докосвала бръснарско ножче до себе си с намерението да сложи край на живота си. Момиче, което е било наранено толкова дълбоко, че да пожелае такава неща, не е за теб. Да искаш да изтриеш всичко, преди животът ти още дори да е започнал — категорично не! Нямах работа с такъв човек, независимо че прилича на богиня и ти носи красиви цветя. Тя е прекрасна млада жена, няма никакво съмнение в това. Очевидно е добре възпитана. Макар да ми се струва, че във възпитанието ѝ има повече, отколкото се вижда на повърхността. Човек никога не знае с тези неща. Никога не е ясно какво точно се случва зад стените на хорските къщи. Когато на детето нещо не му е наред, най-напред погледни семейството. Независимо от всичко, аз ѝ симпатизирам. Нямам нищо против нея. Желая ѝ късмет. Моля се животът ѝ да не бъде пропилян напразно. Но ти си единственият ми син, единственото ми дете, нося отговорност не за нея, а за теб. Трябва да отрежеш тази връзка от корен. Потърси си приятелка другаде.

— Разбирам — отроних.

— Наистина ли? Или го казваш само за да избегнеш кавга?

— Не ме е страх от кавги, мамо. Знаеш го.

— Знам, че си силен. Изправи се срещу баща ти, а той не е за подценяване. И имаше право да му се опълчиш; между нас казано, гордея се с теб, задето застана насреща му. Но се надявам това да не означава, че когато си тръгна от тук, ще ти дойде друг акъл. Няма, нали, Марки? Щом се върнеш в училище, когато тя дойде да те види, когато започне да плаче и видиш сълзите ѝ, няма да се разколебаеш, нали? Това момиче прелива от сълзи. Вижда се още от пръв поглед. Отвътре е цялата в сълзи. Можеш ли да устоиш на сълзите ѝ, Маркърс?

— Да.

— Можеш ли да устоиш на истерично пищене, ако се стигне дотам? Можеш ли да устоиш на отчаяни молби? Можеш ли да извърнеш глава, когато изтерзана от болка те моли, умолява те да направиш нещо за нея, а ти да я отблъснеш? Да, на баща си можа да кажеш: „Не е твоя работа, остави ме на мира“. Но можеш ли да разчиташ на силата, която изисква такава постъпка? Защото освен другото, имаш и съвест. И се гордея, че имаш съвест, но тази съвест може да се превърне в твой враг. Имаш съвест и си състрадателен, и освен това си мил по душа, така че, отговори ми, способен ли си да направиш с момичето онова, което може да ти се наложи? Защото слабостта на другите може да те унищожи по същия начин, както и силата им. Слабите хора не са безобидни. Тяхната слабост може да се превърне в тяхна сила. Толкова нестабилен човек за теб може да се превърне в заплаха, Марки, в капан.

— Не е нужно да продължаваш, мамо. Спри дотук. Разбрахме се.

И тя ме пое в майчинските си обятия, ръцете ѝ бяха силни колкото моите, ако не и повече, и рече:

— Толкова си емоционален. Емоционален си като баща си и всичките му братя. Ти си Меснър и приличаш на всички от рода Меснър. Някога баща ти беше чувствителният, разумният, единственият с глава върху раменете. Сега поради някаква причина той е не по-малко луд от останалите. Меснъррови не са просто семейство месари. Те са семейство кряскачи и семейство, което тропаш с крак и си блъска главата в стената, а изведнъж баща ти стана същият като тях. Не бъди такъв. Бъди по-велик от чувствата си. Не ти го налагам — животът го налага. В противен случай ще бъдеш пометен от чувствата си. Ще бъдеш повлечен в морето и никой никога няма да

те види. Чувствата могат да бъдат най-големият проблем на живота. Чувствата могат да правят най-ужасните номера. Така постъпиха с мен, когато дойдох при теб и обявих, че ще се разведа с баща ти. Вече се справих с тези чувства. Обещай ми, че ти също ще се справиш със своите.

— Обещавам ти. Ще се справя.

Целунахме се и докато и двамата мислехме за баща ми, сякаш бяхме привлечени един към друг от отчаяния си копнеж да се случи чудо.

---

[1] Хенри Лонгфелоу, „Стрелата и песента“. — Б. пр. ↑

III

В лечебницата ме заведоха до тясното болнично легло — едно от трите в доста мъничка, светла стая с изглед към горите около кампуса, — което щеше да бъде мое през следващата седмица. Сестрата ми показва как да дърпам пердето около леглото си, ако искам да остана насаме, макар че, както обясни, другите две легла били свободни, така че за момента съм имал на разположение цялата стая. Показва ми банята отгатак коридора, където имаше мивка, тоалетна и душ. При вида и на трите се сетих как майка ми търкаше банята в болницата, след като Оливия си тръгна към кампуса — след като Оливия си тръгна, за да не бъде поканена в живота ми никога повече, стига да удържа на обещанието, което дадох на майка ми.

Сони Котлър беше с мен в лечебницата и ми помогна да си пренеса багажа — учебници и тоалетни принадлежности, — така че спазих дадените при изписването инструкции да не нося или вдигам каквото и да било. Докато пътувахме с колата на Сони от болницата, той ми напомни да му се обаждам за всичко, което се сетя, и ме покани на вечеря в братството същата вечер. Беше страшно любезен и внимателен и се запитах дали майка ми е разговаряла с него за Оливия и дали той прелива от желание да ми помогне да не страдам по нея и да не наруша уговорката с майка ми, или тайно възнамерява да ѝ се обади и да я изведе пак, след като и бездруго съм я зарязал. Колкото и да ми помагаше Сони, не можех да се справя със своята мнителност.

Всичко, което виждах и чувах, насочваше мислите ми към Оливия. Отказах да отида в дома на братството на Сони и предпочетох да изям първата си вечеря сам в столовата в кампуса с надеждата да засека Оливия да се храни сама на някоя от по-малките маси. На връщане към лечебницата избрах заобиколния път, минах покрай „Совата“, където надзърнах, за да видя дали пък не се храни сама на бара — макар да знаех, че ненавижда това място точно толкова, колкото и аз. И през цялото време, докато търсех възможност да се натъкна на нея, и през цялото време, докато установявах, че всичко, като се започне от банята в лечебницата, ми напомня на нея, в главата

ми звучеше един глас: „Вече ми липсваш. Винаги ще ми липсваш. Никога няма да срещна никоя като теб!“. И непрекъснато в отговор до мен достигаше мелодичното, лековато „Изстрелях аз стрела във висинето / и на земята падна тя, незнайно где“. „О, Оливия — мислех си, докато започвах да ѝ пиша поредното писмо, естествено, наум, — ти си толкова прекрасна, толкова красива, толкова умна, толкова благородна, толкова чиста, толкова уникално сексапилна. Какво като си си прерязала китката? Нали зарасна. А ти самата вече си излекувана! Е, направи ми свирка — престъпление ли е? Е, направила си и на Сони Котлър — престъпление...?“ Но не можех да понеса лесно тази мисъл и съпътстващия я спомен и ми бяха нужни немалко усилия, за да я залича. „Искам да бъда с теб. Искам да бъда близо до теб. Ти си богиня — майка ми е права. А кой изоставя богиня, защото майка му иска това от него? Майка ми няма да се разведе с баща ми, каквото и да правя. За нищо на света не би го изпратила да живее с котките зад магазина. Твърдението ѝ, че ще се разведе с него и е наела адвокат, беше просто ход, чрез който искаше да ме изиграе. Но от друга страна, не би могло да е ход, понеже нали ми разказа, че смята да се разведе, още преди да знае за твоето съществуване. Освен ако не е знаела чрез роднините на Котлър в Нюарк. Но майка ми никога няма да ме излъже по такъв начин. Нито пък аз бих могъл. В капан съм — дадох ѝ обещание, което не мога да наруша, а спазването му ще ме съсипе!“

Или пък, продължих да си разсъждавам, бих могъл да наруша обещанието, без тя да разбере... Но когато във вторник отидох в час по история, всяка възможност да предам доверието на майка ми се изпари, защото Оливия я нямаше. Не дойде и в четвъртък. Не я видях и в църквата, където ходехме в сряда. Огледах местата едно по едно, на всяка редица — нямаше я. А си мислех как в църквата ще седнем един до друг и всичко, което ме побърква, изведнъж ще се превърне в източник на радост, и Оливия ще се смее очарователно край мен.

Но тя бе напуснала училище. Разбрах го в мига, когато видях, че я няма в часа по история, а след това потвърдих подозренията си, като се обадох в пансиона ѝ и поисках да говоря с нея. Отсреща вдигнаха и отговорът беше: „Тя си замина“ — любезно, но така, че да си помисля, че се е случило нещо повече от това, на Оливия просто да ѝ се е наложило да си „замине“ — нещо, за което не биваше да се говори.

След като не ѝ се бях обадил и не се бях свързал с нея, тя пак беше направила опит да се самоубие — сигурно това се е случило. След като беше наречена „госпожица Хътън“ десетина пъти в рамките на двайсет минути от страна на майка ми, след като е чакала напразно да ѝ звънна по телефона, след като се прибера и се настаня в лечебницата, е взела мерки — от онези, за които майка ми ме предупреди. Значи, съм извадил късмет, а? Избегнал съм гадже самоубийца, а? Да, и никога в живота ми не се бях чувствал по-съкрушен.

Ами ако не просто е направила опит за самоубийство? Ами ако е бил успешен? Ако този път е прерязала и двете си китки и е умряла от кръвозагуба в пансиона — ако го е направила навън край гробището, където спрях колата онази нощ? Не само колежът, но и семейството ѝ биха направили всичко възможно, за да запазят тайната ѝ. По този начин никой в „Уайнсбърг“ не би узнал какво се е случило и никой, освен мен, не би се досетил защо. Освен ако не е оставила бележка. Тогава всички ще обвинят мен за самоубийството ѝ — мен и майка ми. Трябваше да се върна в „Дженкинс“ и долу в мазето, срещу пощата, да намеря телефон със стотинки и сгъваща се врата, която се затваря плътно, за да мога да се обадя, без никой да ме чуе. В пощата не намерих бележка от Оливия — беше първото, което проверих, след като Сони ме настани в лечебницата. Преди да се обадя, проверих още веднъж и този път намерих плик с написано на ръка писмо от декана Кодуел:

Скъпи Маркъс,

Всички тук се радваме да те приветстваме обратно в кампуса и да получим уверенията на лекаря, че си в първокласна форма. Надявам се, че сега ще преосмислиш решението си да не участваш в бейзболното първенство напролет. Новият отбор се нуждае от дългокрак и способен инфилдър от калибъра на Марти Марион от „Кардс“ и ми се струва, че ти отговаряш на изискванията. Подозирам, че си доста бърз в краката, и както знаеш, има начини да се стигне до базата и да се асистира за отбелязване на точка, без да е необходимо топката да бъде запратена отвъд оградата. Устремното тичане към базата е една от най-

красивите гледки в света на спорта. Вече пуснах мухата на тренъора Порцлайн. Няма търпение да се запознаете и да те види на квалификациите, които ще се проведат на първи март. Добре дошъл с възвърнати сили в обществото на „Уайнсбърг“. Ще ми се да възприема този момент като завръщане в стадото. Надявам се за теб да е същото. Ако мога да съм ти от полза с нещо, моля, не се колебай да се отбиеш до кабинета ми.

Поздрави,

Хоус Д. Кодуел,
Декан на момчетата

Смених петдоларова банкнота на монети от по четвърт долар на гишето в пощата, след което затворих плътно тежката стъклена врата и се настаних в телефонната кабина, където подредих монетите на купчинки от по четири върху извитата полица под телефонния апарат, където някой си Г. Л. беше дръзнал да издълбае инициалите си. Тукатси ми мина мисълта как ли е бил наказан въпросният Г. Л., след като са го хванали.

Бях готов за неясно какво и вече целият бях плувнал в пот, както онзи път, в кабинета на Кодуел. Набрах номера на справки и попитах за доктор Хътън от Хънтинг Вали. И наистина имаше един доктор Тайлър Хътън. Записах два номера — служебен и личен. Все още беше през деня и веднъж убеден, че Оливия е мъртва, реших да звънна на служебния, като си казах, че баща ѝ сигурно няма да е на работа поради смъртта в семейството и че като поговоря с някой на рецепцията или пък със сестра, бих могъл да получа представа какво се е случило. Не исках да говоря с родителите ѝ от страх да не би да чуя думите: „А, значи, ти си онзи, ти си онова момче, ти си онзи Маркърс от предсмъртната ѝ бележка“. След като операторът за междуградски разговори набра служебния номер, аз пъхнах няколко монети в процепа и казах:

— Здравейте, обажда се приятел на Оливия. — Но не знаех как да продължа.

В другия край на линията се чу женски глас:

— Тук е кабинетът на доктор Хътън.

— Да, знам, искам да науча нещо за Оливия.

— Това е кабинетът — повтори онази и затвори.

Спуснах се директно от хълма, на който беше разположен централният двор, и се отправих към женските общежития и нагоре по стълбите на „Доланд Хол“, където беше живяла Оливия и откъдето я бях взел с колата на Елуин вечерта на срещата ни, която подпечата съдбата ѝ. Влязох и пред погледа ми се издигна напърно разположената рецепция, препречила достъпа до първия етаж и стълбището. Зад тезгяха имаше дежурна. Показах ѝ личната си карта и я помолих да се обади на Оливия и да ѝ каже, че я чакам във фойето. Вече бях звънял в „Доланд“ в четвъртък, след като Оливия пропусна втори час по история, и бях поискал да разговарям с нея. Именно тогава ме уведомиха, че си е заминала. „Кога ще се върне?“ „Прибра се у дома.“ Сега отново попитах за нея, вече лично, и ме отрязаха по същия начин.

— Завинаги ли си замина? — настоях.

Дежурната само сви рамене.

— Добре ли е, знаете ли?

Отне ѝ доста време, докато реши какво да ми отговори, и накрая не отговори нищо.

Беше петък, втори ноември. Вече пет дни, откак ме бяха изписали, и по план трябваше в понеделник пак да започна да изкачвам трите етажа до стаята ми в „Нийл Хол“, но се чувствах по-слаб, отколкото когато ме вдигнаха от болничното легло, за да направя първите си стъпки след операцията. На кого да се обадя, за да потвърди, че Оливия е мъртва, без в същото време да бъда обвинен, че съм отговорен за смъртта ѝ? Дали във вестника няма да има съобщение за смъртта на възпитаничка на „Уайнсбърг“, причинена от собствената ѝ ръка? Дали да не отида до библиотеката и да прероя последните броеве на кливландския ежедневник, за да разбера? Новината със сигурност няма да е поместена в градския вестник „Уайнсбърг Игъл“, нито пък в студентското вестниче „Оулс Ай“. Човек може да направи двайсет опита за самоубийство и пак да не се появи на страниците на този безвкусен и блудкав парцал. Какво правя на място като „Уайнсбърг“? Защо не се прибера да си ям обяда от хартиена торбичка заедно със Спинели недалече от пияниците в местния парк и да играя втора база за „Робърт Трийт“, и да запиша всичките страхотни курсове при нюйоркските ми преподаватели? Ако

не беше баща ми, ако не беше Флъсър, ако не беше Елуин, ако не беше Оливия...

В следващия момент вече излизах тичешком от „Доланд“ и летях към „Дженкинс“, забързах по коридора на първия етаж към кабинета на декан Кодуел и помолих секретарката му да се видя с него. Тя ме остави да чакам на един стол срещу бюрото ѝ в приемната, докато деканът приключи срещата си с друг студент. Въпросният студент се оказа Бърт Флъсър, когото не бях виждал, откак се изнесох от първата си стая. Какво прави той при декана? Всъщност защо не се вижда с декана всеки ден? Би трябвало да е в непрекъснатата разпра с него. Би трябвало да е в непрекъснатата разпра с всеки. Провокация, бунт и порицание. Как човек се справя с тази драма ден след ден? И кой друг, ако не някой като Флъсър, би искал да е непрекъснато от грешната страна, да му се карат и да го порицават, да бъде презрян и самотен, отритнат от всички, ненавистен? Къде другаде, ако не в „Уайнсбърг“, един Бъртрам Флъсър би могъл да се наслаждава до насита на изобилие от укор? Тук, в света на праведните, анатемата бе в своята стихия — повече, отколкото би могло да се каже за мен.

Без да обръща внимание на присъствието на секретарката, Флъсър се обърна към мен:

— Това с повръщането... добро изпълнение.

После продължи към вратата на коридора, където се обърна и изсъска:

— „Но ще платя и аз на всички вас!“

Секретарката се направи, че не е чула нищо, и само стана, за да ме изпрати до вратата на декана, където почука и каза:

— Господин Меснър.

Той заобиколи писалището, за да се ръкува с мен. Вонята, която бях оставил след себе си, вече отдавна бе заличена. Тогава откъде Флъсър знае? Защото всички знаят? Защото секретарката на декана си е направила труда да пусне мълвата? Тази лицемерно набожна колежанска дупка... как само я ненавиждах.

— Изглеждаш добре, Маркърс — подхвана деканът. — Малко си поотслабнал, но иначе ми се виждаш добре.

— Декан Кодуел, не знам към кого другиго да се обърна по един много важен за мен въпрос. Не повърнах нарочно в кабинета ви, нали сте наясно?

— Не беше добре, разболяваше се, това е. Сега се възстановяваш и скоро пак ще бъдеш във форма. Какво мога да направя за теб?

— Дойдох във връзка с една съученичка — подхванах. — Посещавахме заедно часа по история. А се оказва, че я няма. Когато ви казах, че съм излизал на среща с момиче, беше с нея. Оливия Хътън. А сега е изчезнала. Никой не иска да ми каже къде или защо. Бих искал да знам какво ѝ се е случило. Боя се, че е нещо ужасно. Боя се, че може и аз да съм намесен по някакъв начин.

Това, последното, не биваше да го казваш, рекох си. Ще те изхвърлят от колежа за съучастие в самоубийство. Може дори на властите да те предадат. Сигурно и Г. Л. са го пратили в полицията.

Още пазех в джоба си писмото на декана, с което ме приветстваше „с възстановени сили“ обратно в колежа. Току-що го бях получил. То ме накара да отида в кабинета му — ето как глупашки бях налупал въдицата.

— Какво си направил — попита той, — че да си мислиш такива работи?

— Излязох с нея на среща.

— На тази среща случи ли се нещо, което би искал да споделиш с мен?

— Не, сър. — Беше ме подмамил с едно нищо и никакво написано на ръка писмо. „Устремното тичане към базата е една от най-красивите гледки в света на спорта. Вече пуснах мухата на треньора Порцлайн. Няма търпение да се запознаете и да те види на квалификациите...“ Не, Кодуел е този, който е нямал търпение да ме види заради Оливия. И аз бях стъпил право в капана му.

— „Господин декан“ — любезно ме поправи той, — обръщай се така към мен, ако обичаш.

— Отговорът е „не“, господин декан — повторих. — Не се е случило нищо, което да искам да споделя с вас.

— Сигурен ли си?

— Категорично. — И веднага си представих предсмъртното ѝ писмо и си дадох сметка как току-що се оставих да бъда подмамен сам да се улича: „Маркърс Месър и аз имахме сексуална връзка, а после той ме захвърли като парцал. Предпочитам да умра, отколкото да живея с този срам“.

— От теб ли е бременна младата дама, Маркърс?

— Не... няма такова нещо.

— Сигурен ли си?

— Напълно.

— Доколкото ти е известно, не е била бременна?

— Точно така.

— И казваш истината?

— Да!

— И не си я насилил? Не си насилил Оливия Хътън?

— Не, сър, никога.

— Посетила те е в болницата, нали?

— Да, господин декан.

— Според служител на болничното заведение нещо се е случило между вас двамата в болницата, нещо безсрамно, което не е убягнало от погледа на персонала и е надлежно записано. И при все това твърдиш, че не си я насилил в стаята си?

— Но току-що ми бяха отстранили апендикса, господин декан.

— Това не отговаря на въпроса ми.

— Никога в живота ми не съм си служил със сила, декан Кодуел. Прямо никого. Никога не ми се е налагало — добавих.

— Не ти се е налагало. Мога ли да попитам какво означава това?

— Не, сър, не можете. Декан Кодуел, много ми е трудно да говоря за това. Наистина мисля, че съм в правото си да вярвам, че каквото и да се е случило в личното пространство на болничната ми стая, то е било само между мен и Оливия.

— Може би да, може би не. Мисля, всеки ще се съгласи, че с оглед на обстоятелствата, ако изобщо е било само между теб и нея, вече не е. Според мен можем да се съгласим, че поради тази причина си дошъл да се видим.

— Защо?

— Защото Оливия вече не е тук.

— Къде е?

— Оливия получи нервна криза, Маркърс. Наложил се да бъде откарана с линейка.

Тя, която изглеждаше по този начин, да бъде откарана с линейка? Това момиче, надарено с толкова ум и с онази красота, с онази осанка, с онова очарование и с онази съобразителност? Беше едва ли не по-лошо, отколкото да е мъртва. Най-интелигентното момиче тук е

откарано с линейка заради нервна криза, докато всички останали в кампуса си правят подробен преглед в библейския смисъл и приключват живи и здрави!

— Не знам точно какво се има предвид под нервна криза — признах аз на Кодуел.

— Човек губи контрол над себе си. Всичко ти идва повече и се отказваш, сригаш се по всички възможни начини. Имаш контрол над чувствата си не повече от дете и трябва да бъдеш хоспитализиран и да се грижат за теб като за дете, докато се възстановиш. Ако изобщо някога се възстановиш. Колежът пое риск с Оливия Хътън. Бяхме запознати с психическото ѝ състояние в миналото. Знаехме, че е била лекувана с електрошокова терапия, както и тъжната история на пропаданията ѝ — едно след друго. Но баща ѝ е хирург в Кливланд и изтъкнат възпитаник на „Уайнсбърг“, затова я приехме по молба на доктор Хътън. Нещата не се развиваха добре нито за доктора, нито за колежа, а най-малко пък за самата Оливия.

— Но тя добре ли е? — И докато задавах този въпрос, самият аз имах чувството, че всеки момент ще се сринат. Моля ви, повтарях си, моля ви, декан Кодуел, нека си поговорим благоразумно за Оливия и да не споменаваме „пропадания“ и „електрошок“! Тогава си дадох сметка, че той прави точно това.

— Казах ти — продължи, — момичето прекара криза. Не, не е добре. Оливия е бременна. Въпреки цялата ѝ история, някой не се е въздържал и сега тя е бременна.

— О, не! — възкликнах аз. — А къде е тя?

— В клиника за лечение на психиатрични заболявания.

— Но не е възможно и да е бременна.

— Възможно е и е бременна. Безпомощна млада жена, дълбоко нещастен човек, който страда от хронични умствени и емоционални проблеми, неспособна да се предпази от клопките в живота на една девойка, а ето че някой се е възползвал от нея. Някой, комуто предстои да дава обяснения надълго и нашироко.

— Не съм аз — побързах да отговоря.

— От това, което ни бе докладвано за поведението ти като пациент в болницата, оставам с друго впечатление, Маркърс.

— Не ме интересува с какво впечатление оставате. Няма да бъда съден неоснователно. Сър, за пореден път изразявам възмущението си

от начина, по който ме представяте. Подменяте моите мотиви, както и делата ми. Не съм извършвал сексуален акт с Оливия Хътън. — С пламнало лице додадох: — Никога не съм извършвал сексуален акт с когото и да било. Никой на този свят не може да е забременял от мен. Това е невъзможно!

— Предвид информацията, с която разполагаме — прекъсна ме деканът, — това също е трудно за вярване.

— О, майната ви! — Да, войнствено, гневно, импулсивно и за втори път в „Уайнсбърг“. Но нямаше да допусна да ме съдят без основания. Вече ми писна от всички.

Той се изправи, но не за да отстъпи назад като Елуин и да ме фрасне, а за да ми даде възможност да го огледам в цялата му внушителна делова осанка. Нищо не помръдваше, само очите му, които оглеждаха внимателно лицето ми, сякаш само по себе си то представляваше морален скандал.

Излязох и очакването да бъда изключен започна. Не можех да повярвам, че Оливия е бременна, също както не можех да повярвам, че е духала на Котлър или на друг в „Уайнсбърг“, освен на мен. Но независимо дали беше вярно, че е бременна — бременна, без да ми каже; бременна, както излизаше, от една нощ; бременна навярно още преди да дойде в „Уайнсбърг“; бременна, почти невероятно, като тяхната Дева Мария, — самият аз бях всмукан от безсъдържателните и блудкави уайнсбъргски нрави, но и от високата нравственост, която притискаше деспотично живота ми; именно тази ограничаваща висока нравственост, която — вече бях готов да заключа — беше довела Оливия до лудост. Не търси причината в семейството, мамо — погледни онова, което закостенелият свят дамгосва като недопустимо! Погледни мен, с цялото ми жалко традиционно възпитание, виж как при преместването ми тук не ми беше по силите да имам доверие на момиче само защото ми е направило свирка!

Моята стая. Моята стая, моят дом, моето убежище, моят миниатюрен уайнсбъргски рай — когато се добрах дотам онзи петък след преход, който не очаквах да ми се стори чак толкова изнурителен предвид нищожните три и половина етажа догоре, заварих чаршафите, одеялата и възглавниците разхвърляни във всички посоки, а матракът и

подът — засипани със съдържанието на чекмеджетата на скрина ми, които бяха оставени да зоят отворени. Потници, бельо, чорапи и носни кърпи бяха смачкани на топки и разпилени по протритото дюшеме заедно с ризи и панталони, свалени от закачалките в миниатюрната ниша, която ми служеше за килер, и размятани навсякъде. Тогава забелязах — в ъгъла, под високото прозорче на помещението — боклука: огризки от ябълки, обелки от банани, бутилки от кока-кола, опаковки от бисквити, станиоли от вафли, бурканчета от сладко, наченати сандвичи и разпарчетосани комати вакуумиран хляб, наклепани с нещо, което в първия момент ми се стори като изпражнения, но за щастие се оказа само фъстъчено масло. Изпод купчината изпълзя мишка и затопурка енергично да се шмугне под леглото, след което се скри от погледа ми. Втора мишка. И трета.

Оливия. Ядосана на майка ми и на мен, Оливия е дошла да претършува и преобърне нагоре с краката стаята ми, после е отишла да се самоубие. Изпитах ужас при мисълта, че е можела, обезумяла от ярост, да сложи край на откаченото фиаско и да си среже китките ей там, на леглото ми.

Носеше се миризма на развалена храна и още една, също толкова осезаема, но не можах да я разпозная веднага, толкова бях потресен от видяното и от изводите, които си направих. Точно пред крака ми видях единичен чорап, обърнат с опакото навън. Вдигнах го и го доближих до носа ми. Чорапът, вкочанен и обезформен, смърдеше не на крака, а на засъхнала сперма. Всичко, което вдигнах и помирисах, смърдеше на същото. Всичко беше накиснато в сперма. Дрехите за сто долара, които си бях купил от специализирания магазин за униформи, бяха пощадени единствено защото ми бяха на гърба, когато отидох в лечебницата с възпаления апендикс.

Докато съм лежал в болницата, някой се бе нанесъл в стаята ми и се беше самозадоволявал денонощно, изпразвайки се в почти всяка моя вещ. Естествено, нямаше как да е Оливия. Беше Флъсър. Няма начин да не е Флъсър. „Но ще платя и аз на всички вас!“ И тази вакханалия, дело на един човек, бе отмъщението върху мен.

Внезапно започна да ми се повдига — колкото от шок, толкова и от миризмите — и прекрачих прага към празния коридор, за да попитам на висок глас какво лошо съм сторил на Бъртрам Флъсър, че да го подтикна да извърши такъв нечуван вандалски акт спрямо

мизерните ми вещи. Напразно се опитвах да проумея удоволствието, което е изпитвал при оскверняването на всичко, което ми принадлежеше. Кодуел, от една страна, Флъсър, от друга; майка ми, от една страна, и баща ми, от друга; игрищата, мила Оливия, от една страна, и съкрушената Оливия, от друга. И помежду всички тях настойчиво защитих себе си с нелепа канонада от викове: „По дяволите!“.

Сони Котлър ми обясни всичко, когато дойде да ме прибере с колата си и го заведох горе да му покажа стаята. Както стоеше до мен на прага, Сони рече:

— Той те обича, Маркър. Това са символи на неговата любов.

— И боклукът ли?

— Особено боклукът. Местният Джон Баримор^[1] е изгубил почва под краката си.

— Нима? Флъсър е обратен?

— Луд за връзване, обратен като хастар. Да го беше видял в ония ми ти сатенени бричове в „Училище за сплетни“. На сцената Флъсър е уникален — перфектна мимика, изключителен комик. Извън сцената е напълно изтрещял. Извън сцената Флъсър е изрод. Има такива хора изроди, Маркър, и ето че ти се сблъска с един от тях.

— Но това не може да е любов, звучи абсурдно!

— Много неща в любовта са абсурдни — обясни Котлър. — Доказва ти колко е потентен.

— Не, ако тук има нещо, то е омраза. Противопоставяне. Флъсър е превърнал стаята ми в буняще, защото ме мрази вдън душа. А какво съм му направил? Счупих му проклетата плоча, с която ми надуваше главата по цяла нощ! Само че това беше преди няколко седмици, малко след като дойдох тук. И му купих нова — още на другия ден отидох и му я възстанових! Но да направи нещо толкова мащабно, унищожително и отвратително като това, което по никакъв начин не мога да приема... направо не разбирам. Човек би си помислил, че е много далече от всякакви чувства към човек като мен, а ето ти: конфронтация, война, омраза! Сега какво? Какво следва? Как бих могъл да живея тук?

— Засега няма как. За тази вечер ще ти измислим легло в къщата. Мога да ти заема малко дрехи.

— Но погледни стаята, подуши я! Иска да се въргалям в тая помийна яма! Божичко, май трябва да говоря с декана, нали? Трябва да докладвам за тази вендета, нали?

— На декана? На Кодуел? Не бих те посъветвал. Флъсър няма да се кротне лесно, Маркъс, ако ти си този, който го е наклепал. Изпей на декана, и Флъсър ще го увери, че ти си мъжът на живота му. Изпей на декана, и Флъсър ще каже, че е било спречкване между любовници. Флъсър е нашият ненавистен бохем. Да, дори „Уайнсбърг“ си има бохем. Никой не може да обуздае Бъртрам Флъсър. Ако изхвърлят Флъсър заради това, ще те завлече със себе си — това ти го гарантирам. Последното, което трябва да направиш, е да кажеш на декана. Виж, първо те поваля апендектомия, после всички вещи, които притежаваш, са разпилени от Флъсър — естествено, че не можеш да разсъждаваш трезво.

— Сони, не мога да си позволя да ме изхвърлят от училище!

— Но ти нищо не си направил — възкликна той и затвори вратата на вонящата стая. — На теб са ти направили нещо.

Но аз и моята враждебност направиха много, разбира се, след като Кодуел ме обвини, че Оливия е бременна от мен.

Не харесвах Котлър, не му вярвах и в момента, в който влязох в колата му, за да приема предложението за легло и дрехи, знаех, че пак правя грешка. Той говореше много, но казваше малко, беше наперен и се мислеше за по-голяма работа не само от Кодуел, ами сигурно и от мен. Роден в най-шикозното еврейско предградие на Кливланд, дълги тъмни мигли и трапчинка на брадичката, две баскетболни отличия и — макар че е евреин — президент за втора поредна година на Общия съвет на братствата, син на баща, който не е месар, а собственик на лична застрахователна компания, и на майка, която също не е месар, а е наследила цяло състояние от един универсален магазин в Кливланд — Сони Котлър ми беше твърде лицемерен, беше ми твърде самоуверен, чевръст и находчив сам по себе си, но, общо взето, бе идеалният повърхностен младеж за пример. Най-умното, което можех да направя, беше да си обирам крушите от „Уайнсбърг“ и да се

връщам в Ню Джърси, нищо че вече бях изкарал една трета от семестъра, да се опитам, преди да ме е повлякло течението, да презапиша в „Робърт Трийт“. Да зарежа всички Флъсъровци и Котлъровци, и Кодуеловци зад себе си, да зарежа Оливия зад себе си и още утре да хвана влака към къщи — у дома, където трябва да се справям само с един объркан месар, а останалото е здраво бачкацията, непресторен, неподкупен, полуксенофобски ирландско-италиански-немско-славянски-еврейски-негърски Нюарк.

Но понеже бях афектиран, предпочетох да отида в къщата на братството, където Сони ме запозна с Марти Зиглър, един от членовете му — момче с благ глас, на което явно още не се бе налагало да се бръсне, студент първа година от Дейтън, който издигаше Сони в култ и бе готов да изпълни всяка негова молба, роден последовател на роден лидер, който, в уединението на стаята на Сони, моментално се съгласи само за долар и половина на ходене да ми бъде заместник в църквата — да се подписва с моето име на присъствената карта, да я подава на входа на излизане и да не казва никому за уговорката ни, както докато го прави, така и след като ангажиментът приключи. Имаше доверчивата усмивка на човек, който иска да се хареса на всички, и изглеждаше изпълнен с желание да се хареса колкото на Сони, толкова и на мен.

Този Зиглър си беше грешка, знаех го — последната ми грешка. Не отмъстителният Флъсър, мизантропът на колежа, а милият Зиглър — той беше съдбата, надвиснала над главата ми. Изумих се от собствените си действия. Не бях роден за следовник, нито се бях превърнал в такъв, но ето че и аз се поддадох на родения лидер, след ден като този бях твърде изтощен и сащисан, за да не го направя.

— Е, погрижихме се за църквата — обяви Сони, след като новонаетият ми заместник напусна стаята. — Проста работа, какво ще кажеш?

Така рече самоувереният Сони, макар че аз знаех извън всяко съмнение още тогава, знаех като син на изпълнения ми със страх баща, че това неестествено красиво еврейче с щедро поведение на привилегирован, свикнал да внушава респект и да получава подчинение, да печели благоразположението на всеки и никога да не се кара с никого, да привлича възхищението и вниманието на околните,

свикнал да извлича наслада от това, да е най-великото нещо в миниатюрния свят на братството си, ще се окаже ангелът на смъртта.

Още докато двамата със Сони бяхме в таванската ми стая в „Нийл Хол“, бе завалял сериозен сняг, а докато стигнем къщата на братството, вятърът бе достигнал шейсет километра в час и седмици преди Деня на благодарността снежната виелица от ноември 1951 година бе започнала да покрива северните окръзи на щата, както и съседните Мичиган и Индиана, после Западна Пенсилвания и щата Ню Йорк, и накрая голяма част от Ню Ингленд, преди да отпраши към морето. До девет вечерта бе натрупал две педи сняг и продължаваше да вали като в приказка, вятърът вече не свистеше по улиците на Уайнсбърг, старите дървета в града не се поклащаха и не скърцаха, а най-тънките им клони, подхванати от вятъра и неиздържали на тежестта на снега, се стоварваха в дворове и запречваха пътища и пешеходни алеи — вече без протест от страна на вятъра или на дърветата, просто дрипави парцали, които кръжат неспирно надолу сякаш с намерението да успокоят всичко размирно по северната граница на Охайо.

Малко след девет чухме грохота. Разтърси целия кампус, който се намираше нагоре по улица „Бъкай“, на около километър от къщата на еврейското братство, където бях вечерял и където получих собствено легло и шкафче — в комплект с прясно изпрани дрехи на Сони, които да облека, — и където бях приет за съквартирант на великия Сони за тази нощ, а ако пожелае, и за по-дълго. Грохотът, който чухме, беше като рева на тълпата на футболен мач, след като е бил отбелязан тъчдаун, само дето не стихваше. Като рев на тълпа след спечелването на купата. Като рев, изтръгнал се от дробовете на победителя в последната битка на тежка война.

Всичко започна съвсем скромно, по най-невинен детински начин: бой със снежни топки наред празния двор пред сградата „Дженкинс“, организиран от четирима първокурсници от малки градчета в Охайо, хлапетии с провинциален произход, изскочили от стаята си в общежитието, за да се порадват на първата виелица за първия си семестър в колежа. В началото към тях се присъединиха само съучениците им от същото общежитие, но когато обитателите на

двете сгради, разположени успоредно на „Дженкинс“, погледнаха през прозорците си и видяха какво става на двора, започнаха да се изсипват от „Нийл“, после от „Уотърфорд“ и скоро се разрази въодушевена снежна битка между десетки щастливи, разбеснели се хлапета, които лудуваха по джинси и тениски, по анцузи и пижами, неколцина дори само по белъо. След час те вече се замеряха не само със снежни топки, ами и с кутийки от бира, изпити по време на битката. По белия сняг се появиха пръски червена кръв заради наранявания, получени от прелитащи предмети, сред които вече се появиха учебници, кошчета за книжни отпадъци, моливи, острилки и отворени мастилници; мастилото, метнато нависоко и надалече, разплискваше синьо-черни ивици по снега на светлината на електрифицираните някогашни газени лампи, които елегантно опасваха алеите. Но кървенето ни най-малко не потуши огъня. Видът на собствената им кръв върху белия сняг може би дори даде тласък на промяната им от игриви, безразсъдно замаяни от изненадалия ги ненавременен сняг деца в шумна армия от метежници, нахъсвани от малка формация подмолни съученици да превърнат необузданата си и лекомислена постъпка в шокиращ разрушителен акт и да отприщят на воля всичко необуздано в себе си (въпреки редовното ходене на църква), да се премятат и претъркулват, да се плъзгат по хълма през дебелия сняг и да започнат една смайваща нощ, каквато никой от тяхното поколение уайнсбъргци няма да забрави, докато е жив — нощ, наречена на другия ден от „Уайнсбърг Игъл“, в емоционално заредена статия, израз на яростното недоволство на обществеността, „големият щурм на белите гащички в колежа «Уайнсбърг»“.

Нахълтаха в трите момичешки общежития — „Доланд“, „Кунс“ и „Флеминг“, — като биха пъртина в преспите, натрупани по алеите, изкатериха непочистените стълбища към входа и минаха през вратите, вече заключени солидно за през нощта, като счупиха стъклата, за да се доберат до ключалките, или направо изтърбушваха вратите с юмруци, ритници и рамене, вкарвайки камари сняг и разпенена киша в забранените за посещение общежития. С лекота прекатуриха бюрата на рецепциите, които трябваше да преграждат подстъпите към стълбището, и заляха етажите и в спалните, и в момичешките

апартаменти. Докато съученичките им се разбягаха из коридорите в търсене на място, където да се скрият, нашествениците се заеха да отварят гардероб след гардероб, да нахълтват в стаите и да ги плякосват една подир друга, като разхвърлят всеки чифт бели пликчета, които успеят да намерят, и ги мятат през прозорците над живописния побелял двор долу, където вече се бяха събрали няколкостотин момчета, наизлезли от домовете на братствата в периферията на кампуса и преджапали през преспите по улица „Бъкай“ към женското крило, за да прославят тази тъй нетипична за „Уайнсбърг“ дива вакханалия.

— Гащички! Гащички! Гащички!

Тази дума, все още тъй възпламеняваща за тях, както и при навлизането им в пубертета, доведе до мощен отклик отдолу, където събралото се множество я поде, докато горе в стаите на момичетата няколкото десетки пияни момчета, чиито дрехи, ръце, нископодстригани коси и лица бяха наклепани в синьо-черно от мастилото и алени от кръв, а от телата им капеше бира и разтопен сняг, масово извършиха онова, което вдъхновеният Флъсър бе сторил сам-самичък в малката ми стая под стрехите на „Нийл“. Не всички, далече не всички, в никакъв случай, само най-изявените дръвници сред тях — всичко на всичко трима, двама първокурсници и един предпоследна година, и тримата сред първите изключени на другия ден — мастурбираха върху заграбени пликчета, мастурбираха светкавично, колкото да щракнеш с пръсти, преди всеки от тях да изхвърли дефлорираните гащички, влажни и уханни на сперма, долу във вдигнатите ръце на ликуващата тълпа от розовобузи, покрити със сняг момчета от горните класове, от чиито усти излизаше пара като от драконова паст, докато ги насъскваха изотдолу.

Сегиз-тогиз се извисяваше самотен, плътен мъжки глас, изричащ от името на всички там, неспособни да се подчиняват на наложената целомъдрена дисциплина, дръзката истина: „Искаме момичета!“ — но като цяло се касаеше за паплач, готова да се задоволи с гащички, момичешки гащички, които доста от момчетата скоро нахлузиха на главите си като шапки или напъхаха на краката си през обувките, един вид да се подиграят с интимното облекло на другия пол, над своите панталони, все едно са се облекли наобратно. Сред многото предмети, които падаха през отворените прозорци онази нощ, бяха сутиени,

жартиери, дамски превръзки, тубички с мазила, червила, комбинезони и камизолки, нощници, няколко дамски чанти, малко щатска валута и сбирка красиви шапки. Междувременно на двора беше сътворена гигантска жена от сняг с огромен бюст, накичиха я с бельо, в начервосаната ѝ уста пъхнаха тампон като бяла цигара, а тоалета ѝ довършиха с красиво великденско боне, увенчало прическа, скалъпена от шепа влажни банкноти.

Навярно нищо от това нямаше да се случи, ако ченгетата бяха успели да се доберат до кампуса, преди невинното мятане на снежни топки пред „Дженкинс“ да е започнало да излиза извън контрол. Но никой нямаше да започне да чисти улиците на Уайнсбърг и алеите в колежа, преди да спре снегът, така че нито служителите в трите дежурни коли, собственост на местната община, нито охраната в двата автомобила на колежа успяха да доближат мястото по друг начин, освен пеша. И докато стигнат женското крило, сградите бяха опустошени, а вандалщината нямаше озаптяване.

Деканът Кодуел трябваше да спре надигането на един още посилен гротесков акт — деканът Кодуел, изправил се в целия си сто деветдесет и пет сантиметров ръст пред портала на „Доланд Хол“ по палто и с шалче и крещящ по мегафона, стиснат в голата му ръка:

— Уайнсбъргци, уайнсбъргци, приберете се в стаите си! Веднага се приберете или рискувате да бъдете изключени!

Наложи се най-почитаемият и старши декан в колежа да отправи това строго предупреждение (и в добавка да напомни, че наборната комисия привиква момчета на осемнайсет и половина, деветнайсет и двайсет години без колежанско образование), за да започне да се разпръсква въодушевената тълпа от студенти, събрали се пред женските общежития, и да ги накара да се насочат по възможно най-бързия начин обратно по спалните помещения. Що се отнася до момчетата вътре в момичешките стаи, които продължаваха да безчинстват със скриновете, едва когато общинската полиция и охраната на колежа влязоха в сградата и започнаха да ги гонят стая по стая, чак тогава от прозорците престанаха да летят пликчета — от прозорците, които бяха все така широко отворени въпреки минусовите нощни температури — и чак тогава самите нашественици започнаха да скачат през прозорците на долните етажи на „Дауланд“, „Кунс“ и „Флеминг“ в меката завивка на дълбоките преспи, и ако не си счупеха

някай крак — както се случи на двама, — да се опитват да избягат към хълма.

По-късно същата нощ Елуин Ейърс загина. Верен на себе си, той нямаше нищо общо с щурма на гащичките, но след като приключил с домашните (според свидетелските показания на петима-шестима от събратята му), прекарал остатъка от вечерта зад дома на братството, окупиран в колата си с работещ двигател, за да се топли, като само от време на време излизал да почисти снега, трупашц се бързо върху покрива, по капака и багажника, а после почистил и четирите гуми, за да им сложи чисто новите вериги, с които се бил сдобил. В името на автомобилното приключение, за да види как ще се държи мощният четирирват седан, модел 1940-а, с удължена колесна база, по-голям карбуратор и сто и трийсет конски сили, последната от престижните коли, кръстени на френския изследовател Ласал, които „Дженеръл Мотърс“ щяха някога да произведат, Елуин решил да направи тестова обиколка в дълбокия сняг по улиците на Уайнсбърг. В центъра на града, където железопътната линия била почистена от стрелочника и неговия помощник още докато траела бурята, Елуин явно се опитал да изпревари среднощен товарен влак при прелеза, който пресича Главната, и ласалът му, излизайки извън контрол, се завъртял два пъти на релсите и бил връхлетян устремно от порещия снега локомотив, пътуващ от изток към Ейкрон. Колата, с която заведох Оливия на вечеря, а след това и на гробището — исторически автомобил, дори един вид паметник в историята на фелациото в кампуса на „Уайнсбърг“ през втората половина на двайсети век — се килнал на една страна и се завъртял като топка надолу по улицата, докато не избухнал в пламъци, а Елуин Ейърс-младши загинал, очевидно при сблъсъка, след което бързо изгорял сред останките на автомобила, който му беше по-скъп от всичко друго на света и който той обичаше вместо мъж и вместо жена.

Както се оказа, Елуин не беше първият, нито дори вторият, а третият възпитаник на „Уайнсбърг“, който през годините след въвеждането на автомобила в живота на американеца, не успя да се дипломира, защото загуби състезанието със същия този среднощен товарен влак. Но той беше приел обилния снеговалеж като достойно за

вниманието му и за ласала предизвикателство, затова, също като мен, бившият ми съквартирант навлезе в царството на вечните спомени, вместо да посвети живота си на влекачите, и вече имаше на разположение вечността, за да размишлява над това, колко е забавно да се кара страхотна кола. Мислено си представях мига на удара, когато голямата като тиква глава на Елуин се е фраснала в предното стъкло и се е размазала съвсем като тиква на стотици парченца плът и кост, мозък и кръв. Двамата бяхме спали в една и съща стая, бяхме си учили уроците заедно, а ето че той бе мъртъв на двайсет и една. Беше нарекъл Оливия мръсница, а сега бе мъртъв — на двайсет и една. Първата ми мисъл, след като чух за случилото се, беше, че ако знаех какво предстои, никога не бих се изнесъл. До онзи момент единствените мои познати, които бяха умрели, бяха двамата ми големи братовчеди, загинали във войната. Елуин бе първият от умрелите ми познати, когото мразех. Беше ли нужно да престана да го мразя, за да изпитам скръб заради кончината му? Трябваше ли да се преструвам, че съжалявам да науча за смъртта му, че съм изпаднал в ужас при новината как е загинал? Трябваше ли да си сложа скръбна физиономия и да присъствам на заупокойната служба в дома на братството му, и да изкажа съболезнования на събратята му, мнозина от които познавах като пияници, дето ми подсвиркваха с пръсти в устата и ми подвикваха нещо, подозрително наподобяващо „евреин“, когато искаха да ги обслужа в кръчмата? Или пък трябваше да се върна в стаята в „Дженкинс Хол“, преди да са я дали на някого другиго?

— Елуин! — изкрещях. — Елуин, чуваш ли ме? Меснър е. Аз също съм мъртъв!

Никакъв отговор. Не, тук няма съквартиранти. Но, от друга страна, той и бездруго не би отвърнал — онзи мълчалив, сприхав мизерник, който никога не се усмихваше. — Елуин Ейърс, и в смъртта, както и в живота, неразгадаем за мен.

— Мамо! — извиках после. — Мамо, там ли си? Татко, там ли си? Мамо? Татко? Оливия? Има ли някой? Ти също ли умря, Оливия? Отговори ми! Ти си единственият подарък, направен ми от „Уайнсбърг“. От кого забременя, Оливия? Или може би сама сложи край на живота си, чаровнице неустоима?

Но нямаше с кого да говоря; можех да се обърна единствено към себе си, за да споделя своята невинност, избухванията си,

откровеността и извънмерната краткотрайност на блаженството в първата истинска година от живота ми като мъж и последната на земния ми живот. Желанието да бъда чул и никой да не ме чуе! Мъртъв съм. Непроизносимото изречение е произнесено.

— Мамо! Татко! Оливия! Мисля за вас!

Никакъв отговор. Да не предизвикаш отговор, независимо колко болезнено се опитваш да разбереш и да бъдеш разкрит. Няма ничие съзнание, само моето. Никакъв отговор. Дълбока тъга.

На другата сутрин „Уайнсбърг Игъл“ в двойния си съботен брой, посветен изцяло на цялата тази фъртуна, помела колежа, съобщи, че Елуин Ейърс-младши, випуск петдесет и втора, жертва на единствения инцидент с фатален край тази нощ, на практика е бил искрата, запалила Щурма на белите гащички, и е влетял в мигащата червена светлина на прелеза в опит да избяга от разследването на полицията — невероятна и абсурдна история, скалъпена на следващия ден, макар и не преди да бъде открадната и отпечатана на първа страница на ежедневника в родния му град — „Синсинати Инкуайърър“.

Пак онази сутрин, точно в седем, започна разчистването на кампуса, като на всеки от колежащите, признал участие в щурма, бе връчена лопата за ринене на сняг, цената на която бе прибавена към семестриалната такса за общежитие, и хората бяха разпределени на снегопочистващи отряди, чиято задача беше да разчистят пътищата и алеите в кампуса от осемдесетсантиметровата снежна покривка, разстлана от фъртуната, на места достигаща над два метра. Начело на всеки отряд бе назначен студент последна година от някой от спортните отбори на колежа, а цялата акция протичаше под надзора на преподавателите от катедрата по физическо възпитание. В същото време течаха непрекъснати разпити, провеждани през целия ден в кабинета на Кодуел. До вечерта бяха идентифицирани като подбудители единайсет първокурсници и второкурсници, девет третокурсници и двама четвъртокурсници и след като им бе отказана възможността да изкупят вината си, като се покаят посредством разчистване на сняг (или да бъдат наказани с отстраняване от учебния процес в рамките на един семестър — най-лошото наказание за младите им синове, на което се надяваха семействата на провинилите

се, понеже, видите ли, не се случило нищо кой знае какво, било просто младежка шега), бяха изключени завинаги от колежа. Сред тях бяха двамината, които си бяха счупили краката, скачайки от прозорците на момичешките общежития и които се явиха пред декана с чисто новите си гипсове — и двамата, както се твърди, със сълзи в очите и дълбоки извинения, сипеци се от устите им. Ала напразно молеха за разбиране, камо ли за милост. За Кодуел те бяха последните два плъха, напускащи кораба, и ето че си заминаха завинаги. Всеки, извикан при декана, който отрече да е участвал в Щурма на гащичките, но за когото покъсно се установеше, че лъже, също биваше незабавно и безцеремонно изключен, като общият брой на изгонените достигна осемнайсет още преди да е започнала новата седмица.

— Мен не можете ме излъга — заяви деканът Кодуел на онези, които биваха привиквани в кабинета му. — И няма да ме излъжете.

И беше прав: никой не го излъга. Нито един. В крайна сметка дори аз.

Една неделя след вечеря всички студенти от мъжки пол в „Уайнсбърг“ бяха свикани в аудиторията на сградата „Уилямсън Лит.“, за да чуят обръщението на ректора Албин Ленц. От Сони научих — докато вървахме пеш към мястото същата вечер, понеже на студентите беше забранено да си карат колите във все още заринатия под снега град — за политическата кариера на Ленц и за хипотезите на местните по отношение на намеренията му. Беше избран за губернатор два мандата, защото управлявал съседна Западна Вирджиния с твърда ръка и непоколебимост, преди да приеме да стане заместник-министър на отбраната по време на Втората световна война. След неуспешната му кандидатура за Сената на САЩ през 1948 година, негови приятели от деловите среди, членове на борда на директорите на колежа, му предложили да поеме президентския пост в „Уайнсбърг“ и той пристигнал в кампуса, решен да превърне симпатичния малък колеж в централната част на Северен Охайо, в нещо, което във встъпителното си слово нарече „люпилня за нравствено благоприличие, патриотизъм и високи критерии за лично поведение, които ще бъдат изисквани от всеки млад човек в тази страна, ако искаме да спечелим всеобщата битка за морално превъзходство, която сме подели с безбожния

съветски комунистически режим“. Някои вярваха, че Ленц е приел президентския пост в „Уайнсбърг“, за който квалификацията му не бяха точно педагогически, като трамплин към губернаторския пост на Охайо през 1952 година. Ако той успееше, щеше да се превърне във втория човек в историята на страната, оглавявал два щата — и двата силно индустриални, — и така наложил себе си като кандидат за президентската кампания на републиканците през 1956 година, който би могъл да разклати позициите на демократите сред традиционния им контингент от работническата класа. Сред студентите, естествено, Ленц беше известен не заради политическата си кариера, а с подчертано провинциалния си носов говор — беше се издигнал сам от миньорско семейство от окръг Логан, Западна Вирджиния, — който пронизваше високопарното му красноречие като пирон и след това се забиваше и в слушателя. Славеше се със своята прямота и с постоянно димящата в ръката му пура — пристрастие, спечелило му на местна почва прозвището Всевластната пура.

Застанал не зад катедрата, като преподавател, който изнася лекция, а заел стабилна позиция пред нея, с разкрасени на ширината на раменете къси крачка, той започна със застрашителен, изискващ отговори глас. В този човек нямаше нищо мило и приветливо — него просто си дължен да го слушаш. Той не се стремеше да си придаде внушителност и власт като декана Кодуел, а целеше да стресне аудиторията до смърт с необузданата си безцеремонност. Суетата му беше съвсем различна сила от тази на декана и на нея не й липсваше интелигентност. Несъмнено се съгласи с декана, че в живота няма по-сериозно нещо от правилата, но дълбокото му осъдително отношение към случилото се се прояви съвсем явно (въпреки постоянните риторически фигури, с които разкрасяваше речта си). Никога дотогава не бях виждал такова слисване и сериозност — и целенасочена съсредоточеност — да извират от събраното в една зала студентство на „Уайнсбърг“. Нямаше нито един от присъстващите, който да се осмели да извика дори пред самия себе си: „Няма такова нещо! Не е честно!“. Ректорът би могъл да се яви в залата и да опустоши студентската маса с тояга, без да предизвиква безредици или съпротива. Всъщност сякаш вече ни бяха налагали с тояга — и въпреки всичките простъпки, бяхме приели тупаника с благодарност, — преди щурмът дори да е започнал.

Може би единственият студент, който не се появи на мъжкия съвет, обявен като задължителен, бе онзи зловещ свободен дух, изпълнен с проклетия, Бърт Флъсър.

— Някой от вас тук — започна ректорът Ленц — случайно да знае какво се случи в Корея в деня, когато всички вие, мъжаги, решихте да опозорите и компрометирате името на една утвърдена институция за висше образование, чиито основи се коренят в Баптистката църква? На този ден Обединените нации и комунистическите посредници по преговорите в Корея достигнаха временно споразумение за мирна зона по източния фронт на тази разкъсвана от война страна. Предполагам, знаете какво означава „временно“. Означава, че варварските битки с нечувана жестокост, на които станяхме свидетели в Корея — толкова варварски, колкото американските сили не познават досега в историята, — може да бъдат възобновени по всяко време на деня и нощта и да отнемат още хиляди и хиляди животи на млади американци. Знае ли някой от вас какво стана в Корея преди няколко седмици, между събота, 13 октомври, и петък, 19 октомври? Не се съмнявам, че знаете какво се е случило тук по това време. На тринайсети, в събота, нашият футболен отбор победи традиционния ни противник „Боулинг Грийн“ с 41 на 14. Следващата събота, двацети, ядосахме моята алма матер, Университета на Западна Вирджиния, в напрегнато дерби, което постави нас, слабаците, на върха с резултат 21 на 20. Каква игра за „Уайнсбърг“! Но знаете ли какво стана в Корея същата тази седмица? Американската Първа кавалерийска дивизия, Трета пехотна дивизия и някогашното ми поделение през Първата световна война, Двайсет и пета пехотна дивизия, заедно с британските ни съюзници и нашите съюзници от Република Корея направиха леко настъпление в областта Олд Болди. Леко настъпление, което ни коства четири хиляди жертви. Четири хиляди млади момчета като вас, мъртви, осакатени и ранени между момента, в който сме побеждавали „Боулинг Грийн“, и момента, в който сме ядосвали Университета на Западна Вирджиния. Имате ли въобще представа какъв късмет имате, че стоите тук и гледате мачове в събота, вместо да сте там и да ви убиват в събота, а също и в понеделник, вторник, сряда, четвъртък, петък и неделя? Ако направим сравнение с жертвите, които дават млади американци на вашата възраст в тази брутална война срещу насилието на комунистическите

севернокорейски и китайски агресори, ако направим сравнение с това, имате ли някаква представа колко незряло, глупаво и идиотско изглежда поведението ви в очите на хората тук, в Уайнсбърг, и на хората в Охайо, и на хората в САЩ, които са били информирани от вестниците и телевизиите за срамните събития, разиграли се в петъчната вечер? Кажете ми, като нахлухте в женските общежития и изплашихте състудентките си почти до смърт, като герои ли се почувствахте? Като нарушихте неприкосновеността на личното им пространство и сложихте ръка на вещите им, герои ли се почувствахте? Като взехте и унищожихте вещи, които не ви принадлежат, герои ли се почувствахте? А вие, които ги насърчавахте, които не направихте нищо, за да ги спрете, които се радвахте на мъжкарската им смелост, какво ще кажете за собствената си мъжкарска смелост? Как ще ви послужи тя на вас, когато хиляда зверски ревнали китайски войници ви връхлетят в окопа, ако онези преговори в Корея се провалят? Както и ще стане, гарантирам ви го, с вой на сигнална тръба и вадене на щикове! Какво да ви правя, момчета? Няма ли никой пораснал сред вас? Нима няма нито един, комуто е хрумнало да защити обитателките на „Доланд“, „Кунс“ и „Флеминг“? Бих очаквал стотина от вас, двеста от вас, триста от вас да потушат този детински бунт! Вие защо не го направихте? Отговорете ми! Къде ви е смелостта? Къде ви е чувството за чест? Нито един от вас не показва и грам чувство за чест! Нито един! Сега ще ви кажа нещо, което не съм си и помислял, че ще ми се наложи да кажа: днес се срамувам, че съм ректор на този колеж. Срамувам се, отворен съм и съм бесен. Не искам никой да таи и капчица съмнение относно моя гняв. Гневът ми няма да се уталожи доста време, бъдете сигурни в това. Разбирам онези четирийсет и осем наши студентки — което е почти десет процента от общия им брой, — които вече напуснаха кампуса, съпроводжани от дълбоко шокираните си и потресени родители, и нямам представа дали ще се върнат. Това, което ми е известно от обажданията, които получавам от други загрижени семейства — а телефоните както в двата ми кабинета, така и у дома не са спрели да звънят от петъчната нощ насам, — е, че още доста голям брой от студентките ни обмислят или да напуснат колежа за една година, или да се преместят окончателно от „Уайнсбърг“. Не мога да кажа, че ги обвинявам. Не мога да кажа, че бих очаквал от собствената си дъщеря

да остане вярна на образователна институция, където е била не просто подценявана и подложена на унижения и страх, а е изживяла реална заплаха от физическо нараняване от армия хулигани, които явно си въобразяват, че това е някакъв вид извоюване на свобода. Защото, по мое мнение, всички вие сте точно това — тези от вас, които участваха, и тези, които не направиха нищо, за да ги спрат: неблагодарна, безотговорна, инфантилна пасмина от противни и безчинстващи мерзавци. Паплач от непокорни деца. Необуздани бебета в пелени. А, и още едно нещо, последно. Някой от вас случайно да знае колко атомни бомби са произвели в рамките на тази година, петдесет и първа, руснаците? Отговорът е две. Това означава, че нашият комунистически враг СССР, от откриването на тайната за предизвикването на ядрен взрив досега, разполага общо с три успешно изпитани атомни бомби. Ние като нация сме изправени пред голямата вероятност от немислима ядрена война със Съветския съюз, а в същото време мъжагите от „Уайнсбърг“ организират храбри щурмове на скриновете с дрехи на невинните млади жени, с които учат в едно учебно заведение. Отвъд общежитията ви светът е в пламъци, а вас ви пали бельото. Отвъд вашите братства историята е във вихъра си — битки, бомби, масови кланета, а вие не забелязвате какво се случва около вас. Е, няма да е задълго! Бъдете глупави колкото си искате, давайте всякакви знаци, че страстно искате да сте глупави, но в края на краищата историята ще ви застигне. Защото историята не е общият план — историята е сцената! И вие сте на сцената! О, колко е отвратително това ваше ужасяващо невежество спрямо собствената ви епоха! Най-ужасното от всичко е, че се заблуждавате, че сте дошли в „Уайнсбърг“ именно за да заличите това невежество. Всъщност според вас към коя епоха принадлежите? Имате ли отговор на този въпрос? Знаете ли? Изобщо имате ли някакво чувство за принадлежност към кое да е време? Дълги години от моята професионална кариера преминаха на бойното поле на политиката — неутрален републиканец, който се бори с фанатиците отляво и фанатиците отдясно. Но за мен днес тези фанатици са нищо в сравнение с вас и с варварския ви напън за безмозъчно забавление. „Давайте да откачим, давайте да се забавляваме! А какво ще кажете другия път за малко канибализъм!“ Е, господа, не тук; сред тези обрасли с бръшлян стени насладата от преднамереното злосторничество и закононарушение няма да остане безнаказана от страна на хората,

натоварени от ръководството на тази институция да поддържат идеалите и ценностите, които окарикатурихте. Не можем да допуснем подобно нещо да продължи и няма да допуснем то да продължи! Човешкото поведение подлежи на корекция и ще бъде коригирано! Край на метежа. Бунтът е потушен. Считано от тази вечер, всичко и всеки ще бъде поставен на подобаващото му място и редът в „Уайнсбърг“ ще бъде възстановен. Благоприличието ще бъде възстановено. Доброто име ще бъде възстановено. А сега ставайте и ми се махайте от погледа, необуздани смелчаци такива. И ако някой от вас реши да се махне завинаги, ако някой от вас прецени, че кодексът за човешко поведение и правилата за цивилизовано въздържание, които администрацията възнамерява да прилага стриктно, за да запази „Уайнсбърг“, не са съвместими с мъжествената му природа — за мен няма проблеми! Махайте се! Да ви няма! Заповедите са дадени! Събирайте си бунтовническата безочливост и дим да ви няма от „Уайнсбърг“ още тази нощ!

Ректорът Ленц произнесе думите „безмозъчно забавление“ с такова презрение, все едно бяха синоним на „предумишлено убийство“. А погнусата му от „бунтовническото незначитане“ беше толкова осезаема, че сякаш произнасяше името на заплаха, предвидена да подкопае не само „Уайнсбърг“, Охайо, но и самата велика република.

---

[1] Американски филмов и театрален актьор (1882–1942), в киното запомнен най-вече с ролята си в „Доктор Джекил и мистър Хайд“, а в театъра с изпълненията си в „Хамлет“ и „Ричард III“. — Б. пр. ↑

ИЗВЪН ВЪЗДЕЙСТВИЕТО

Тук споменът свършва. Дозите морфин, вкарвани една подир друга в ръката му, бяха захвърлили редник Меснър в безвремието на най-дълбока кома, но умствените процеси в главата му продължаваха да текат. Горедолу откакто мина полунощ, всичко бе запратено в пъкъла, всичко освен съзнанието му. Преди момента на прекъсването, преди мига, когато беше отвъд спомена и не можеше да си спомни нищо повече, поредицата морфинови дози на практика бяха запълнили контейнера на мозъка му с подхранващо паметта гориво и постепенно притъпяваха болката от нанесените с щик рани, които почти бяха отделили крака от тялото му и бяха смлели червата и гениталиите му на пихтия. Окопите на хълма, където живееха вече цяла седмица в близост до телена мрежа на труднодостъпен хребет в Централна Корея, през нощта бяха превзети от китайците и сега навсякъде се валяха разчленени трупове. Когато радиостанцията се скапа, с него и с партньора му Брънсън беше свършено — не помнеше да е бил сред толкова кръв от малък, когато работеше в месарницата и наблюдаваше ритуалното убиване на животните, според изискванията на еврейския закон. А стоманеното острие, което го разсече, беше също толкова наточено и резултатно като ножовете, които използваша в магазина, за да разфасоват и подготвят месото за своите клиенти. Опитите на двама санитарии да спрат кървенето и да прелеят кръв на редник Меснър в крайна сметка се оказаха безуспешни и мозък, бъбреци, дробове, сърце — всичко — отказаха малко след зазоряване на 31 март 1952 година. Сега беше съвсем и напълно умрял, извън пропастта и далече отвъд предизвиканите от морфина спомени, жертва на последния си конфликт, най-свирепият и страховит от всички. Свалиха пелерината през главата му, извадиха от колана му гранатите, които така и не бе успял да намери възможност да метне, и бързо се завтекоха към Брънсън, следващият на път да издъхне.

В битката за набеязания стръмен хълм на скалистия хребет в Централна Корея и двете страни дадоха жертви, тъй многобройни, че

превърнаха боя във фанатично бедствие, досущ като самата война. Малцината бити и ранени, които не бяха наръгани смъртоносно или направени на парчета, постепенно се оттеглиха преди зазоряване, като оставиха Планината на клането — както стана известен в историята на тази война от средата на века въпросният хълм — застлана с трупове и изпразнена от човешко присъствие, както е била в течение на многото хиляди години, преди да се появи основателна причина коя да е от двете страни да унищожи другата. В ротата на редник Меснър оцеляха едва дванайсетима от двеста, като нямаше нито един от тях, който да не е откачил и да не е облян в сълзи, включително командващият двайсет и четири годишен капитан, чието лице бе смазано от приклада на пушка, размахан като бейзболна бухалка. Атаката на комунистите бе проведена от над хиляда души. Китайците дадоха между осемстотин и деветстотин жертви. Те продължаваха да прииждат и да загиват, като крачеха под звуците на бойни сирени и повтаряха: „Станете вие, които отказвате да бъдете роби!“, и отстъпваха през покритото с трупове и повалени дървета бойно поле, като застрелваха своите ранени и когото успееша да видят от нашите. Автоматите им бяха руско производство.

На другия следобед в Америка двама войници застанаха пред вратата на Меснърови в апартамента им в Нюарк, за да съобщят на родителите на редника, че единственият им син е бил убит в битка. Господин Меснър така и не се възстанови от новината. През хлипове успя да каже на жена си:

— Казах му да се пази. Никога не ме слуша. Ти ме молеше да не заключвам два пъти вратата, когато исках да го науча на нещо, ама ти самата не можа да го научиш на нищо. А сега вече го няма. Двойното заключване на вратата не го научи на нищо. И сега го няма. Момчето ни го няма. Бях прав, Маркъс, предчувствах го — вече те няма, отиде си завинаги! Не мога да го понеса. Няма да мога да живея с тази мисъл.

Така и стана. Когато магазинът отвори след периода на траур, баща му никога повече не се пошегува с клиент. Или работеше мълчаливо, като само от време на време се покашляше, или промърморваше на клиента, когото обслужваше:

— Синът ни загина.

Престана да се бръсне, вече не се решеше и скоро един подир друг клиентите започнаха да се отдръпват и да си търсят друг кашерен

месар в махалата, от когото да пазаруват, а голяма част от тях се пренасочиха и започнаха да си купуват месо от супермаркета. Един ден господин Меснър дотолкова не внимаваше в това, което прави, че ножът му се подхлъзна на един кокал, върхът на острието проникна в стомаха му и оттам бликна кръв, наложи се да го шият. Всичко на всичко, само след осемнайсет месеца потресаващата загуба изцеди живота от жилите на окаения човечец; умря десетина години преди емфиземата, която щеше да развие, да стане достатъчно остра, че да го убие.

Майката бе силна и живя почти до сто години, макар че нейният живот също бе съсипан. Не мина нито ден, без да погледне снимката от завършването на гимназията на красивото си момче, поставена в рамка на бюфета в трапезарията, и да не попита починалия си съпруг на висок глас, сподавен от хлипове: „Защо го прогони от къщи? Миг гняв и ето какъв е резултатът! Какво значение има кога се е прибрал? Тогава поне си беше у дома, когато и да се е прибрал! А сега къде е? И ти къде си, скъпи? Маркърс, моля те, вратата не е заключена, ела си у дома!“. И тя отиваше до вратата, същата онази врата с прословутата ключалка, и я отваряше, отваряше я широко и заставаше на прага, вече вразумена, в очакване на завръщането му.

Да, ако не беше това, ако не беше онова, и досега да сме живи и здрави всичките и всичко щеше да е наред. Ако не беше баща му, ако не беше Флъсър, ако не беше Елуин, ако не беше Кодуел, ако не беше Оливия! Ако не беше Котлър, ако той не се бе сприятелил с недостижимия Котлър! Ако Котлър не се бе сприятелил с него! Ако не беше позволил на Котлър да наеме Зиглър да го замества в църквата! Ако не бяха хванали Зиглър! Ако не присъствал на службите лично! Ако беше събрал четирийсет посещения и се бе подписал четирийсет пъти, днес да е жив и да му предстои да се пенсионира като адвокат. Но нямаше как да стане! Не можеше да вярва като дете в някакъв си глупав закон! Не можеше да слуша подлизурските им химни! И молитвите, тези ограничени молитви... загнили примитивни суеверия! Отче наш, ти, който си на Небето! Позорът на религията, незрелостта и невежеството, и срамът от всичко това! Откачена набожност за нищо! И когато Кодуел му каза, че трябва, когато Кодуел го привика обратно в кабинета си и му каза, че ще го оставят в „Уайнсбърг“ само ако се извини писмено на президента Ленц, задето е наел Марти Зиглър да

ходи на църква вместо него, и че ако присъства на службата не четирийсет, а общо осемдесет пъти — както с образователна цел, така и като наказание, ако ходи на църква на практика всяка сряда до завършването си на колежа, какъв избор имаше Маркърс, какво друго му оставаше да направи, освен като типичен Месър, като ученик на Бъртранд Ръсел, какъвто беше, да тропне с юмрук по масата на декана и да му извика за втори път: „Майната ти“?

Да, доброто старо предизвикателно американско „Майната ти“, и дотук със сина на касапина, загинал три месеца преди двайсетия си рожден ден — Маркърс Месър, 1932–1952, единственият от съучениците си, извадил лошия късмет да загине в Корейската война, приключила с подписването на мирен договор на 27 юли 1953, цели единайсет месеца преди датата, на която Маркърс, ако се бе оказал способен да понесе църквата и да си държи езика зад зъбите, щеше да получи бакалавърската си диплома от колежа „Уайнсбърг“ — най-вероятно като отличник на випуска — и така да отложи една поука, на която необразованият му баща се бе опитвал да го научи цял живот: за това, как ужасните, неведомите пътища на нашите най-банални, случайни и дори смешни решения постигат най-несъизмерими резултати.

ИСТОРИЧЕСКА БЕЛЕЖКА

През 1971 година социалните вълнения, промени и протести на бурното десетилетие на 60-те достигна дори тесногърдия, аполитичен „Уайнсбърг“ и на двайсетата годишнина от ноемврийската фъртуна и Щурма на белите гащички се надигна непредвиден бунт, по време на който момчетата окупираха кабинета на декана на момчетата, а момичетата — кабинета на декана на момичетата, и всички настояваха за „студентски права“. Бунтът успя да затвори колежа за цяла седмица, а след възстановяването на занятията никой от главатарите и от двата пола, постигнаха споразумение за край на бунта чрез предложение за въвеждане на нови, либерализиращи алтернативи, отправено към ръководството на учебното заведение, не бе наказан с изключване или временно отстраняване. За сметка на това в рамките на една нощ — и за ужас не на други власти, а на тези, които по онова време вече се бяха пенсионирали и не ръководеха делата в „Уайнсбърг“ — изискването за посещение на църковната служба отпадна наред с буквално всички ограничения и правила за вътрешния ред, които регулираха поведението на студентите в продължение на повече от век и които бяха спазвани тъй стриктно по време на вкопченото в традицията ръководство на ректора Ленц и декана Кодуел.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.